

Kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 15 HAZİRAN 1996

50.000 TL. (KDV DAHİL)

**KADINLARIN
AFYONU AŞK**

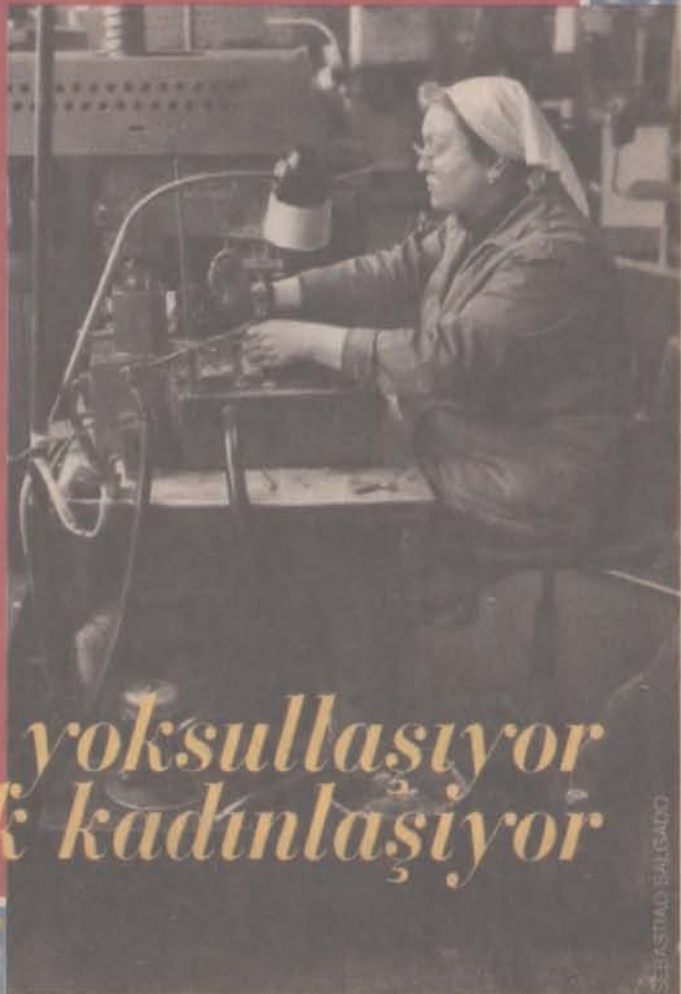
*perihan
mağden*

**BABASIZ
KIZLAR
BALOSU**

.....
**BOŞANIP
YENİDEN
BAŞLAYANLAR**

1.3 milyar
yoksulun
yüzde 70'i kadın

*kadınlar yoksullaşıyor
yoksulluk kadınlıyor*

Merhaba,

Kadınlar yoksullaşıyor. yoksulluk kadınlaşıyor. Dünyanın pek çok yerinde feministler yoksulluğun kadınlaşmasını tartışıyorlar, buna karşı politikalar üretmeye çalışıyorlar; feminizmin gündemi genişliyor. Kadınlar artık eğitimden hukuka. üretimden politikaya dek her alanda düşünüyor. tartışıyor, politika üretiyor. kadın bakış açısını her alana taşıyorlar. Kapak sayfalarımızı dünyada yoksulluğun kadınlaşmasına ayırdık ve Türkiye'deki kadınların yoksullaşmayla ilişkilerine değindik. Türkiyeli feministlerin de bu konuyu gündemlerine almaları tartışmaları gerekiyor çünkü küreselleşmeyle birlikte, artık farklı ülkelerdeki kadınların yaşadıkları pek çok sorun da ortaklaşıyor. Türkiye'de yaşayan Şilili Marcela Villarreal, *Pazartesi* için Latin Amerika'da yoksulluğun kadınlaşmasına ilişkin bir yazı yazdı. Gelecek sayımızda yoksulluğun kadınlaşması konusuna Marcela'nın yazısıyla devam edeceğiz. Gelecek sayımızın pek çok yazısı daha şimdiden hazır. Hepsi de okurlarımızdan gelen yazılar. Bu sayıda da dikkatinizi çekecek kadar yeni imza var. İlişkilerimizden söz ettiğimiz sayfaları aylardır sadece okurlarımızdan gelen yazılarla hazırlıyoruz. Bu ay da bu sayfalarda Elvin, Nilgün Çetinalp Erentay, Esra Dönmez ve A.K' nin yazılarına yer verdik. Elbette her zaman isimleri yayınlayamıyoruz, ya da "kod" isimler yayınlayabiliyoruz. Örneğin bu ayki "Ayıp Köşe" yazısı da bir okurumuzdan ve okurumuzun "kod adı" Serap. Dünya sayfalarımıza da artık dışardan yazı gelmeye başladı. Bu ay güncel olduğu için Latife Fegan'ın İsveç haberini yayınladık. Nilgün Çetinalp in ve Mary Sarı'nın dünya haberleri de gelecek ayı bekliyor. Mary Sarı Amerika'dan daha önce de çeşitli yazı ve kaynaklarla dergimize katkıda bulunmuştu; şu sıralar yeni haberler de hazırlıyor. Adana'dan Ayşegül Kanat, Ankara'dan Yeliz Bekar izledikleri haberleri yazmışlar. "Ayıp Köşe" den dünya haberlerine, kültür-sanattan tamıklıklara kadar katkılarımıza, hatırlarını soran, moralimizi yükselten mektuplarınıza çok teşekkürler. Antalya, İzmir, Adana, Mersin, Ankara ve İstanbul'un çeşitli semtlerinde ve Türkiye dışında dergimizi elden satan, abone yapan, tanıtan, afişlerimizi asan okurlarımıza da teşekkürler. Daha, "Dergi çıkaralım mı, nasıl çıkaralım" diye konuştuğumuz ilk günlerde bile hayal ettiğimiz "aktif" okurlarımızla dergimizin ilk sayısından itibaren buluştuk, giderek daha sıkı bir iletişim kuruyoruz. Hatta öyle ki, "aktif" okurlarımızın çabasıyla Ankara'da bir büro bile açtık ve tamamen gönüllü katılımı bir büro gibi çalışmaya başladı bile. Elvan Göçmen, Ebru Duyar, Filiz Kardam, Gülşin Deniz, Hanife Uygur, Hümayun Ebrişim, Mehtap Şeker, Müşerref, Nurhayat Uzundede, Nursel Modan, Reyhan Gümüşkaya, Serap, Suat Çoban, Yeliz Bekar ve Zeliha Ankara büromuzun bütün işlerini birlikte kotarıyorlar. Geçtiğimiz ay TÜYAP Kitap Fuarı'ndaki standımızda Ankaralı okurlarımızla tanıştılar, yeni okurlar kazandılar. Bizim için, bütün bunlardan daha sevindirici ne olabilir? Gelecek ay daha iyi haberler iletmek umuduyla.

Ankara ve İstanbul

- Ankara büromuzun açılışından sonraki ilk Ankara okur toplantımız, **8 Haziran Cumartesi** günü saat **14.00**'de, İnşaat Mühendisleri Odası Lokali'nde. Selanik Caddesi, 19/1, Kızılay.
- İstanbul'daki okur toplantısı, **8 Haziran Cumartesi**, saat **14.00** te. Artık okur toplantılarımızı *Pazartesi* bürosunda yapacağız. Adresimizi biliyorsunuz, Şehit Muhtar Caddesi, No. 60/5, Talimhane, Taksim. (Taksim Meydanı'ndaki Yapı Kredi Bankası'nın sokağı)

Kadınlara mahsus gazete PAZARTESİ

Kadınların yoksulluğu 1970'e göre yüzde 50'lik bir artış gösterirken, aynı dönemde erkekler arasında yoksulluk yüzde 30'luk bir artış göstermiş. Yalnızca Asya'da 374 milyon üzerinde, yani Avrupa'nın toplam nüfusundan fazla kadın ağır yoksulluk koşullarında yaşıyor.

ARIF AŞCI, HINDİSTAN

yoksulluk kadınlaşıyor

Yoksulların yü

Yapısal uyum programı neleri içeriyor?

Yapısal uyum politikaları, esas olarak, ekonominin dışa açılmasının, her ülkenin belli, kısıtlı alanlarda uzmanlaşmasının ve dünya ticaretinin artmasının tüm ülkelerin yararına olacağı tezine dayandırılıyor. Oysa sonuçta, yoksul ülkeler daha çok yoksullaşılıyor ve borçlanıyor; daha dışa bağımlı bir hale geliyorlar. Yoksul ülkelerin devletleri borç ödemek için sosyal harcamalarını kısıyor, sosyal hakları kısıtlıyor, ücretleri düşürüyor, kamu malını yok pahasına satıyor. Bu arada zengin ülkeler daha da zenginleşmeye devam ediyor. Ama zengin ya da yoksul, bütün ülkelerde yapısal uyum politikalarının faturası yoksullara ve kadınlara çıkıyor.

Sık sık söz edildiğini duyduğumuz, dünya ekonomisinin küreselleşmesi (globalleşme) denilen olgu, çokuluslu büyük sermaye gruplarının artık ulusal sınırların engellerine çarpmadan hızla zenginleşmeleri, buna karşılık, milyarlarca insanın, yine sınırlardan bağımsız olarak hızla yoksullaşmasıyla sürüp gidiyor. Açlık, iç savaşlar, yerel çatışmalar, göçler, çevrenin geri dönülmez bir biçimde tahrip edilmesi, bulaşıcı hastalıkların, çocuk ölümlerinin artışı, tüm bunlar küreselleşmenin ayrılmaz parçaları.

Küreselleşme sermayenin her ülkeye rahatça girmesini içeriyor; sermayenin buralardaki emek-yoğun sektörlerle girmesi ve kârın sanayileşmiş ülkelere geri dönmesi anlamına geliyor. "Az gelişmiş" ülkelerdeki en ucuz emek kadın emeği. Çünkü kadın birincil olarak ailenin bakımından sorumlu olduğu için, dışarıda çalışması ikincil olarak, sadece bütçeye katkı olarak görülüyor. Uluslararası kadın kuruluşlarının, feministlerin, akademisyenlerin, araştırmacıların, hatta Dünya Bankası ve IMF raporlarının bile birleştikleri bir nokta var: özellikle son on yıldır, yoksullar içindeki kadın oranı hızla artıyor. Bunun ilk sinyalleri, şaşırtıcı gelebilir ama, sanayileşmiş ülkelere geldi. Yani tüm dünyada, Kuzey'de ve Güney'de, Batı'da ve Doğu'da yoksulluk kadınlaşıyor. Neden?

Öncelikle, kadınlar erkek egemenliği altında yaşadıkları için. Yani:

- Üretim kaynaklarına, sermayeye, mülkiyete, kredilere ulaşamadıkları için;
- Ekonomik ve politik karar mekanizmalarında yer alamadıkları için;
- Eğitim ve bilgi kaynaklarına, teknolojiye ulaşamadıkları için;
- İş piyasasında erkeklerle rekabet edemedikleri, ucuz iş gücü oldukları için;
- Hamile kaldıkları, doğurdukları, çocuklarına, kocalarına, yaş ve hastalara evlerine bakmak zorunda oldukları için.

Yapısal uyum programları kadınları nasıl yoksullaştırıyor?

Küreselleşme ve çokuluslu sermaye gruplarının dünya ekonomisini biçimlendirmelerinin aracı olan Dünya Bankası, IMF gibi kurumların dayattığı koşullar, kadınların ikinci cins olma durumlarının kullanılması ve kadınların kitlesel bir biçimde tüm dünyada yoksullaşmalarıyla sonuçlanıyor.

Yapısal uyum programları başlığı altında "az gelişmiş" denilen ülkelere dayatılan politikaların ortaya çıkardığı ekonomik ve toplumsal koşullar yoksulluğu genel olarak artırıyor, ve kadınları özel olarak etkiliyor.

Yapısal uyum programları, kadınlar açısından cinsiyet ayrımcılığının katlanarak artması anlamına geliyor. Çünkü bu önlemler, birçok yaygın devlet politikası gibi, kadınların ödenmeyen

Yeryüzünde yaşayan 1.3 milyar yoksulun yüzde 70'ini kadınlar oluşturuyor. Birleşmiş Milletler'in 1995 Kalkınma Raporu'nda yer alan rakam bu.

Yoksulluğun kadınlaşması ne demek?

Kadınlar her geçen yıl dünyadaki yoksullar kitlesi içinde daha büyük yer tutuyorlar. Sanayileşmiş ve "az gelişmiş" ülkelerin tümünde bu acı bir gerçek olarak karşımıza çıkıyor.

Bu nasıl oluyor?

Dünya ölçeğinde, kapitalizmin kalesi sayılan en çok sanayileşmiş ülkelerde bile gelir dağılımı giderek daha çok bozuluyor, yoksul nüfus daha çok artıyor. En çok yoksullaşan kesim ise kadınlar.

Sanayileşmiş ülkelerde aile reisinin kadın olduğu, tek ebeveynli ev sayısında İkinci Dünya Savaşı sonrası büyük bir artış görülüyor. Bu olgu kadını çocuklarla eve bağladığı için daha az güvenceli, sigortasız, vazgeçilebilir, tam zamanlı olmayan işlere itiyor. Veya onları devlet ya da yerel yönetimlerin çok sınırlı sosyal yardımlarına mahkûm ediyor. Bu kadınlar bu gibi toplumların

zde 70'i kadın

emeğini hesaba katmıyor. İmalatın sanayileşmiş ülkelerden, başta Uzak Doğu olmak üzere "az gelişmiş" ülkelere kaydırılmasına bağlı olarak desteklenen ihracata yönelik sanayiler, esas olarak düşük ücretli kadın emeğine dayanıyor. Artan sayıda kadın ücretli emek alanına katılıyor ama kadınlar, evde yaptıkları işleri yapmaya da devam ediyorlar. Bir çok kadın çifte iş gününe mahkûm oluyor ya da kız çocuklarını, evde kendilerine yardımcı olsunlar diye okuldan alıyor. Bu ülkelerin çoğunda, kadınların iş-günü 18 saat. Araştırmalara göre, sosyal harcamalardaki kısıntıların yol açtığı gelir açığını kapatmak için, kadınlar erkeklerden daha fazla çalışıyorlar.

Yapısal uyum programlarına göre hükümet, eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerde kısıntıya gittiğinde, bundan en çok etkilenen kadınlar oluyor. Çocuklara, hastalara, yaşlılara bakmak için kadınların harcadıkları görünmeyen emek artış gösteriyor. Kadınlar, hem bütçeye katkıda bulunmak için dışarda çalışıyorlar, hem de evin hizmetçisi, öğretmeni, doktoru ve hemşiresi oluyorlar. Ev içindeki cinsiyetçi iş bölümü, zaten kadının sağlık ve beslenme olanaklarından en düşük payı almasına neden olduğu için, ağır çalışma koşulları da buna eklendiğinde, kadınların sağlığı yıkıcı bir biçimde etkileniyor. Dünya Sağlık Örgütü, Doğu, Orta ve Batı Afrika'da anne ölüm oranlarının giderek yükseldiğine dikkat çekiyor. (Zimbabve'de 1990'da, 100 bin doğumda 90 ölüm tespit edilmişken, bu sayı

1993'de 168'e çıkmış.)

Kadınların yoğun olarak bulunduğu küçük ölçekli tarım ve iş alanları da söz konusu önlemlerden zarar görüyor ve bu alanlardaki kadınlar yoksullaşıyorlar. Özellikle, çok sayıda kadın aile reisinin yaşadığı Latin Amerika ülkelerinde, tarım alanında makine ve diğer girdilerdeki fiyat artışları, cinsiyetleri nedeniyle kredi alamayan kadınları, bu alan terk ederek ihracata yönelik sanayi alanlarında işçi olmaya, parça başı işlere, ya da kayıt dışı ekonomiye kaymaya zorluyor. Kayıt dışı ekonomi, gelirin düşük, saatlerin uzun olduğu, iş güvencesinin ise hiç olmadığı seyyar satıcılık gibi işler anlamına geliyor.

Devlet kesiminde çalışan kadınlar IMF ve Dünya Bankası'nın dayattığı hükümet harcamalarının kısıtlanması önlemlerinden özel olarak etkileniyorlar. Bu kesimde işten çıkarılanların büyük bir çoğunluğu kadınlar oluyor, çünkü annelik ve çocuk bakımı harcamaları, işletmeler tarafından kısımtı yapılan ilk harcamalar. İşsizler ordusunda kadınların oram gittikçe yükseliyor.

Çocuklar arasında da esas zarar gören kız çocuklar. Kadınların iş gününün uzaması genel olarak tüm çocukların ihmaliyle sonuçlanıyor ama anneler toplumsal gelenekler sebebiyle daha çok kız çocukların yardımına başvurdukları için, kızlar ya okulu bırakmak ya da okula düzensiz devam etmek zorunda kalıyorlar. Birleşmiş Milletler 1990 raporu-

en altındakilerin altındaki konumlarda yaşıyorlar.

İkinci Dünya Savaşı sonrası uygulanan ekonomi politikalar özellikle yoksul toplumlarda yoğun bir iç göçü körükledi. Bu göç büyük kentlerin etrafını saran yoksul yerleşim mekânlarını yarattı. Kadınlar bundan iki türlü etkilendiler. Kocaları büyük şehirlerde işçi oldukları için, kırsal kesimde çocuk ve yaşlıları büyütme ve bakmakla başbaşa bırakıldılar ya da şehirlere kocalarıyla birlikte göç ederek, gecekondu mahallelerinin en yoksulları oldular.

Bu ekonomi politikalar yoğun bir işsizler kitlesi yarattı. Kadınlar aile içinde çalıştıkları için kendilerine ekonomik ve toplumsal olarak yer sağlayacak olanaklara ulaşamadılar. Veya erkeklere oranla daha az deneyimli ve eğitilmiş yani en az donanımlı oldukları için iş bulamadılar. Yoğun olarak "kayıtdışı ekonomi" denilen, güvencesiz, düşük ücretli işlere ve kötü çalışma koşullarına mahkûm edildiler.

Fadime Gök

Evde parça başı iş yapanların çoğu kadın

E vde parça başı iş yapmak (şirketlerin kendi evlerinde çalışmaları için insanlarla anlaşma yapmaları) genellikle daha eski bir tarihsel dönemle bağlantılıdır. Ama bugün evde yapılan parça başı iş gittikçe artan bir önem kazanıyor çünkü şirketler, giderek artan sayıda mal ve hizmetin üretimi için bu yönde anlaşmalara başvuruyorlar. Dünya ekonomisinde işsizlik ve düşük ücretli işlerdeki düzenli artış para kazanmaya muhtaç insanların oluşturduğu büyük bir havuz yarattı.

Evde parça başı çalışma, giysi üretimi, elektronik, tütün, balıkçılık, şekercilik, hizmet, tarım ürünlerinin işlenmesi ve kümes ve besi hayvanlarının yetiştirilmesi alanlarında geçerli.

Kadınlar evde parça başı iş yapanların çoğunluğunu oluşturuyorlar. Almanya, Japonya, Yunanistan, İzlanda, İtalya ve Hollanda gibi ülkelerde evde parça başı iş yapanların yüzde 90-95'ini kadınlar oluşturuyor. Hindistan'da 2 milyon kadar kadın evde sigara sarıyor. Brezilya giyim endüstrisi büyük ölçüde evde parça başı çalışan kadınlara bağımlı. Türkiye'de de parça başı iş esas olarak kadın işi.

Bu tür çalışma biçiminde bir çok sorun var: sağlık ve güvenlik düzenlemeleri yok, ücretler düşük ve ana-babalar bu konuda çocuklarının emeğini sömürme eğilimi gösteriyorlar. Parça başı çalışanlar genellikle her hangi bir sözleşme olmadan çalışıyorlar ve her an en ufak bir tazminat bile almadan işten çıkarılma tehlikesiyle karşı karşıyalar.

Yine de, evde parça başı çalışanlar çıkarlarını savunmak için örgütlenebileceklerini gösterdiler. Hindistan'daki Kendi Kendini İstihdam Eden Kadınlar Sendikası(SEWA) 20 yıldır evde parça başı iş yapan kadınları örgütüyor. SEWA sendikalarının parça başı çalışanların haklarını savunmaları için sesini yükselten en etkili uluslararası güç oldu. Bu örgütün başarısı Filipinler, Fildişi Kıyısı ve Güney Afrika'da benzer örgütlenme çalışmalarına cesaret verdi.

SEWA şu anda, evde parça başı çalışanlar konusundaki uluslararası bilgileri toplamaya çalışıyor. Onlarla aşağıdaki adresten bağlantı kurabilirsiniz:

Self Employed Women's Association, SEWA

Reception Centre, Opp. Victoria Garden Lokmanva Tilk Baug, Bhadra, Ahmedabad 38 0001, India.

na göre dünyadaki erkek nüfusun yüzde 19.4'ü okuma yazma bilmiyor; bu oran kadınlar için yüzde 33.6. Yetersiz eğitim kadınların mesleki alandaki şanslarını da azaltıyor.

Son 20-30 yıldır, küreselleşmeyle birlikte ücretli olarak çalışan kadın sayısı erkeklere göre ortalama iki kat artış gösterdi. İhracata yönelik sektörlerde kadın iş gücü oranı özellikle arttı. Bu durum, kadınların mağduriyetini pekiştirdi. Dünya ölçeğinde, kadınlar aym iş için erkeklere oranla ortalama yüzde 40 daha az ücret alıyorlar.

Yoksulluk yalnızca "az gelişmiş" demlen ülkelerde değil, sanayileşmiş ülkelerde de kadınlıyor. İmalatın "az gelişmiş" ülkelere kayması, yüksek ücretli, güvenceli işlerin kaybı anlamına geliyor. Buna karşılık, hizmet sektöründe yarı zamanlı, geçici, ucuz emek talebi artıyor. Fazla bir eğitim gerektirmeyen bu işlere de genellikle kadınlar aday oluyorlar.

Türkiye'de kadınları nasıl bir gelecek bekliyor?

Dünya çapındaki bu gelişmeler, Türkiye ekonomisini de biçimlendiriyor. İhracata yönelik üretimin gerektirdiği yapısal değişiklikler, 1980 darbesinin oluşturduğu baskı ortamında, IMF ve Dünya Bankası reçetelerinin uygulanmasıyla başlatıldı ve sürdürülüyor. Yoksulluğun kadınlaması, bazı ülkeler-

le aynı ölçüde olmasa bile, ilk ipuçlarını vermeye başladı.

Türkiye geleneksel olarak, çalışan kadın nüfusun ağırlıklı olarak tarımda yoğunlaştığı bir ülke. Hızlı göç olgusu, ihracata yönelik ekonominin ihtiyaçlarıyla birleşince, kadınlar açısından önemli sonuçlara yol açıyor. Yapısal uyum politikaları, Türkiye'de de sigortalı, tam zamanlı, yüksek ücretli işlerin azalmasına, kayıt dışı ve parça başı işlerin artmasına yol açıyor. Yapısal uyum programlarının Türkiye'de uygulanması süreci henüz tüm sonuçlarıyla gündemde değil. Bu alanda yeterince araştırma yapılmış da değil. Örneğin, yoksulluğun kadınlamasının temel ölçütlerinden biri olan ihracata yönelik sanayide kadın işgücünün artışı gibi bir olgudan henüz söz edebilmek mümkün değil. Çünkü aile yapısının oldukça güçlü olduğu Türkiye, ucuz kadın emeği açısından, örneğin Uzak Doğu ülkeleri kadar cazip değil. Yani kadınlar yoksullaşma olgusundan, daha çok aile gelirinin düşmesiyle etkileniyorlar. Bu, aile içinde kadının harcadığı emeğin artması, kadının aile bütçesine katkıda bulunmak için, örneğin parça başı işlere yönelmesine neden oluyor. Henüz Uzak Asya ya da Latin Amerika ülkelerinde yaşandığı biçimde bir kadın yoksullaşmasından söz edecek veriler olmasa da, bu süreç Türkiye'de de başladı ve küreselleşmenin bize vaadettiği gelecek diğer ülkelerdekinden farklı değil.

Dünya kadınları tartışıyor

Pekin'deki Dünya Kadınlar Konferansı'na giderken dünyanın çeşitli bölgelerindeki kadınların gündeminde ekonomik sorunlar da vardı. Kadınların tartışma konuları şunlardı.

Latin Amerika ve Karaibler

- Cinsiyet perspektifiyle ekonomik ve toplumsal kalkınma: kalkınma kararlarında, sorumluluklarında ve sonuçlarında kadınların adil paylaşımı
- Kadınlar arasında yoksulluğun azaltılması.

Asya ve Pasifik

- Yoksulluğun artarak kadınlaması
- Karar mekanizmalarına kadınların yetersiz katılımı
- Kadınların eğitim ve okuma yazma konusundaki yetersizlikleri.

Afrika

- Kadın yoksulluğu, yetersiz beslenme
- Ekonomik güçlenme
- Eğitim, beceri kazandırma, bilim ve teknolojiye kadınların yetersiz ulaşmaları
- Nüfus planlaması da dahil olmak üzere kadın sağlığının güçlendirilmesi
- Çevre ve doğal kaynakların yönetimiyle kadınlar arasında ilişki kurulması
- Kız çocukların durumu.

Avrupa ve Kuzey Amerika

- Yoksulluğun kadınlaması
- Sürdürülebilir kalkınma bağlamında kadınların ekonomiye katkıları konusunda yetersiz bilinç ve kadınların ekonomik potansiyellerinin yetersiz değerlendirilmesi
- Kadınların kamu hayatına yetersiz katılımı
- Kadınlara eşit muameleyi güvence altına alacak politika ve yasal düzenlemeler konusunda bilgi veren istatistik sistemlerin, verilerin ve yöntemlerin yetersizliği.

Batı Asya

- Kadınlar arasında yoksulluğun artması
- Her eğitim düzeyinde kadınlar için fırsat eşitliğinin sağlanması
- Sağlık hizmetlerinin kadınlara ulaşması
- Kadınların emek pazarına girmesini özendirmek ve özgüven kazanmalarını desteklemek
- Doğal kaynakların yönetimi ve çevrenin korunmasına kadınların katılımı.

kurumlar konusunda devlet zaten hiç bir şey yapmıyor. Çok az sayıda işletme bu tür olanaklar sunuyor. Özel yuva ve kreşlerden yararlanabilmek çok az sayıda kadına nasip olan bir şey çünkü bunların fiyatları genellikle asgari ücretin üzerinde. Dolayısıyla, özellikle küçük çocuk sahibi kadınların ev dışında çalışmaları zaten zor. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi de buna eklenince, kadının eve mahkâmiyeti ve kadınların ev içinde harcadıkları karşılıksız emeğin artması kaçınılmaz hale geliyor.

• İhracata yönelik üretimin ucuz emek ihtiyacını karşılama yollarından biri olarak evde yapılan parça başı işlerde 80'lerde büyük bir artış kaydedilmiş. Bir araştırmaya göre, 1988-1990 arası imalat sanayinde çalışan toplam kentli kadın nüfusun yüzde 18 ile 25.67'si evde, parça başı işlerde çalışıyor. Çünkü, evli, eğitimsiz ve genellikle dışarda çalışması kocaları tarafından onaylanmayan kadınlar için başka bir seçenek yok. Evde parça başı iş yapan kadınlar, örgütlenemedikleri için ve bu tür çalışmaya gönüllü kadın sayısı çok olduğu için, son derece düşük ücretler alıyorlar ve her an işsiz kalma tehdidiyle karşı karşıyalar.

• KİT'lerin özelleştirilmesi, başlangıçta sağlık ve eğitime daha çok kaynak ayırma bahanesiyle gündeme getirildi. Oysa, eğitim ve sağlık alanındaki sosyal hizmetlerin özelleştirilmesi süreci başladı bile. SSK'ya karşı öne çıkartılan özel sigortalar, 65 yaşın üstündekileri, ağır hastaları, hamile kadımları ancak çok yüksek primler ödendiğinde kapsamına alıyor. Türkiye'de küçük çocuklu kadınların çalışabilmesini sağlayabilecek yuva, kreş gibi

• Kentlerde işsizlik kadımlaşıyor. Bu özellikle 15-24 yaş arası genç kadınlar için geçerli. Bu grupta 1990'daki işsizlik oranı yüzde 40. Aynı yaş grubundaki erkeklerde ise bu oran yüzde 21. Bunun nedeni eğitimsizlik de değil. Lise mezunu kadınların işsizlik oranı yüzde 35, erkeklerinki yüzde 14; üniversite mezunu kadınlarda bu oran yüzde 12.8, erkeklerde yüzde 5.8.

• Savaş Türkiye'de zaten varolan kentlere göç olgusunu tehlikeli bir biçimde arttırdı. Kırsal alanlarda, erkeklerin göç etmeleri ya da ailece gecekondulara göç, hem kırdaki hem de kentlerde kadın yoksulluğunu artırıyor.

Evet, Türkiye'de ve dünyada yoksulluk kadımlaşıyor. Bu, önümüzdeki dönemde feminist politikaların gittikçe bu çerçevede biçimleneceği anlamına geliyor.

Nesrin Tura

Kaynaklar

• "Balancing Budgets on Women's Backs", Shea Cunningham ve Betsy Reed, *Dollars and Sense*, Kasım/Aralık 1995.

• "Women and the Global Economy", Lisa McGowan, Sharon Vosmek ve Kevin Danaher, *Global Exchange*.

• *Seventy-five percent*, Sonbahar 1995/İlkbahar 1996.

• "Turkish Women and Structural Adjustment", Nilüfer Çağatay, *The Strategic Silence-Gender and Economic Policy*, Zed Books, Londra, 1994.

• *Türkiye'de Kadının Durumu*. T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Dördüncü Dünya Kadınlar Konferansı Türkiye Ulusal Raporu, Mayıs 1994, Ankara.

• "İstihdam ve Sosyal Güvenlikte Kadın", Avgün Altınel, *Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Bülteni*, sayı 2, Mart 1994.

Kırsal kesimde kadınlar

"Az gelişmiş" ülkelerdeki kır yoksullarının yüzde 60'ı, yani 550 milyonu kadın. Kadınların yoksulluğu günümüzde, 1970'e göre yüzde 50'lik bir artış gösterirken, aynı dönemde erkekler arasında yoksulluk yüzde 30'luk bir artış göstermiş. Yalnızca Asya'da 374 milyonun üzerinde, yani Avrupa'nın toplam nüfusundan fazla kadın ağır yoksulluk koşullarında yaşıyor.

• Kadınlar "az gelişmiş" denilen ülkelerde üretilen yiyeceklerin kabaca yarısından fazlasını üretiyorlar. Kırsal alanda yaşayan kadınların yüzde 40 kadarı aile çiftliklerinde ücretsiz çalışıyorlar. Ücretli olduklarında ise, erkeklerin aldığı ücretin çok çok azını alabiliyorlar.

• Ailelerini geçindirmeye büyük katkıları olmasına rağmen kadınlar ağırlıklı olarak mülkiyetten yoksun durumdalar ve resmi toprak reformu programlarında ayrımcılığa uğruyorlar.

• Yerel silahlı çatışmalardaki artış birçok kadını göçmen haline getirdi ve bu kadınların terketmek zorunda kaldıkları kırsal alanları da olumsuz yönde etkiledi.

• Ekonomik kriz ve silahlı çatışmalar kırsal alanda yaşayan erkeklerin yurtdışına göçünü arttırdı ve böylece kadınların geçindirdiği ailelerin sayısında bir patlama oldu.

• Batı'nın 1980'lerde dayattığı yapısal uyum politikaları ve borç krizinin bir sonucu olarak dünyanın en yoksul ülkelerinden 37'si sağlık bütçelerini yarıya indirdiler. Sağlık, eğitim ve diğer hizmetlerdeki kesintiler kırsal kesim kadınlarını da etkiliyor.

kadınların

afyon acıları dindirir, hatta tatlı hayaşey değildir aslında. ve bana sorarsan ihtiyacı var. yeter ki ilaç niyetine

kadınlar sevgiden başlarını alamıyorlar

Artık duymaktan usandığımız o "Erkekler baş yapıtlar yaratırken kadınlar ne yapıyorlardı?" sorusunun basmakalıp yanıtını değiştirmek gerekir: (...) Erkekler düşünüyor, yazıyor ve yaratıyorlardı çünkü kadınlar tüm güçlerini bu erkeklere akıtıyorlardı; kadınlar kültür yaratamıyorlardı çünkü sevgiden başlarını alamıyorlardı... (...) erkekler, sevgiyi kültürel bir sorun olarak ciddiye alamazlar, ama sevgisiz de edemezler(...)

Kadınlar, erkeklerin sevgiye büyük bir gereksinme duyduklarının, ama bu gereksinmeyi yadsıdıklarının her zaman farkında olmuşlardır. Belki de, kadınların erkekleri her zaman böylesine garip bir biçimde aşışmaları ("erkekler o kadar duygusuz ki") bu yüzdendir, çünkü kadınlar erkeklerin dış dünyaya takılıp kaldıklarını görürler. (...)

Erkek kadından, ona bağlanması konusunda en küçük bir baskı geldiğini hissedince, paniğe kapılır ve buna şu yollardan biriyle tepki gösterir:

O kadının, üstünde hiç bir etkisi olmadığını kendisine kanıtlamak için hemen gidip on değişik kadınla yatar. (...)

Bilerek birbirini tutmaz davranışlar gösterir; kadını sık sık bırakır, bir dahaki buluşma tarihini belirtmez, ona, "İşini her şeyden önce geldiğini," söyler, ya da başka birçok özür bulur. Başka bir deyişle, kadının huzursuzluğunu sezer ama onu rahatlatmayı istemez; (...) Çünkü kadının huzursuzluğuna gereksinmesi vardır; bu, ona hâlâ özgür olduğunu, kapıların bütünüyle kapanmadığını sürekli anımsatır.

Erkek (pek de kolay olmayan) bir bağlanmaya zorlandığı zaman, bunu kadına ödetir: (...) onu eski sevgilileri ya da film yıldızlarıyla karşılaştırarak, arkadaşlarının yanında onun kendisine "ayak bağı" olduğunu ima ederek, (...) ya da bekârlığın daha iyi olduğunu söyleyerek yapar bunu.

Shulamith Firestone
Cinselliğin Diyalektiği

On altı yaşmdasmız. bir süredir yandaki sınıftaki oğlanla her karşılaştığımızda karnımızda birşeyler oluyor. bunun ne olduğunu hepimiz biliyoruz; aşk. ama evdekiler... babamız... hayatta görüşmenize izin vermezler. sonunda bir gün kantinde, her şey olup bitiyor. cumartesi için sözleşiyorsunuz. eve de bir şeyler uydurulur arık. ve ilk yalan, ilk özgürlük. sinemanın arka koltuğunda, içinizden gelen, canınızın çektiği ve babanızın bilmediği bir şeyi yapıyor, sevgilinizle öpüşüyorsunuz. yasaklar kırılmak, kırılıp özgürleşmek içindir.

bize aşkın özgürlük ilham ettiğini hatırlatan başka bir sürü böyle hikâye anlatabilirim. âşık olduğu genç adam için, gözünü kırpmadan yirmi yıllık "yuvasını" dağıtan kahraman kadınlar. aşkı uğruna kaçıp ölümü göze alan intihar komandosu genç kızlar. içimizde yanıp tutuşan, bize cesaretin o tadına doyumaz gücünü tattıran arzu. hayatımızın her hücreğine nüfuz eden, bitmek bilmeyecekmiş gibi gelen bir tamamlanmışlık ve mutluluk duygusu. işte bütün felaket de burada başlıyor galiba.

aşkın gücü bizi özgürleştirirken, aşka duyduğumuz ihtiyaç bizi köleleştiriyor.

lord byron diye bir ingiliz şairi var; "aşk erkeklerin hayatında birşeydir, kadınlarınca hayatıdır," gibisinden bir laf etmiş. bizimle ilgili böyle çarpıcı bir doğruyu bir erkeğin dillendirmiş olmasını kıskanmıyorum desem yalan olur. erkekler âşık ol-

dukları ve tabii aşkları karşılık bulduğu zaman mutlu oluyorlar, ne güzel ve yeterli. biz ise bununla yetinmiyoruz. bütünleniyoruz. daha fenası ancak böyle bütünleniyoruz. çünkü kadınlar için en birinci başarı alam aşk. önce o işi yoluna koyacağız, sevip sevilleceğiz, hatta daha geniş bir kabul görürlük için dengimizle mutlu ve başarılı bir aşk evliliği yapacağız ki sıra öbür işlere gelsin. öbür işler, canım şu meslek, sanat, politika falan.

ve aşk çoğunlukla öbür işlere galip geliyor hayatımızda. ama biz çocukluğumuzdan beri bebeklerle, mutfak takımlarıyla aşkın sonucunu olarak nedense üstümüze kalan evişlerinin eğitimini almadık mı? büyüdüğümüzde, eğitim politikaları, meslek politikaları, işveren politikaları ve bütün politikaların yapıpış biçimleriyle bu işlerin dışında tutulmadık mı? o zaman elimizdeki şu tek alanda, karışımzdaki hayatın başka alanlarında nefsinin doymuş bir cinsiyetten daha fazla yatırımımızın, beklentimizin olmasında şaşacak ne var? yani onlara hayatın tamamı, bize aşk. o yüzden aşk onla-

afyonu aşk

gösterir. yani o kadar da kötü bir birazcık afyona herkesin değil, afyon niyetine olsun.

rın hayatında birşey, bizimse hayatımızın ta kendisi. bunum vahim sonuçları olabiliyor tabii.

gözünüzün önünde canlansın diye yazının başındaki genç kızın yerine koymaya devam ediyorum sizi.

babanızı atlata atlata sevgilinizi görmeye devam ediyorsunuz. eğer siz bulutların üzerinde değilseniz, yer ayaklarımızın altından çekilmiş durumda. yaz geliyor. kısa bir eteğiniz var. satın

alabilmek için de giyebilmek için de babanızla binbir kavga etmişsiniz. onu givip 'sevgilinizle buluşmaya gidiyorsunuz. güzelsiniz, aşkımız güzel. hayat, çay bahçesi, çay bahçesinin iğrenç plastik masaları güzel. ama sevgilinizde bir haller var. izin süreniz dolmadan, "hadi kalkalım." diyor. "eve gitmeme daha var," diyorsunuz. "gıcık kaptım, herkes sana bakıyor. bu ne biçim etek böyle kızım ya," diyor. ve o çok sevdiğiniz, giyebilmek için yine çok sevdiğiniz babanızla dalaştığınız eteği, şu gelip geçici oğlan uğruna feda ediyorsunuz. ne var bunda demeyin, kölelik çok küçük şeylerle kurulur. bazen de dolabın köşesinde eskiyip duran bir etekle.

bu hikâye gerçekçi değil mi? bundan daha acıklısı da var. yine büyük aşk falan var, ama evlilikle sonuçlanmış. evlilik de birkaç tokatla sürüyor. ama tokatların sahibi ağlıyor sonra. mahzun bir kaplanın gözleriyle bakıyor. "seni seviyorum. beni affet. seviyorsan affedersin. çünkü sevdiğim için yaptım bunu, seni sevdiğim için kızdım sana. erkeklerin sevgisiyle kadınların sevgisi farklı tezahür eder, onlar sevdikleri için kızarlar. biz sevdiğimiz için affederiz; sevgilimizi, kocamızı. çocuğumuzuz. arkadaşımızı. yani uzun lafın kısası, bazı tokatlara katlanılır, gidecek yer olmadığı için, çocuklar aç aç kalacakları için. ama bazı tokatlar da affedilir; aşktan.

oysa bu hayat denen macera, bizim için de bir erkeği elde edip elde tutmanın dışında sürprizler hazırlamıştır eminim. mutlu bir yuva kurup çocuk sahibi olmak gibi bize sonuna kadar dayatılan bir şeyi önüne hedef olarak koymamış olanlarımızın bile, şu aşk işinde bu kadar yelkenleri suya indirmeleri acaba bu dayatma iliklerimize işlediği için midir? gidecek yerimiz, geçinecek paramız, bize güven sağlayacak uğraşlarımız olduğunda bile varolabilmek için neden aşka bu kadar muhtacız? ona erkeklerin duymadığı bir ihtiyaç duyduğumuz için mi? yoksa, başka yerlerde bize pek yer açmadığı için mi? zorla, dayatarak, korkutarak bize kabul ettiremedikleri bir sürü şeye, âşık olunca pek sesimiz çıkmıyor. siz böyle bir aşkın özgürlük

olduğuna, mutluluk olduğuna inanıyor musunuz?

işte bu yüzden başlıktaki cümleyi sarfettim; aşk kadınların afyonu. bizi aşkla. aşk masallarıyla uyutuyorlar. gözümüzü boyayıp dünyayı, hayatımızı istedikleri gibi yönetiyorlar. ama şunun da farkındayım; afyon acıları dindirir. hatta tatlı hayaller gösterir. yani o kadar da kötü bir şey değildir aslında. ve birazcık afyona herkesin ihtiyacı var bana sorarsanız. yeter ki ilâç niyetine değil afyon niyetine olsun.

ayşe düzkan

"Ben", bir erkek kim olduğumu düşünüyorsa o oldum

O zamanlar on yaşındaydım ve okula her gün otobüsle gidip dönüyordum. Her sabah durakta bekleyen bir çocuk daha vardı. o kendi arkadaşlarıyla duruyordu ben de kendi arkadaşlarımla. Tipini beğeniyordum, o etrafımdayken biraz daha yüksek sesle gülüyordum. Bir akşam üzeri eve giderken olan oldu. Ben otobüsün en önünde oturuyordum. o da iki sıra arkamda. Bir takım fısıldaşmalar ve bastırılmış kıkırdamalar arasında bir el omuzumdan uzanıp elime bir kağıt parçası sıkıştırdı. Açtım. Kareli kâğıdın üzerinde kurşun kalemle yazılmış tombul harfler vardı. "Sevgili kız", diyordu harfler. "seni seviyorum."

Mesajı okuyup gözlerimi pencereye çevirdim. Yolun kenarındaki otlar, sanki her yaprağın altında bir ışık yanmış gibi zümrüt yeşiline dönüşüyorlardı. Göğsümde bir ağrı başladı ve bütün damarlarıma yayıldı; ta ki aşkım o en güçlü sonucu olan kalm, saf bir narsizme dolup, glükozdan ağırlaşana dek. Bir çocuk, bir yabancı, erkek cinsinin bir üyesi. kendi bilinmeyen hayatı içinde, bilinmeyen yatağında uzanıp beni düşünmüş ve böylelikle bana gerçeküstülük vermişti. O ana kadar "ben", kim olduğumu düşünüyorsam oydum. O andan sonra uzun bir zaman boyunca, "ben", bir erkek kim olduğumu düşünüyorsa o oldum. O kurşun kalem not, bağımsızlığımın sonunu işaret etmişti.....

Jill Tweedie
Aşk Adına

Roza toplatıldı

Türkiye'de çıkan ilk Kürt kadın dergisi *Roza*'nın ikinci sayısı İstanbul DGM'ce toplatıldı. Toplatılma gerekçesi yine "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün parçalanması" olarak gösterildi. Kürt kadınların çıkardıkları ilk kadın dergisi olmasına ve ilk sayısı ikinci baskı yapmasına rağmen, *Roza*'nın toplatılması belli ki basın için haber değeri taşıyor. *Roza*'nın İHD'de düzenlediği basın toplantısına yalnızca muhalif basının bir bölümü ilgi gösterdi. Derginin yaptığı basın açıklamasında şöyle deniyordu:

"Kürt kadını olmanın, bu ülkede yüzlerce engelle, zorlukla boğuşmak demek olduğunu da biliyoruz. Aynı zamanda zorlukları bertaraf etme doğrultusunda çaba göstermek olduğunu da.

Türkiye'de çıkan ilk Kürt kadın dergisi olan *Roza*'ya yönelik bu baskı politikasının aynı zamanda tüm özgürlükçü düşünce ve girişimlere yönelik politikanın da bir parçası olduğu açıktır. Bu ülkede rahat nefes almak istiyorsak, bunlara karşı çıkmamızın tüm yollarını denemek gerektiğini ve susmanın yeni baskı davetiyeleri çıkarmak olduğunu düşünüyoruz..

İstanbul DGM'nin dergimizi toplatma kararını kınıyor, başta kadınlar olmak üzere tüm muhalif güçleri dayanışmaya çağırıyoruz." *Roza*'nın açıklamasına katılıyor, toplatılmasını biz de protesto ediyoruz.

Ankara'dan sevgiler

Ankara büromuzu açtık. Gönüllü Ankara Pazartesi Grubu olarak önce derginin satışını artırmak için neler yapabiliriz? Ankara'da daha çok sayıda kadına dergimizi nasıl ulaştırabiliriz? konularında tartıştık. Elden satış yapmak ilk çalışmamız oldu. Bu arada zamanla birbirimizi daha iyi tanımaya başladık. Sürekli bir adresimizin olmaması en büyük zorluktu. Ve derginin Ankara bürosunu açma fikri doğdu. Müthiş heyecanlı toplantılar yaşadık. İstanbul'daki Pazartesi çalışanlarıyla görüştük. Sonunda iş uygun bir yer bulmaya gelmişti. Ama bu sandığımızdan daha zor oldu! Bizim beğendiğimiz yerlere paramız yetmiyordu. Ortak aradık. Bu arada pek çok deneyimimiz oldu! Çünkü genellikle iş ve büro sahibi olanlar erkek ve kadınlarla, hele bizle, ortaklığa ya çok soğuk ya da malum derecede sıcak yaklaştılar. Gazete ilanıyla kadın ortak aradığımızı duyurma çabalarınız da sonuç vermedi. Bu çabalar sırasında birazda ümitsizliğe kapılmıştık. Derken Kızılay'da tam bize göre bir çatı katı bulduk. Sıra içini döşemeye gelince yine bir koşuşturma başladı, evlerden, İtfaiye Meydanı'ndan, elden bulunan eşyalarla bizim çok beğendiğimiz bir büroya kavuştuk... Kendimizi de bir yemekle ödüllendirdik.

Şimdi *Pazartesi*'nin Ankara Bürosu var. **Büromuz** Konur 2 Sokak, No. 53/10, adresinde.

Telofonumuz 0312 4190995

Pazartesi toplantılarımız devam ediyor. Ankaralı kadınlar, artık *Pazartesi*'ye ulaşmanız, haber ulaştırmanız çok kolay. Amacımız Ankara'dan Haberleri *Pazartesi* ye, *Pazartesi* yi de Ankara'lı kadınlara ulaştırmak.

Pazartesi, Ankara

Alternatif Habitat'ta aşk var

Önce "6 milyar dünyah İstanbul'a geliyor" diyerek gözümüzü korkuttular, sonra anlatmaya başladılar; Habitat nedir, ne değildir. Gazeteler özel sayfalar hazırladı, TV programları yapıldı, uzmanların oynadığı reklam filmleri ekranları işgal etti. Nerede, nasıl yaşayabileceğimize ilişkin konferans bir türlü anlaşılır hale gelemedi. Çoğumuz için uzmanlık gerektiren bir konu olarak kaldı. "Misafirler geliyor" denilerek İstanbul'un belli bölgelerine çeki düzen verildi, parklardaki çiçekler bile sıraya sokulup "sarılar ön tarafa, kırmızılar ortaya geçsin" denilerek "modern bir kent" görüntüsü yaratıldı. Habitat'm gerçekleşmesi için 2 trilyondan fazla olduğu söylenen bir takım paralar harlandı ama Habitat'ın ne olduğu, niçin yapıldığı hâlâ anlaşılamadı. Geçenlerde İstanbul'un pembe kaldırımlarını yapan bir işçiye sormuşlar "Bu hazırlıklar niçin yapılıyor? Biliyor musun?", "Habit ağa diye biri gelecekmiş, onun için" demiş.

İlk BM İnsan Yerleşimleri Konferansı, yani Habitat 1, 1976'da Kanada'da yapılmıştı. Resmi görüşler esas alınmış, hükümet politikaları tartışılmıştı. 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilecek olan Habitat 2'de yer alanlar, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin konuyla ilgili düşüncelerine ağırlık verileceğini söylüyorlar. Ama yine de çeşitli alternatif Habitat toplantıları da olacak. Yani bir kısım sivil toplum örgütleri resmi Habitat'a katılmayacaklarını açıklayarak, alternatif gösteriler, tartışmalar düzenliyor.

Bir de onlara soralım dedik, Toplumsal Yeşiller'den Ash Delikara ile konuştuk, niçin alternatif Habitat? "Öncelikle Habitat'ın Türkiye'de yapılmasını protesto etmek için" dedi. "Savaşın olduğu, zorunlu göçün yaşandığı, köylerin boşaltıldığı, ormanların yakıldığı, ortala-

ma kentlerinde bile yol, su, elektrik gibi en temel ihtiyaçların giderilemediği bir ülke"de dünyanın geleceğinin tartışılmasını kabul edemiyor. Alternatif Habitat içinde Muğla Kadın Dayanışma Grubu da var."

Alternatif Habitat çalışmaları çeşitli yerlerde sürecek. The Marmara'da 2 Haziran'da Yeşiller'in, Barış Dergisi'nin etkinlikleri var. Ash da "aşk" üzerine konuşacak. 3 Haziran'da ise yine aynı yerde çeşitli kuruluşların hazırladığı "Savaş Göçü Çalışma Günü", 4 Haziran'da Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nde "Savaş Göçmenleri Meclisi" gerçekleşecek. Bu grup ayrıca alternatif Habitat toplantılarında göç atölyelerine katılacak. 30'u aşkın kuruluş birlikte örgütlediği alternatif Habitat toplantıları ise 29 Mayıs 9 Haziran tarihleri arasında Osmanbey La Bella'da. 30 Mayıs-1 Haziran ve 4-5 Haziran tarihlerinde kadın konulu toplantılar olacak.

Ash Delikara

habitat'ta kadın kozası

Çeşitli kadın kuruluşlarının oluşturduğu Kadın Kozası, Habitat'ta ortak bir stand açacak ve faaliyetleri için katalog bastırabilecekler. Uluslararası Kadın Kozası tarafından kurulacak çadırdaki faaliyetler, her gün belli bölgelerden kadınlar tarafından düzenlenecek. Türkiye'den katılan kadınlar hem "Avrupa Günü"nü organizasyonuna katılacaklar, hem de ev sahibi oldukları gerekçesiyle Türkiyeli Kadınlar" olarak bir günü üstlenmeye çalışacaklar.

Kadın Kozası iki atölye çalışması için başvuruda bulundu. 7 Haziran 10.45-12.00 arası Yerel Politikalara Kadınların Katılımının Arttırılması İçin Strateji Geliştirme ve Kadınların Yerel Yönetimlere Katılması, 8 Haziran 13.00-15.00 arası "Kadınlar, Kentler ve Medya'nın Rolü" tartışılacak. Bu toplantılarda Türkçe çeviri olacak.

Yasalar ve kadınlar

Adana Çağdaş Hukukçular
Derneği Kadın Komisyonu ndan
kadınlar bir seminer düzenlediler.

Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD), Kadın Komisyonu tarafından, 29 Şubat-3 Mart tarihleri arasında, "Dünya Kadın Konferansı Işığında Kadın Hukuku" semineri düzenlenmişti. Seminer, "Kadın hakları devredilemez, dokunulmaz, vazgeçilmez bir temel insan hakkıdır" bildirgesiyle sonuçlanmıştı. Seminere katılan ÇHD Adana Kadın Komisyonu ndan Rukiye Çinkılıç, Elif Türkmen Doğan, Halide Besler ve Gülten Anar. 16 Mayıs'ta Hukukçular Lokali'nde, hukukçulara yönelik bir toplantı düzenlediler. Bu toplantıda Abant'teki seminerin sonuçlarını, alternatif yasa değişikliklerini, kadın bakış açısıyla nasıl olmaları gerektiğini anlattılar. Seminer, Pekin'in bir toplu değerlendirilmesi, uluslararası belgelere atılan imzaların önemi, Medeni Borçlar, Çalışma ve Mal rejimi ile ilgili kadının lehine görünüp de aleyhine olan yasalar tartışıldı. Yasalarda kadınların, kadın-kız ayrımı yapmadan nitelenmesi istendi. Özellikle kadına yönelik şiddet ve saldırıların 'aileye' yapılmış görünmesi eleştirildi ve bu yanlışlığın giderilmesi istendi.

Toplantı bittiğinde, geniş katılımlı toplantılarla, daha çok kişiye ulaşmak, kamuoyu oluşturmak ve bu çalışmaların desteklenmesi için kampanyalar düzenlemek gerektiği ortaya çıktı.

Ayşegül Kanat, Adana

Dikkat! Mor Çatı yeni adresinde

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kadınlarla dayanışmasını ve danışma hizmetlerini yeni merkez binasında sürdürüyor. Yeni yeri eskisinden pek uzak bir yerde değil. Şiddete uğramış kadınlarla telefonla ve yüzyüze görüşerek hem hukuksal hem de psikolojik danışma ihtiyaçlarını karşılamaya devam ediyor.

Adres: İnönü Mahallesi, Nispet Sokak,
No: 6/5, 80230, Şişli, İstanbul.
Telefon: (0212) 233 60 85, 248 16 80
Fax: 231 68 72.

PAZARTESİ 10

1 Mayıs!

1 Mayıs'ta Kadıköy'de yapılan mitingde biz kadınlar da vardık. "Kadınlar Vardır" şarkısını söyledik. "Bedenimize, emeğimize, kimliğimize sahip çıkalım", "Yaşasın 1 Mayıs", "Evde Reis İstemiyoruz", "Kadınlar her yerde yönetimlere" diye bağırdık. Ama bu 1 Mayıs'tan geriye unutulmayacak gencecik üç ölü kaldı. Hasan Albayrak, Dursun Odabaş, Levent Yalçın polis kurşunlarıyla öldüler. Ne var ki gazeteler, televizyon kanalları sadece cam kırıklarıyla ilgilendiler.

Yerel seçimlerde kadın talepleri

Özgürlük ve Dayanışma Partisi üyesi kadınlar 2 Haziran kısmi yerel seçimleri için Bakırköy'de kampanya yürüttüler. Tüm yerel yönetim organlarında kadınlara eşit temsil, söz, karar ve denetim hakkı istediler.

- Dayak, cinsel taciz, tecavüzlere karşı danışma merkezleri.
- Dayanışma ve sığınma evleri.
- Spor tesisleri, yeşil alanlar, çocuk parkları.
- 24 saat açık kreşler.
- Ucuz ve temiz yemekhaneler.
- Ucuz ve temiz çamaşır ve ütü yerleri.
- Geceleri korkusuzca yürüyebilmek için bütün sokaklarda aydınlatma.
- İşyerlerinde ve alışveriş merkezlerinde çocuk bakım ve oyun odaları.
- Tüm yerel yönetim organlarında kadınlara eşit temsil, söz, karar ve denetim hakkı.
- Parasız sağlık merkezleri.
- Yalnız yaşayan kadınlar, sakatlar ve yaşlılara uygun konutlar
- Kadın emeğini değerlendirme merkezleri.
- Çocuk arabaları için uygun kaldırımlar.
- Temiz tuvaletler, tuvaletlerde çocuk bezi değiştirme yerleri.

Bu talepler Özgürlük ve Dayanışma Partisi üyesi kadınların yerel seçimlerdeki talepleri. ÖDP'nin yerel seçimle-

re katıldığı Bakırköy'de bu talepleri içeren bildirimler dağıtan ÖDP'li kadınlar:

"Sokaklarda şiddete ve cinsel tacize uğramadan, günün her saatinde korkusuzca dolaşacağımız özgür kentleri yaratabilmek için,

Sırtımıza yüklenerek bizleri toplumsal, siyasal yaşamdan önemli ölçüde koparan ev işleri ve çocuk bakımını karşılıksız gerçekleştirecek yerel yönetimleri kurmak için,

Kendimizi özgürce ifade edebileceğimiz; kültürel, siyasal gelişmemizi sağlayacak kurumları kendi ellerimizle yaratmak için,

Ve nihayet özgür, eşit, savaşırsız, kadın-erkek ayrımının yapılmadığı, bizlerin de söz ve karar sahibi olduğumuz bir yaşam için güçlerimiz birleşirelim, katılalım, değiştirelim" dediler.

Bakırköy Belediyesi'ne ait olan bir binanın önünde eylem yaparak, bu binanın kadınların kullanımına verilmesini talep ettiler. Seminer pazarlarında bildiri dağıttılar. Ayrıca, belediyenin sokakları iyi aydınlatmamasını protesto etmek için, fenerli, meşaleli ışıklı gece yürüyüşü yapacaklarını bildirdiler.

**ÖZGÜRLÜK
DAYANISMA**

PARTİSİ

Bir Anneler Günü var

İlanlar, hediyeler, mutluluklar, sitemler, küsmeler, intikamlar, intiharlar, yılın anneleri, vs...

Dekorasyon, evcil hayvanlar, müteferrik, satılık eşya, temizlik servisi, büro eşyaları, zayı, Anneler Günü ... ("Annemi kaybettim, hükümsüzdür". "Canım cüzdanim, sen benim her şeyimsin, hep yanımda ol").

Gazete ilanları artık Anneler Günü'nde annelere sevgi göstermenin bir yolu. İlk bakışta biraz yabancılaştırıcı, ama nelere alışmıştık, buna da alışırız.

"Bu yıl annelere verilen çiçekler hiç solmasın". Nasıl yani? Eee annenize renkleri solmayan Yataş çarşaflarından alırsanız öyle olur.

Anneler Günü amacından sapıtılıp, amacından boşaltılıp tüketimi körüklemenin aracı olmuş. Amacı, içeriği neydi ki? Bu toplumda her şey öyle olmuyor mu? Tabii bu kadar dolayimsız(!), kolsuz(!) bir sevginin kullanılması biraz fazla çarpıcı oluyor. Çok eleştiriliyor bu tüketim meselesi, en çok da Anneler Günü'nün kullanıldığı çarşaf çarşaf reklamları ve ilanları içeren gazetelerde. "Annemizin değerine uygun, unutamayacağı bir hediye alın". Annemizin değeri kaç lira? Bu neden gereksin? "Bir çiçek, bir öpücük yeter".. Neden yetsin? "Siz en iyisi hediye telaşını bırakın, annenizle ve çocuklarımızla ilişkinizi düşünmeye ayırın bugünü". Neden ille de bugün?

Herkesin annesi başka. Anne var **anne** var. Tansu Çiller DYP'lilerin "fedakâr annesi", Berna Yılmaz "özürlülerin annesi", vs.vs. Bir de alternatif anneler gününün anneleri var, şehitlerin ve gerillaların Başbakan'a barış mesajı götürmek isteyen anneleri, kayıp anneleri, anneliklerini bilip evlerinde oturmayan anneler, onlara da hadleri bildirildi.

Yani şu Anneler Günü politika malzemesi de yapılıyor, ne ayıp!

Annelerini kaybetmiş olanlar, çocuğunu yitirmiş anneler için hüznü, acılı bir gündür "Anneler Günü". Peki diğerleri için çok mutlu bir gün müdür? Kolay beğenmeyen bir anneye hediye beğendirme sıkıntısı, "Anneler Günü olmasa hiç uğramayacaksm"lar, "Şimdi bu çocuk hiç yoktan masrafa girecek"ler. Anneler Günü'nün yarattığı toplumsal basınç yüzünden birden açığa çıkıveren sitemler, kavgalar, hüznler: "Sen hep böylesindir zaten, küçükken de ne yapmam sevindiremezdim seni!"

Özel günler beklenti yüküldür, bunları önemsemediğini söyleyenler, önemsememeye çalışanlar için bile. Bayramlarda, yılbaşlarında, Anneler Günü'nde. İstedığınız kadar direnin, hayatınız değişir çünkü çevrenizdeki hayat değişmiştir.

Gazetede "Anneler Günü" ilanlarının "zayı" ilanlarının ardından gelmesi bence hoş bir tesadüf. Çünkü bu gün bir kayıptan doğmuş, Amerikalı bir genç kadının annesinin ölümünün ardından duyduğu acıdan. Herkesin kişisel tarihinde başka, daha gerçek bir Anneler Günü var belki. Ama "Anneler Günü" bir kayıpla başlar çünkü her yakın sevgide bir kayıp, bir eksiklik, bolca suçluluk duygusu ve öfke de vardır. Elli altı yaşında bir İngiliz kadın, tek oğlu ve akrabaları ziyaretine gelmediği için intihar etmiş. Bir de mesaj bırakmış. "Çiçekleri mezarıma gönderin, sizden tek istediğim buydu". Anneler sizin için canlarınızı verirler, ama bazen intikam almasını da bilirler. O annenin çocuğu "Anneler Günü"nü bir daha hiç unutmayacak. Evet, ne düşünürsek düşünelim, ne yaparsak yapalım, bir "Anneler Günü" var.

Nesrin Tura

Hemen şimdi barış

Geçtiğimiz ay, kapak sayfalarımızda Barış İçin Kadın Çalışma Grubu'nun İstanbul'da toplandığını yazmıştık. İki gün süren geniş katımlı toplantıdan sonra, aynı grup çalışmalarına yine devam ediyor. Grupta Pazartesi Yayın Kurulundan da çalışanlar var. Grup yayınladığı bir bildiriyle "Hemen Şimdi Barış" diyen kadımları gruba katılmaya davet ediyor.

"Biz bu coğrafyanın çeşitli yerlerinden biraraya gelen kadınlar birlikte konuştuk ve gördük ki;

Binlerce insan yaşamından olurken, faili bilinen cinayetlerde de, insanlarımız yokediliyor.

Milyonlarca insan doğup büyüdüğü topraklardan koparılıp göç ettiriliyor.

Çocuklarımız anılarını yitirmiş, rüyalarını başka dilde görüyor, okula başladığı gün sağır ve dilsiz sayılıyor. Tank ve top gölgesinde silah sesleriyle büyüyor. Ve geleceğimiz olan bu çocuklar kendini ifade edemez hale getiriliyor.

Kadınlar ve çocuklar cinsel taciz

ve tecavüze uğruyor, şiddete maruz kalıyor.

İnsanlar birbirlerine ve kendilerine yabancılaştırılırken, bu topraklarda yaşayan halklar arasındaki kardeşliğe gölge düşürülüyor.

Kendi ellerimizle yarattığımız kültür zenginliği ve değerlerimiz yok ediliyor.

Bir yanda ağaç kesme cezası uygulanırken diğer yandan ormanlar yakılarak, ekolojik denge bozuluyor.

Bütün bu olumsuzluk ötesi yaşanan gerçekliğin adı savaşır.

Savaşın bizim adımıza yürütülmesini istemiyoruz. Biraraya gelen biz kadınlar; **Barış İçin Kadın Girişimi** olarak örgütlendik.

Geç kaldığımızın bilinciyle **Hemen Şimdi Barış** diyoruz.

Halklarımız için onurlu bir yaşam sağlanıncaya kadar barış için mücadeleyi taahhüt ediyor, barışın dinamik gücü olarak gördüğümüz her kadını barışa katkı sunmaya, yanımıza davet ediyoruz.

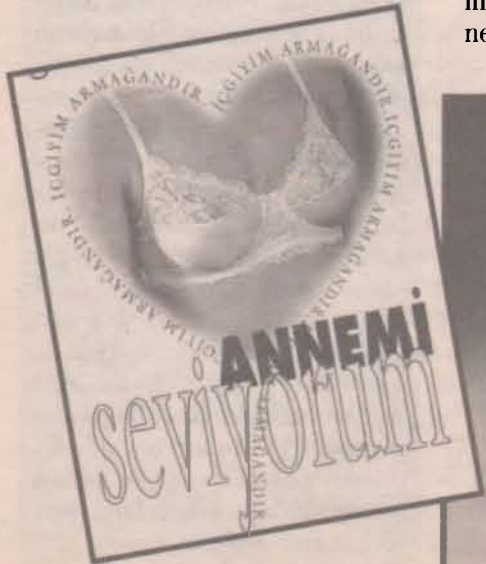
Barış İçin Kadın Girişimi, otuzu aşkın kuruluşun Osmanbey La Bella'da gerçekleştireceği alternatif Habitat toplantılarına da katılacak.

Adana'ya Kadın Kütüphanesi

Ankara Üniversitesi'nde "Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programları ve Merkezlerinin Tanıtılması" konulu toplantıda, Prof. Dr. Gaye Erbatur Adana'daki çalışmalarını hakkında bilgi verdi. KADAUM'un (Çukurova Üniversitesi Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezi) eğitim, sağlık, ekonomi, sosyal bilimler gibi birimleri var ve her birimin bir müdürü var ama bir bütçesi, bir sekreteri, en önemlisi de bir yeri yok. Bütün bu yoklara rağmen kadınlar KADAUM tarafından belirlenen projelerde çalışıyorlar. KADAUM'un iki temel amacı var; Çukurova Üniversitesi'nde kadın çalışmaları yüksek lisans programı açmak ve Adana'da bir kadın kütüphanesi kurmak. Gaye Erbatur, kadın çalışmalarının Adana ve İstanbul'da yoğunlaştığını, bu çalışmalarını diğer illere ulaştırmak için aylık seminerler düzenleneceğini de belirtti.

Yeliz Bekar, Ankara

11 PAZARTESİ

Ayıp köşe

Beynim vücuduma yenik düştü!

Bu ayki "ayıp köşe" yazısı yine bir okurumuzdan. Yaşadıklarına kendisi de inanamıyor; beyninin neden yenik düştüğünü soruyor.

Ortam etrafı göremeyecek kadar karanlık, adamın yüzünü görebilecek kadar da aydınlıktı. Ağır, hantal bedeniyle debelendi, debelendi ve hırıltılarla üzerime yığıldı. Başımı geriye attım ve "Bir öküze seviştim" diye düşündüm. Gözlerimi açtım. Etrafa baktım. Neyse ki rüyaymış. Ama vücudumdaki kasılmalar, kıpırtılar hâlâ devam ediyordu. Herhalde dünkü adamın sıcak, etli, kocaman, tokalaşırken sınıksız kavrayan, -şaşırtıcı ama- içimi hoplatan ellerinden çok etkilenmiş olmalıyım. Ya da hiç teklifsizce uzanıp iki yanağıma kondurduğu o öpücüklerden. Yoksa bu rüya uzun süredir devam eden yalnızlığımın, hele de dört yıl süren o müthiş birliktelikten sonraki abazanhın bilinç altı mıydı? Belki de hepsi birdendi. Bilmiyordum. Bildiğim ise rüya bir süre aklımdan çıkmayacaktı. Aslında adamı çok önceden tanıyordum. Silik, dikkat çekmeyen, dikkat çekmesi de gerekmeyen bir tipti.

Ertesi gün, işyerime gelen telefonu beklemiyordum diyemeyeceğim. Kesik kesik, zorlanarak, isminin önüne "sevgili" sıfatını takmayı ihmal etmeyerek ve sık sık tekrar ederek, "Seni dün akşam rüyamda gördüm. Göğüslerini okşadım. Sonra da aşağıları. Bacakların çok güzeldi," diyordu. Belki de aynı zamanda mastürbasyon yapıyordu. O erkekti, olurdu, bana ne oluyordu. Kış ortasında bedenim neden alev alev yanıyordu?..

Ben güzel bir kadımdım. Saçlarım, kocaman gözlerim, ağzım, burnum, boyum posum, balıketinden az zayıf vücudum... Yani çekici bir kadımdım. Bana âşık olan adamlar var. Yakışıklı adamlar. Flörtlerim oluyor. Onlar da öyle. Hatta çok sevdiğim, üzerine titredüğim, toz kondurmadığım, platonik takıldığım, asla açılmadığım, uğruna pek çok şeyden vazgeçebileceğim, kaybetmeyi asla göze alamadığım bir sevgilim (yani dostum) bile var. Var da... Bu çirkin, silik, şişko, dikkat çek-

meyen adamdan neden etkilendim. Neden beynimle vücudum arasındaki savaşta beynim yenik düşüyor, vücuduma söz geçiremiyor? Neden?

İki gün sonra işyerime ziyarete geldi. Aslında bir gün önce de gelmiş ama yokmuşum. Aradan iki gün geçmesi beynimin birkaç zafer elde etmesine neden olmuştu. Ona; "Telefondaki konuşmalarının 900'lü hatlardan beter olduğunu, kastettiği anlamda bir ilişki istemediğimi, erkek arkadaşlarımın ise yanıma, cinsel kimliklerini evlerinde bırakarak geldiklerini" söyledim. Vay be! Bozuldu. Belli etmemeye çalıştı. Biraz sohbet ettik. Bana şiir okudu. Şiir okuyan bir öküz! Gitmek için ayağa kalktı. Tokalaştık. Öpmek için bir hamle. Bu sefer hazırlıklıydım. Öptürmedim. Elini, ayağını nereye kovacağım şaşırıldı. Ne söyleyeceğini de. İkinci raund benimdi. Yaşasın!

Uzun bir aradan sonra (bir hafta kadar) tekrar telefon etti. Dost olarak. Başım ağrıyordu. Çıkma teklif etti. Dost olarak! Şehirden kaçmak, temiz hava almak, birazcık tabiat. Cazip geldi. Kabul ettim. Dostuz ya! Akşam üzeri buluştuk. Arabanın dörtte üçünü kaplıyordu. Otobana girer girmez ellerini üzerimde hissetmeye başladım. Rüyam!

Göl kenarı güzeldi. Hava serin ve temizdi. Canlandırıyor. Üşüyordum ama arabaya girmek istemiyordum. Ellerimi soğuk göl suyuna soktum. Nefis bir duygu! Orada olmaktan mutluydum. Biraz yürüdük. Yanımdaki erkek şimdi acemi bir oğlan havasında, kolunu omuzuma atmaya ve orada tutmaya çabalıyor, yanağıma ufacık kaçamak öpücükler kondurabilmek için uğraşıyordu. Hoşuma gidiyordu. Resmen naz (cilve) yapıyordum. Bu ben miydim? İnanamıyordum.

Bir süre sonra arabaya girdik. "Bir dakika," dedi. Dudaklarını dudaklarına değdirdi. Öylece durduk. "Güzel değil mi," diye sordu. Güzeldi. Öpüştük. Ben ondan daha güzel öpüşüyordum. Belli ki çok fazla kadın tanıma-

mış. Doğaldı bu. Doğru düzgün bir flörtü olduğunu ise hiç sanmıyorum.

Uzun uzun öpüştük. Bu arada eteğim yukarı sıyrılmış. Eli dizlerimin biraz üstünde amaçsızca dolaşıyordu. Bunun adı okşama değildi. Sürtünmeydi. Aslında umurumda da değildi. Sonra arabayı daha sakın bir yere çekti. Devam ettik. Daha önce bu şekilde uyarıldığımı hiç hatırlamıyorum. Beynim uyuşmuş, gözlerimi açmam ve konuşmam mümkün değil, bacaklarım gergin, bacaklarımın arası müthiş duyarlı. Ancak benim bu durumundan onun haberi bile yok! O hâlâ diz kapaklarımla meşgul, keşfe çalışıyor. Çık yukarı, sok elini çamaşırdan içeri. Aptal. N'olucak şimdi. Hayır. Uyarıldım, istiyorum. Ama, bu adamla da olmaz ki. Üfff! Hadi bu seferlik olsun, sonra başımdan savmalıyım bunu. Mastürbasyon yaparım daha iyi. Hiç olmazsa kendi kendimin ne istediğini bilirim. Bu ne böyle?

Dağa çıktık. Yükseklerle. Hava da ıvıca karardı. Şehrin ışıkları aşağıda yanıp sönüyor. Öpüşüyoruz. Neyse en sonunda eli bacaklarımın arasında. Ama... Çamaşır ve çorabın üzerinden. Üfff! Ya sabır! Çattık! Yine de buna bin şükür. "Hayır gidelim buradan, bir bok beceremiyorsun," diyeceğim ama adam azmış, bu sefer de zorlamasından korkuyorum. Sakin olmalıyım.

Bir ara rüyasını anlatıyor. Pratik olarak. Kazağını ve sütyenimi yukarı sıyrıyor. Arkadan sarılıyor. Göğüslerimi o kocaman elleriyle şöyle bir kavırıyor. Sonra eğiliyor. Karınımı öpmek istiyor, belki de daha aşağıları. Araba dar. Göbeği de var. Dayanamıyor. Derhal eski konumuna geçiyor. Benim kucığına oturmamı istiyor. Hani filmlerdeki gibi. Araba her ne kadar duruyorsa da... Oturuyorum. Ve kramp. Ne iş! Ben böyle hovardalıyım... Yerime geçiyorum. Çamaşırımı çekmeye çabalarken arabadan çıkıyor. Açık fermuarından yukarıya doğru yönelmiş organına gözüm ilişiyor. Küçük!!! O cüsseye hiç yakışmıyor. Çamaşırımı boğuşurken benim kapımı açıyor. Bacaklarımı dışarı alıyor. Çamaşırımı aşağıya indiriyor. Beni geri itiyor. Bir şeyler (emniyet kemeri filan sanırım) sırtıma batıyor ama... Üzerime uzanıyor. Organını organıma değdirmeye çalışıyor. Kendimi sıkıyorum. Uzat bacaklarımı diyor. Bacaklarımı birbirine yaklaştırıyorum. Onu içime almaya çalışıyorum. Almıyorum da. Organı klitorisime değişiyor. Bu ufacık temas bednime altüst ediyor. Titriyorum. Aynı anda çizmelerime doğru akan sıvıyı hissediyorum. Boşalıyor. (Çizmelerime doğru nasıl boşalır sorıyaym rica ederim. Bilmiyorum.) Ancak titremem hâlâ devam ediyor. Bu anlamsız temas beni küçük bir orgazma itiyor. Biraz daha sürmesini istiyorum. "Dur. Kırmıldama. Dur. Dur," diyorum. Durmuyor. Ter içinde. Kendini dışarı atıyor. Kahretsin! Orgazmım yarım kaldı. Orgazm mıydı? Beni temizliyor. Başımı geriye doğru atıyorum. İçimden "Bir öküze seviştim" diye geçiriyorum.

Serap

Niçin Bu memlekette
süs süslenmeme
len özgürlüğü
mi vok mu?
yo Kimin için
rum? süsleniyoruz,
nasıl süsleniyoruz,
ne zaman
süsleniyoruz
derken süslenmeyen
kadınlar unutuldu galiba.

Kimin için süsleniyoruz? tartışması ilginizi çekti mi bilmem ama tartışma uzayınca ben de neden süslenmediğimi yazmak istedim. Önceleri öğrenmediğim için, daha sonra korktuğum için, ve daha da sonra zor geldiği için, yani biraz tembellikten ve artık yakıştıramadığım için diyebilirim. Süslenmek uzmanlık işi. Bu işi çocukken öğreniyoruz. Ama "küçük kız" çocuğu gibi büyütülmemişsen, boyalarla, bebeklerle, incik boncuklarla haşır neşir olmamışsan bunlarla barışmak buluşmak daha sonra mümkün olmuyor. Ve bir de süslenmenin cinsellikle doğrudan bağlantısını keşfedince bazı kadınlar itiraz ediyor, kabullenemiyor. Süslenme tartışması yapanlara bunu hatırlatmak isterim. Neden benim süslenmem gerekiyor? Süsler ve görüntüler ilişkileri, yaşantıları nasıl etkiliyor bunu fark ediyor musunuz? İtiraf etmeliyim ki bir ara denedim, ama olmuyordu, yakıştıramıyordum, öğrenemiyordum. En önemlisi de bunun için zaman ve emek harcamak gerekiyordu. Sonunda vazgeçtim. Çoğu zaman ne bulursam onu giyiyor -bütün giysilerim birbirine benzer renktedir-, saçlarımı kısacık kestirdiğim için tarak bile kullanmadan, yüzümü yıkayıp sokağa fırlıyorum. Ama bir tek şeyden vazgeçemiyordum, bir dizi gümüş bilezik. Bileziklerim herkesin ilgisini çekiyor, belki de bu kadar süslenmemiş bir kadının kolunda oldukları için, belki çok oldukları için. İçtiğim sigara da ilgi çekiyor, sigaramı hep cebimde taşıyorum, birisi görünce -mutlaka aynı laflarla- sigara sohbetine başlıyor, sıkılıyor. Ve anlıyorum ki karşımızdaki insanın görünür vanlarıyla ilişki kuruyoruz. İşte bunun için süslenmek istemiyorum, görünüşle ipucu vermemek, doğru dürüst iletişim kurmak, bir zırh oluşturmamak için. Ama bazı kadınlar da zırhlarını kuşanıp bu savaşa başlıyorlar ki çok haklılar, onları da çok seviyorum.

asuman

Babalar ve oğulları

İbrahim, 42, mühendis

Babamın 'ben haksızsam bile haklıyım, babalık budur' gibi akıl almaz bir iddiası vardı, itiraz kabul etmediği için karşılıklı öğrenme durumu olmuyordu tabii. Bize ders saatleri koyar onları denetlerdi. 68'lerde saçımı uzatmama, taşrada olmama rağmen ses çıkarmadı, ama yanında sigara içirtmez, ayaklarımızı uzattırmazdı. Baba oğul yaptığımız özel bir şey yoktu. Bizler için çok fedakârlıklar yaptığı halde, başımıza hiç kakmadı. Şiddet kullanmasına gerek kalmadan müthiş bir sözüne uyma mecburiyeti yaratmıştı. Hiçbir ev işi ile asla uğraşmazdı. Bir baba olarak şimdi ben de onun ki kadar katı olmasa bile sözlerimin tartışılmasına pek dayanamıyorum.

Hasan, 25, bilgisayar programcısı

Benim babam çok kıskançtı, annemin sokağa çıkmasını istemezdi. dışarı işlerini hep o yapardı, beni de yanında götürürdü. Alışveriş, babamdan öğrendiğim babamla yaptığım bir iş oldu. Onun dışında bence çoğu babalar gibi o da benimle ilgili, annemin bildiği bir çok şeyi bilmezdi, bilmeye de çalışmazdı. Bana daha çok nelerin iyi olduğunu ilgili değil de, neleri asla yapmamam gerektiğini söylerdi. Kritik durumlarda sesini duyardık. Ablam ailemin onaylamadığı birine kaçıp, evlendiğinde annem bir süre sonra onu ziyarete başlamıştı; beni de yanında götürüyordu, babamı bunu farkettiğinde, 'Hasan'ın ne işi var?' diye müdahale etti, bir daha ablama gidemedim. 'Büyüdükçe insan babayla daha fazla konuşur,' diyorlar; ben babamla kavgaya ederiz, birbirimize dikleniriz diye pek konuşmaya girmem. Belki insan babasından kadınlar gibi alttan almayı değil diklenmeyi öğreniyor ve iki diklenen ancak yaşlanınca birbirini dinlemeyi öğreniyor.

Yunus, 30, Şirket sahibi

Babamı manavdı, çocuğu olduktan sonra içkiyi bırakmış. Sonraları pazar günleri onunla erkek erkeğe tezgâh arkası yapardık. Ciğer, uykuluk falan alıp tekel birası ya da vermutla pepsi kola içerdik. 'Derslerini çalış, eve saatinde gel, başkaları ile kavgaya etme, yıkan temizlen,' vs.ler hep annemden gelirdi. Çocukluğumda ben de pazarda limon satardım, babamla iki erkek olarak yan yana olurduk, bana hep genel öğütler verirdi.

Tolga, 18, öğrenci

Ben babamı pek sevmem, herşeyimi annemle konuşurum, zaten babamı doğru dürüst görmek, konuşmak da çok zordur, aslında çok dürüst bir adamdır, Kadir İnanır tipinde yani. Ama bence görevlerini yerine getiriyor, annemle de benle de pek anlaşamıyor, sanki bizimle uzun konuşmaya tahammül edemiyor, sinirleniyor, susuyor, küsüyor, evden çıkıp gidiyor. Davak benzeri olayı yoktur. ama beni daha özgür bırakmasını istedim, saçımı uzatınca, küpe takınca kıyametler kopardı, hayatında bir kere veli toplantısına geldi, onda da okuldan uzaklaştırma almıştım, annem hep gelir.

Ali, 40, çaycı

Babamız topluma aykırı her davranışı yasaklardı. Büyüklelerin yanında oturulmaz, bir büyüğe sert cevap verilmez, el öpülür, saygı gösteri-

Babalar Günü sebebiyle erkeklere babalarımı sorduk; "Babanızdan neler öğrendiniz? Beraber neler yapardınız? Yasaklamaları? Tavsiyeleri? Şu erkek erkeğe dünyanızda neler olup bitti. anlatır mısınız?" dedik, anlattılar.

lir diye öğrendik, çocuklarımıza da aynımsı öğrettik, köydeyken beraber kâğıt ve tavla oynardık, silah atışması yarışı yapardık, biz babamızdan korkar karşısında titredik, çocuklarımız da benim yanımda saygılı olmalıdır.

Kemal, 28, müzisyen

Biz baba-oğul ilişkisi pek yaşamadık, belli bir otorite, belli bir mesafe vardı. Babam çok erken işe gider, akşam vorgun gelirdi, bizle doğrudan bir ilişkisi olmazdı. Babamın aldığı bütün kararlar uygulanırdı, çok yumuşak, çok sevecen ve bizi serbest bırakan bir adamdı, ama birbirimizle konuşmaya birbirimizi tanımaya son bir iki yıldır yeni başladık diyebilirim.

Semih, 43, mimar

Biz üç kardeşiz, en küçük benim. Babamla çok geç tanıştım. Ben çok küçükken bizi terketmişti, ortaokulu bitirdiğim yıl geri döndü. Evde babamdan hiç söz edilmezdi. Geri döndüğünde çok yaşlanmıştı,

annem sessizce kabul etti geri dönüşünü. Önceleri hiç birimiz onunla yakın bir ilişki kuramadık. Önce ablam yumuşadı. Zaten o döndüğünde evlenmişti, bizi ziyaret ettiği günler onunla sohbet etmeye özen gösterdi. Sonra ben yumuşadım. Babam gibi değil de, evimizdeki yaşlı bir misafir gibi ilgilendim onunla. Ağabevim onu hiç affetmedi. Babamın dönüşünden kısa bir süre sonra evden ayrıldı. Ara sıra uğradığında da onunla hiç konuşmadı. Böyle zamanlarda babama acıyordum. "Babandan ne öğrendin?" dersiniz, "vefayı" derim. Sanki onun vefasızlığı benim vefalı bir insan olmama neden oldu. Bir de babamın aksine çocuklarıma çok düşkünüm ben. Ona hiç benzemiyorum.

Engin, 35, hukuk bürosunda çalışıyor

Babam köyde ilkökul öğretmeni idi. Bize karışan ceza veren hep annem olurdu; dışarıda erkeklerin yaptıklarına özendiren, öğretme teklifinde bulunan ise babam değil, dayımdı. Annem hep konuşur, söylenir, bir şeyler ister, babamsa susardı, babamı sabırlı bulurdum. Babam yirmi yıl kumar oynadı, sonraki yıllarda da içki içti. Annem gece eve geç geldiğinde içerden bana seslenir, "Açma kapıyı şuna," derdi, babam da dışardan, "Aç," derdi, ben açardım. Bana karıştığı, iki şev hatırlıyorum, pantolonlarımızı İspanyol paça yaptırtmadı, bir de onun kasabasına giderken kravat takalım diye tutturdu. Annem babamı kahveden çağırma beni gönderirdi. Babam hiç ağzını açmazdı dedim ama annemi hiç dinlemez, hep bildiğini vapar ve kendi dünyasında yaşardı.

Ahmet, 25, reklamcı

Babamla hiç erkek erkeğe bir dünyamız olmadı. Onunla birlikte hiçbir şey yapmadık, aramızda emir komuta zinciri vardı, o emreder ben yapardım. Dikta rejim temsilcisi gibi. Kız kardeşlerimle birlikte oturmama çok kızardı. Küçükken babamı örnek aldım ama ablalarım sayesinde hayatın ne olduğunu anlayabildim. Hayatıma her zaman karıştı, hangi okula gideceğim, ne giveceğim, saçımı nasıl kestireceğimi hep o belirlemeye çalıştı. Net doğruları vardı, bunlara mutlaka uyulmasını isterdi ama yine de küçük yaşta beni çalıştırmada ısrarlı olması şimdi işime yaradı, hayatı daha erken öğrendim.

Halil, 22, müzik dükkânında çalışıyor

Babam benimle hep ilgiliydi. resim yapmamı desteklerdi, sağlığımla takip ederdi, ben çok merak ettiğim için beni maça götürmüştü. Çok çalışırdı. Çocukken onunla daha sık beraber olmayı isterdim.

Kamil, 34, matbaacı

Babam beni çok sevdi ama hiç bir zaman beğenmedi. Kendisi fabrikada usta olduğu için hep benim mühendis olmamı istedi. Okumam için uğraştı. Fakat ben okulu sevmiyordum ve müzikle ilgilenmek istiyordum. O kadar çok baskı yaptı ki, müzikle doğru dürüst uğraşamadım ama üniversiteye de gitmedim. Beni sevdi ama tammava çalışmıyordu. Şimdi işlerim fena değil, belki onun etkisiyle aramız daha iyi, ara sıra da olsa hakkımda iyi laflar ediyor. Babamın mühendislik takıntısı yüzünden çok şey kaybettiğimi düşünüyorum ama ona kızmıyorum.

Halil, "Babam benimle çok ilgiliydi, çocukken onunla daha sık beraber olmayı isterdim" diyor.

Babasız kızlar balosu

Çakal bir kadın arkadaşına bir sabah babası: "Gel bakayım, otur babanın kucağına," demiş. Öylesine. Şuursuzca. Komik bir dehşet duygusuyla kalakalmış arkadaşını. En çok da babasının inadına: kızını hâlâ kucağına oturtulacak kıvamda hissetmesindeki o çocuksu inada.

İş bu kadarla bitmiyor. Arkadaşımın öküz bir herifle rezalet bir ilişkisi var. Bilmem kaç yıldır öyle ne öldürür ne güldürür sürüp giden. Oküz adamın tek özelliği çektiriyor olması. Yani arkadaşımı gerçek anlamda hiçbir zaman istememesi. Bir de bence kapı gibi bir özelliği var ki asıl o bu öküzü sitin senedir karşı konulmaz kılıyor. Bizim kuşaktan olup da o sessiz ve derin maçoğluyla babasını bilinçaltında en andıran bu herifçioğlu, bana kalırsa. Yoksa bunca yıldır yirmi dört saat nöbette yaşanmaz. Herif ne zaman biplese koşa koşa koşarak. Arada birkaç aylık teneffüslerde de hep kulağın bip sesinde. İçin kırık dökük camlardan acıtırken, bu kadar emre amade...

Arada bir içip içip çirkin, epeyce çirkin şeyler söylüyor herife arkadaşım. Onları söyleyip rahatlıyor bir çeşit. Bu denli ayaklar altında olduğu bir ilişkide ağza alınmayacak şeyleri herife boca edip: "Ama ben de ona ne eziyetler ediyorum: çekilmez, feci karının tekiyim" diye teselli buluyor sözüm ona.

Kanmaca kandırmaca
Dil üstünde kaydırmaca

Freud a göre enerji doğumdan itibaren önce ağızda, sonra kıçta, sonra *phallus* civarında şiddetli bir kasırğa edasıyla dolunup, bizi 6-11 yaşları arasında göreceli olarak (Allaha şükür) rahat bırakıyor. (*Genital* dönemde katlanarak geri gelip ağızımızı burnumuzu dağıtmak üzere...)

Bu yıllarda ansiklopedi, kitap devirmeye doyamadığımızı; paraydı, karttı, kibrit kutusuydu, midye kabuğuydu koleksiyonlarıyla nasıl da zevkle uğraştığımızı; karşı cins olmasa da olur, hemcinslerim kalelerimdir diye saatlerce neşe içinde oynadığımızı dilerim unutmamışımızdır.

Bu yaşlardan benim şiddetle özlediğim o yoğun Çanakkale geçilmez konsantrasyonumdur. Resim çizerken, oynarken, ders çalışırken, okurken, film seyredirken öylesine yüzde yüz, yüzde bin beş-

Bekâra karı boşamak kolaymış;
ben babasızlığın nimetleriyle
zırlananlar takımındanım. Babasının
küçük kızı olmayanlar bir düğmeye
basma hızıyla anında kimsenin de
küçük kızı olmazlar. Bir anda üstüne süt
dökülmüş galetalara dönmezler.
Babasız kızlara delice güveniyorum.
Öyle şeyler bekliyorum ki onlardan.

yüz oradaydım ki. Yüzerken baktım, bisiklette bisikletle hemvücut, tiyatrodaki bizzat oyuncu, okurken okuduğumdum. Büyü gibi, sihir gibi bir şeydi epeyce de uzattım ben bu dönemimi. 15-16'ımda kovuldum.

Benim kafamı illa bozan *phallic* (*Phallus*'da yoğunlaşan) dönem. Bu dönem Oedipus kompleksinin yaşanıp sözüme ona çözümle-

ndiği zaman ki 2 ila 6 yaşları arasındaki çileli üç yıla (Zira neler neler yaşamıyor bilinç altında!) tekabül ediyor.

Bir kere çükümüz olmadığından ona dayalı bu dönemi nasıl atlattığımız bir yana, Oedipus kompleksinin karşılığı olarak Freud'un bence nezaketten (ve de epeyce şişirerek ve zoraki) harmanladığı Elektra kompleksine ne demeli? Sorunun

ilk kısmının Freud'ca cevabı *phallic* dönemi bizlerin çük hasret ve hasetiyle (Penis kıskançlığı) yanıtı kavru olarak geçirdiğimiz. Yani bizi güruhun yarısı sahip olduğu şeyi derdiyle uğraşırken (malın var mı derdin var hesabı) diğer yarısı doğuştan sahip olmadığı, hiçbir zaman sahip olamayacağı bir parçanın derdiyle yanıp kavru olarak he lak oluyor. Nerdeyse Marksist ekonomiye giriş. İnandırıcı değil. Hiç değil. Ben kızlarda penis haseti diye bir şey yaşanmadığına kalımlar basarım. Sende hiç olmayan bir şeyin psikolojik hasretini niye çekesin ki? O öyle ben böyle. O oğlan be kız. Hem oğlanlar da hasetle kavrulabilir bu mantıkla: Niye onun önü derli toplu, kutu gibi, düzgün ve yuvarlacık da; benim önümde küçücük ve manasızca sallanıyo diye.

Oğlan hafiften öniyle oynamaya başlayıp penisinin değerini keşfediyor üç yaşına filan girerken. Bu arada fevkalade önemli bir nokta, kızın da oğlanın da arz nesnesi aynı... anneleri. Annenin aşkına karşı rakipleri de aynı. babaları. Oğlan penisinin kıymetiyle birlikte dehşet içinde babasının da bir tane olduğunu (üstelik kocamanından) fark ediyor. İçin için annesini arzulayıp babasını öldürmek hayalleri kurduğundan (olay bilinçaltında geçiyor) bir çıldırtıcı korkuya da esir düşüyor. "Bu herif (baba) benim niyeti anlayıp çükümü kesicek. Ben mahvedecek, çüküm elden gidecek." Çocuk tabii çocuk haliyle bu kadar kahrı kaldıramıyor ve babayla uzlaşıyor. Ona benzeyerek özdeşleşerek, "Efendimiz, ben sizdenim beni seviniz," ruhuna giriyor. (Bir çük uğruna çocuk elde gidiyor!) anneyi isteme meselesini iyice diplere itip, "Sen bizim çük lüler kulübünden değilsin," diyor hor görme numaralarına bile başlıyor. İş bu kadarla da kalmıyor. Çocuk hayatının aşkını yitirdi ama 'toplumunun dediği olur' un karşılığı olan pırlanta gibi bir süpergiz sahibi de bu sayede oldu. Ne âlâ.

Kıza gelince... Valla şöyle oluyor.. kız bir de fark ediyor ki penis yok. Önce ona penis vermediği için annesine acayip kızıyor (niye kızsın ki, annesi kendinde de olmayan bir şeyi ona niye versin? bu kırgınlıkla aşk objesini şap diye babasını yapıp annesiyle özdeşleşerek babanın aşkı için rekabet başlıyor. Dahası kaybolan penisin "telafi etmek" için babasından bir çocuk sahibi olmak istiyor. Yar

teselliyi her türlü zıvalıkta arıyor. Yalnız şöyle bir şansı var... oğlanlar korkudan analarının aşkını en dip köşelerde yitirirken, kızlar kaybedecek penisleri olmamının rahathığıyla babaları ile çok daha kesintisiz ve doyasıya yaşayabiliyorlar ensest duygularını. (Hatta hızlarını alamayıp babalarının burnundan düşmüş -fiziken de olabilir ruhen de- adamlarla evlenip vur patlasın çal oynasın.)

Şimdi ne kadar matematiğin zayıf olsa da.. denklemin bir tarafına hangi işlemi nasıl yaparsan öbür tarafına da aynı yapılr. biliyorum ben bile. Bu Oedipus Kompleks/Elektra Kompleks ya da Hadımlık Endişesi/ Penis Haseti meselesinde bir tutarsızlık, bir tuhaflık bir sallapatılık sezmiyorum musunuz acaba? Ama içiniz rahat, gözünüz yolda olsun. Bu meseleyi dahi aydınlatmamız mümkündür.

Id: İlgüdüsel, kısıtsız, tutkulu. "Id kendi dışında hiçbir şeyi bilmez.

Ego: Id'in polisi, süperego'nun uşağı. Gerçeğin sesi. Arabulucu. Id'i bilinçdışına hapsedip haddini bildiren. "Ego varlığını başka insanlara, topluma borçludur"

Süperego: Ego ya emirleri veren, Kamunun sesi. Vicdan ve bir sürü ulvilikler. "Buyruklarına boyun eğmezse, ego başarısızdır. Güvensizlik, utanç, şüphe, suçluluk, kuşku gibi duygular süperegonun kınamalarıyla oluşur."

Tırnaklar: Gökçe Cansever "İçimdeki Ben" (Freud Görüşünün Açıklanması)

Bir kere *phallic* dönemden penisli ya da penissiz hepimiz süperegoyla iğdiş edilmiş çıkıyor muyuz? Çıkıyoruz! Kaybedecek penisimiz olmasa da (Bu dönemden başlayarak) bastıra bastıra belleildiği gibi bekâret zarımız var, aile namusumuz, mahalle şerefimiz neler neler. Bence bu dönem kızlı erkekli hayallerle yalanlarla gerçekle riya arasında o güzelim gidip gelmelerle çat oradayım çat buralarda Pinokyo olduğumuz zamanların sona ermesi, erdirilmesidir. Ve her iki cins içinde kesilen ayıdır; burnumuz. (Yine *Phallic* bir sembol.) Talita ve uzun ve güzelim burnumuz cart diye iyilik perilerinin makas elleriyle kesiliverir.

Artık ölümsüz ve sorumsuz bir kukla değil, kanlı canlı ve minnacık burunlu bir insan olmuşuzdur. Saf ve bakir çocukluk odasından kovulmuşuzdur. Kanamayız, kandıramayız, yalan söyleyemeyiz, okul yerine kukla tiyatrosuna kaçamayız. İlkokula başlarız; biz artık: Türküz, doğruyuz, çalışkanızdır. Hatta o kadar çalışkanızdır ki teneffüs, yaz tatili filan bile yapmayıp bu zamanlarda da yabancı okul sınavlarına hazırlanırız.

3 yaşına basmamızdan 6 yaşına kadarki dönemde islah ediliriz. Artık çığlık çığlığa bağırılmayı,

kendimizi yere atıp tepinmemeyi, ısırılmamayı, tükürmemeyi öğrenmemizin zamanıdır. Süperego Kazıklı Voyvada'nın kazığı gibi tam

böğrümüze sokulur. Döndüre döndüre doğrular belletilir. Hepimiz parça parça edilirdiz. Her parçamız ayrı bir mezarlığa gömülür. "Asıl

Babasız kızlar ruhları iğdiş edilmemiş bir büyük çetedir. 4-5 yaşlarında babalarına beğendirmek için kendilerini nasıl kırıtp sırtımadırsa, hayata da kırıtp sırtıacak halleri yoktur. Onları çok sık olmasa da, giderek daha sık göreceksiniz. Vitrinleri indirirken, Kumkapı'da annelerini gerekirse bıçakla savunurken, laleleri tekmelerken, kötü bir hayata kendi elleri ve bir enjektörle siktiri çekerken... Boşanmalar artıyor, yalan hayatlar kırılıp dökülüyor, kötü dikişler tutmuyor, babasız kızlar çoğalıyor çoğalıyor çoğalıyorlar.

Çocukluğun Ölümü Süperego nun doğumu . Belki de acır tanrılar bu kan gövdeyi götüren savaş günlerine de. beş yıllık hadımlık tatili verir.

Çük haseti filan diye Freud'un işkembeyi kübradan attığı o zımbırtı bir yana, babalar öncelikle (ve tercihen) kızlarını, analar da oğullarını deşerler. Çiğerlerini, pinokyoluklarını, yüreklerini; ağızlarının suyu aka aka (çocuğun rızası asla sorgulanmadan; hatta çocuk bu sevgi sellerinden! çok memnun sandırılarak) çiğ çiğ yerler. Hayatlarında ne kadar tatminsizlerse o kadar büyük bir iştahla. Babasız kızlar, bu ruhsal ensest sofrasında parçalamp tiridi çıkmamış kızlardır. Tam parça ve kendi kendilerine, dimdik, şüpheli ve mesafeli yürümeye başlarlar. (Ana tarafından iğdiş edilmemiş bir elin parmağını geçmez şanslı erkek konusunu, başka bir yazıya havale ediyorum. Ama bu da yürekten inandığım bir mesele.)

Ah ne acıdır bu iğdiş edilmeler! En cengâver kadınların gündüz savaşlarının, gece masallarında tanıyamazsınız. Ne haşin kadınlar üç kadeh vardımıyla servislerin en servisini ne hıyarlara veriler. Sanki bu ciddi ve gaddar ve kararlı kadınlar "Erkeklerinin" karşısında herbat bir *flashback* le babalarının küçük kızları oluverirler. Yüzüm kızarır. Feci utanırım. Bekâra karı boşamak kolavmış; ben babasızlığın nimetleriyle zırhlananlar takımımdam. Babasının küçük kızı olmayanlar bir düğmeye basma hızıyla anında kimsenin de küçük kızı olmazlar. Bir anda üstüne süt dökülmüş galetalara dönmezler. Babasız kızlara delice güveniyorum. Öyle şeyler bekliyorum ki onlardan.

Babasız kızlar ruhları iğdiş edilmemiş bir büyük çetedir. 4-5 yaşlarında babalarına beğendirmek için kendilerini nasıl kırıtp sırtıadırsa, hayata da kırıtp sırtıacak halleri yoktur. Onları çok sık olmasa da, giderek daha sık göreceksiniz. Vitrinleri indirirken, Kumkapı'da annelerini gerekirse bıçakla savunurken, laleleri tekmelerken, kötü bir hayata kendi elleri ve bir enjektörle siktiri çekerken... Boşanmalar artıyor, yalan hayatlar kırılıp dökülüyor, kötü dikişler tutmuyor, babasız kızlar çoğalıyor çoğalıyor çoğalıyorlar. Kimi lale beyinliler nerede o misler gibi babalarının küçük kızları, annelerinin muhallebi kaşıklarıyla içlerini boşalttıkları oğulları! diye bağırınlar. Ayılıp bayılsınlar. Kıcıkırık sevgiydi eldi öpmeydi hürmetti gömleğin kolahydı tanelerini, zekâsı düşük yaratıcılığı hepten düşük sakarya manilerini, tespih çeker gibi mırıl mırıl mırıl sayıklasınlar. Babasız kızlar geliyor. Taş taş üstünde bırakmayacaklar.

Perihan Mağden

16 PAZARTESİ

Hayata yeniden başlayanlar

Muhsine: Birbirimizi severek evlendik. Üç yıl sonra, ben çok yanlış bir evlilik yaptığımı düşündüm. Çok iyi bir insandı ama kişiliklerimiz çok farklıydı. Boşanayım mı boşanmayayım mı diye bir tereddüt geçirdim. Çok kötü tartışmalar başladı; birbirimize tahammül edemez hale geldik. Boşanmaya karar verince, birbirimizi kırmayalım istedim. Bir de daha sonraki

Muhsine: 39 yaşında, reklam ajansı sahibi.

yaşamımı düşünüyordum. Babamdan hâlâ müthiş korkardım. Karar veremiyor, yalnız kalmaktan ürküyordum. Yirmi dört yaşında karar verdim boşanmaya ama yirmi yedi yaşına kadar cebelleştim kendimle. Yirmi altı yaşındayken ayrılıp annemlerin evine geldim. Üç ay sonra bir şekilde kandırdı beni. Bir süre sonra yine eski şeyleri yaşamaya başladık. Gidiş gelişler oldu ama sonunda boşandık. Babam çok destekledi beni; beklediğim tepkiyi göstermedi. Altı sene ayrı yaşamıştım annemden babamdan. Geri döndüm, kalabalık bir aileyiz. Birden çok farklı bir yaşam. her şeye karışan, saatlerimi denetleyen bir aile çıktı karşıma. On dört onbeş yaşımdayken yaşadığım şeyleri yaşar oldum. İşte, "Sen artık boşanmış bir kadınsın, biz mahalleye ne diyeceğiz?" Bunları yaşamaktansa, geri dönüp adamı idare mi etsem gibi tereddütler doğdu kafamda.

Yüksel: Ben ilk evliliğimde çok küçük-tüm zaten, on altı yaşında filandım. Görücü usulüyle evlendirilmiştim. Yirmi üç yaşında da boşandım. Çok farklı yapılardaydık. İki doğum yaptım, biri ikizdi, üç çocuğum var. İşim yoktu, evim yoktu. Eşim eşyaları aldı. Ankara'da oturdum o zaman. Orada rahat bırakmayacağıma düşünerek İstanbul'a geldim. Burda üvey ablam ve ağabeyim vardı, vardım ettiler. Bir iş buldum ev tuttum. Çocukları anneme bırakmıştım, onları yanıma aldım. Bir yıl içinde bütün bunları hallettim. Annemden tepki görmedim. Babam o sırada ölmüştü. Ölmemiş olsaydı çok tepki gelebilirdi. Çünkü evliyken kaç kere evi terketmiştim, babam beni geri götürmüştü. İkinci evliliğimde siyasi olarak beraberdik. Önce mantıkla başlayıp sonra aşka dönüşmüştü. Uzun yıllar hapis-hanede kaldı. Bende hep bir beklenti vardı; daha henüz yaşamadıklarımız var, onları yaşayacağım diye. Bir süre geçtikten sonra, baktım beklentilerimi bulamıyorum. Eşim eve döndükten sonraki dört sene, benim hayatım yine koşuşturma. Onun yokluğunda nasıl mücadele ettiysem, yine öyle devam ediyor. Kopmaya başladık. Ayrılmadan bir sene önce, ben artık beraber yaşamak istemediğimi ilan ettim. O da hemen çantasını kaptağı gibi kaçtı evden. Sonra ben, on beş gün

falan, sürekli onu düşünüyorum, onun en güzel yanlarını düşünüyorum. Kendi kendime, "Yaşlanalım işte beraber, ne olacak, biraz fedakârlık yap," dedim. Bunlara kapılıp onu da dönmeye ikna ettim. Ama çantası hep hazır durdu evde. Bir süre sonra, bana, "Evi terk ediyorum," dedi. Daha sonra onun bir ilişkisi olduğunu, bu nedenle evden ayrıldığını öğrendim. Onu

dürüst sanırdım, öyle olmadığını anlayınca, bir ayda kafamdan attım. Şimdi çok rahatım. İkinci ayrılığında da annem ve kardeşlerimden tepki görmedim. Çevreyi de pek taktığım yok. Beni çevrede çok rahat zannederler nedense, asla sevgilim filan olmamıştır. Bunu kocam da düşünmüştür ama yanılıyor (gülüşmeler).

Zehra: Ben evlendiğimde on yedi yaşındaydım. Evliliğin ne olduğunu anlamadım zaten. Önceden tanı mıyordum. O Antep'liydi, ben Samsunlu'yum. Ablaları sayesinde, sağolsunlar, evlendirdiler. Gayet güzel gidiyordu evliliğimiz. İşte bir

kızımız oldu. Kızdan sonra adam sapıttı. İş tutmuyor, bir şey yapmıyor. Ben evde elişi filan yaparak yuvayı ayakta tutmaya çalışıyorum, çocuğumun mamasını çıkarıyorum yani. İkinci çocuğum oldu, üçüncü derken, baktım artık olacak gibi değil. Adam evi terketmeye başladı. İki sene gelmedi, üç sene gelmedi. Elişi yapıp kendimizi doyuruyoruz. Aile desteği de yok. Tuttum ben işe girdim. Aile çok karşı. Kayınpederim filan çok karşı. Bizim töremizde kadının çalışması yok. Yoksa yok dedim, çektiğimi ben bilirim, kimseyi ilgilendirmez. Bir gazetede temizlik işine başladım. Adam piyasaya çıktı. Tabii, artık para kazanıyorum, evimi geçindiriyorum, rahatım ya! Altın yumurtlayan tavuk bırakılır mı, bırakılmaz. Aile girdi araya, "Hadi affet," dediler. "İyi," dedim, "Çocuklarımızın hatırı için affedelim". Artık resmen evde dördüncü çocuğum olarak bakıyorum yani. "Genç kadınsın, adın çıkmasın, sözün çıkmasın," derken yedi tane oğlan kar-

Gülser: 42 yaşında, iki çocuğu var, büfe işletiyor.

deşimin sözüne baktım. Ama hiçbir maddi yardımları yok. Derken lar patladı. On dört yaşında kızım Beyim taciz etti. Öz kızı. O anda dını. Boşanma nedenim bu yani. Ailem buna karşı, "Yok işte ne olma ne mi girmiş, dışına mı çıkmış," yanlış bozulmadığı için affet diyorlar. "Kesinlikle benim dinimde, kitap yazmıyor bu," dedim. O esnada, neye filan düştüm, kalp krizi geç kaldıramadım. Hâlâ daha iki tarafta aile bizi birleştirmeye çalışıyor. Ağabeylerimden biri destek Herkes, "Boşanacaksın da ne yaparsın, genç kadınsın," dedi. "Ben çocuklarımla yaşıyorum," dedim, "sevi ilgilendirmez". Çocuğumu aldım, anahtar züne fırlattım, çıktım den. Mahkemeye vardım. Hâlâ kocam, "Ben seviyorum, ben ayrılmıyor. Ve itiraf da "Ben bir hata yaptım, affet," diyor. Ev tuttu men. Bomboş bir ev,

pacaksın, ne edeceksin? Ama ke güveniyorum. Ne derlerse desinle miyorum yani. Allaha çok şükür, koydum, kızımı gelin ettim. Bir to var. Hâlâ çalışıyorum.

Yüksel: Çevre baskısı olmuyor mu
Zehra: Kapı komşum dahi arka teklif etmeye çalışıyor. Konuşu "İşte tek maaşla nasıl geçiniyorla

ir evliliğe son
erip yeniden
aşımak, hele
ocuklar da varsa,
irçok kadın için
ir kâbus gibi.
adece sonradan
aşayabileceklerini
üşündükleri
maddi ve manevi
orlukların ağırlığı
üzünden,
ehenneme
önüşen bir evliliği
ürdürmeyi tercih
den kadınların
ayısı az değil. Ama
er türlü zorluğa
ağmen hayata
eniden başlamaya
esaret eden,
onunda mutlu
lmayı basaran
adınlar da var.

bilir neler yapıyor?" diye. Ba-
zen diyorum, yaa verirsem
mal benim mülk benim, kim-
seyi ilgilendirmez." En yakın
konuştuğum insanlar benden
faydalanmaya kalkıyorlar.
Ama hiçbir şeyden korkum
yok. Tek güvendiğim kendim
yani. Bir de ağabeyim,
maddi bir şeyi yok ama mane-
vi. Öteki ağabeylerim boşa-
nınca ters döndüler, annem
ters döndü. Şimdi pişmanlar
ama geçti artık.

Muhsine: Başlarına kalacaksınız
diye korkmuşlardır.

Gülser: Ben on dokuz yaşında
görücü usulü evlendim. Arka arkaya iki
çocuğum oldu. Daha üçüncü ayda ge-
çimsizlik başladı, "Yok yemeğin tuzu
yok, yok kısa kollu giymişsin". Önceleri
suçu kendimde aradım. Arada sırada da-
yak da başladı. Annemle ablama anlatı-
yordum ama, "İçkisi yok, kumarı yok,
idare ediver," diyorlardı. Sonunda kafa-
ya koydum, ayrılacağıma ama ne para
var, ne gidecek yer. Ablamın bir arkada-
şısı vardı, hep cesaret verirdi bana, "Ay-
rıl," derdi. Dul bir kadındı, çocuğuyla
yaşıyordu. Önce gizlice iş buldum, sonra
hemen çocukları alıp onun yanına yer-
leştirdim. Sonrası felaket; tehditler, kapıya
dayanmalar. Çocukları kaçırmaya bile
kalktı. Ama artık ne olursa olsun o eve
geri dönmeye kararlıyım. Annem,
ablam, onun ailesi, komşular bile araya
girip barıştırmaya çalıştılar, hiç biri des-
tek olmadı. Parasızlık bir yandan. Allah-
tan ablamın arkadaşı sığıntı gibi hisset-
tirmedim bana kendimi. Çok iyi arkadaş
olduk. Birlikte ufak bir iş kurduk. So-
nunda bir ev tutacak duruma geldim.

Zehra: Ben kocamı hakikaten çok sevi-
yordum, üstüne titriyordum. Çalışmıyor-
du, getirmiyordu bana bir şey ama, yeter
ki evde bir adam olsun, adım çıkmasın.
Ama o olay olunca, yani zaten ben geçin-
direbilirdim evi, bunu niye besleyeyim.
Ben affedersin, bir tek şeyine mi hasret-
tim, olmasın ne var. Sonra çok karşıma
çıktı. Sonunda, "Valla," dedim, "Karşı-
ma çıktığın anda seni öldürürüm". Çok
kötü bir yemin ettiğimi anladı. On iki ya-
şında oğlum var. Bazen diyorum, "Baba-
sıdır, bunlar düşman olmasınlar". Oğlan
polis olmak istiyor, bir gün için bile olsa
babasını tutuklayacakmış. Bütün hayali
bu. Olay yayılınca kızımın bakışları de-
ğişti herkesin. Ben mahkemede, "Geçim-
sizlik," dedim, "Kızım böyle yaptı," de-
medim. Kızı rahatsız ettiler. Normal,
açık bir kızdı, kendi isteğiyle kapandı,
pardösüye girdi. Allahtan kısmeti çıktı.
Öbür kızım on yedi yaşında, mahallenin
gözü bizim camda. O ablasından daha
çok etkilendi. Ama şimdi tamdılar artık
beni. Baktılar işte, erkek gibi kadın, her
şeyin altından çıkabiliyor.

Yüksel: Bu taciz olayı olmasa düşünür
müydün boşanmayı?

Zehra: Düşünmüyordum. Niye dersin,
evlilik konusu zaten kopmuştu. Yatak
odamız ayrılmıştı. Yani ne bileyim, ço-
cuklar için, çocuklar babalarını tanısun
diye. Yarın öbür gün bana, "Anne babam
çok iyi insandı, sen ayrıldın," demesinler.
Benim yatak odama kadın getiriyordu.
Ben gelip bakıyorum, kadın var evde,

**Zehra: 37 yaşında,
üç çocuğu var, bir
büroda temizlik ve
yemek işleri yapıyor.**

"Kolay gelsin, evvallah," de-
yip çıkıyorum. Kıskançlık ne-
deni yoktu, sevgi yoktu. O
olay olana kadar her şeye da-
yanıyordum. Olayı oğlum gör-
müş, o söyledi bana. Kız iki ay
boyunca tacize uğramış, bana
söyleyemedi. Tehdit etmiş,
korku vermiş çocuğa, "Seni de
anneni de keserim," demiş. O
gün eve geldim, kızın yüzünde
bir tokat izi. "Ne oldu?" de-
dim, babası, "Duvara çarp-
mış," dedi. Oğlan o gün okula
gitmemiş, o görmüş. Oğlum
bana anlatırken adam evden
kaçtı. Karakola çektirdim.

Yüzleştirmek istedim, çünkü hâlâ inana-
mıyordum. Kızım korkudan söylemiyo-
du ama karakolda artık söyledi. O anda
yanımdaki polisin silahına sarılmışım.
İçeri atıldı. Para verip çıkarttılar. İki yıl
diretti mahkemede, ama boşandım. Şim-
di çok mutluyum, yalnızlık çekmiyorum.
Çocuklarımla güler yüzü bana yetiyor.

Muhsine: Benim çocuğum yok ama çocuk
önemli galiba yalnızlık duygusu konu-
sunda. Ben de sanırım, kardeşlerimi sa-
hiplendim o anlamda. Evden birlikte ay-
rılıp ev tuttuk. İş keşfetmem ayrı bir şey
oldu. Müthiş işkolik oldum. Bütün ener-
jimi işime yansıttım. Kardeşlerim olma-
saydı herhalde yalnızlık çekerdim. Tek
başına yaşamak zor. Bir şeyleri paylaş-
mak gerekiyor. Bir de boşandıktan üç se-
ne sonra, o gelgitler bitince müthiş ra-
hatladım.

Yüksel: O gelgitler mutlaka yaşıyor
ama, hemen olmuyor.

Muhsine: Tabii. Boşandıktan sonra bana
yaklaşımı değişen insanlarla ilişkiyi kes-
tim. Ama yeni tanıştığım insanların bana
yaklaşımının tam adını da kovamadım.
Biriyle de çok saçma sapan bir birlikteli-
ğim oldu. O dengeyi kuramadım yaşı-
mımda. Mesela şu anda bütün erkeklerle
karşı, çok yakın arkadaşlarım da dahil
olmak üzere, kesinlikle belirli bir mesafe
koyuyorum. Hep durum muhasebeleri
yaparak ilişki kurmaya çalışıyorum.
Böyle tepkisel bir yaklaşımım olduğu
için de, bir sürü arkadaşım "Kendine
müthiş bir duvar kuruyorsun, yaklaşı-
mıyor insanlar sana," di-
yor. Ama bu duvarı kaldır-
mayı hiç düşünmüyorum
çünkü rahat ediyorum.

Yüksel: Ben kendime şöyle
bir dünya kurdum; bunu
yapabilirim ya da yapamam
ama, emekli oldu-
ğum zaman toprakla uğra-
şabileceğim bir yer istiyorum.
Hayatımda bir erkek
istemiyorum. O yüzden de

duvar filan değil ama bir arayışım yok.
Bir eksiklik de hissetmiyorum.

Gülser: Ben boşandıktan sonra erkek fi-
lan düşünenecek halde değildim zaten. Ca-
nımı dişime takıp çalıştım. İşler yoluna
girince, yalnızlık filan değil ama, farklı
bir sevginin eksikliğini hissetmeye başla-
dım. Ama ağzım öyle yanmış ki, çok ür-
kektim ilk önceleri. Hatta hoşuma giden
bir kaç kişiyi sırf korkularımın dolayısı
reddettim. Sonra bir iki kısa süreli iliş-
kim oldu. Şimdi, beş yıldan beri biriyle
yaşıyorum. Çok iyi gidiyor. Ben doğru

dürüst sevgi, cinsellik filan yaşamamış-
tım ama bunlara hep ihtiyaç duydum.
Kendi kendime hep, "Bütün erkekler ay-
nı değil ki, yanlış bir evlilik yaptım diye
ömür boyu niye bazı şeylerden malurum
kalayım?" diye cesaret verdim. İyi ki
böyle yapmışım. Bir daha evlenmeyi, bir
erkeğe bağımlı olmayı istemem. Belki bu
ilişkim de ömür boyu sürmez ama seviş-
mek, sevmek güzel. Bunlardan vazgeç-
memek lazım.

Zehra: Benim artık hiç güvenim yoktur.
Yani kızımın dayısı yanaşsa ben kötü ba-
kıyorum. En çok güvendiğim insandan
öyle bir davranış gördüğüm için... Benim
kız dayısı geldiği zaman yalnız kalmak
istemiyor, kapıyı açmıyor. Benim de er-
keklerle karşı korkunç güvensizliğim ol-
du. Onun için kimseye yanaşmıyorum,
güvenmiyorum. Böyle çok mutluyum ya-
nı.

Yüksel: Kadınlar uzun bir evlilikten son-
ra erkeklerden çok farklı oluyorlar. Er-
kekler hemen başkasını bulup evleniyor-
lar. Hatta zaten alternatifini yaratmadan
ayrılmıyorlar, yalnız yaşayamıyorlar.

Zehra: Ayrılınca da bitmiyor. Şimdi bir
düşüne derneğe gideceğim, ben oynarım
yani. "Otur, sen dur, dul kadınsın". Yaa
ne ilgisi var, oynamak istiyor canım.
"Başımı kapat, artık anneanne oldun".
Yani bunları yaşıyoruz. Zaten kızım da
kapalı, "Anne yavaş yavaş kendini toplas-
an, başını kapasan," diyor. Neyim var
benim, dağılık mıyım ben? Eve biraz
geciksem söz olur. İşim olur gecikirim,
evde hem erkeğim hem kadınum ben. Ar-
tık hiç birine aldırınmıyorum. Ama işte, on
bir kardeşten ilk boşanan ben olduğum
için, onlara büyük bir şok oldu. Kocam
da boşanma kâğıdını alınca şok olmuş.
Bana telefon etti, "Ben intihar etmeye gi-
diyorum," dedi. "Gel de taksi parasını
vereyim, öyle git," dedim.

Muhsine: Seni dinleyince, ben aslında o
kocayı idare edebilmişim diye düşünü-
yorum (gülüşmeler). Bizim de en son
kavgamız çocuk yüzünden olmuştu; orda
koptu her şey. Tutturdu, "Çocuk olsun,
çocuk olsun". Zaten ilişkimiz kötü, ço-
cuk yapmanın anlamı ne? Benim üstüm-
de baskı kurmaya başladı "Senin çocu-
ğun olmuyor," diye. Birlikte doktora gi-
tik. Bende bir şey çıkmadı,
çocuğu olmayan oymuş.
Bunu da öğrenince kesin-
likle boşanmak istemedi.

Zehra: Şimdi eskiyi düşününce,
"Oh dünya var-
mış," diyorum. Eve gidince
mesela, çalışan kadınsın,
çoluğun çocuğun var, en
azından ekmek arası bir
şeyler yapıp yiyebilirsiniz.
Ama kocan olsa, mümkün

değil bunu yapamıyorsun. İllaki sulu bir
şey istiyor yani. Şimdi kafan rahat. Ya-
takta dokunan yok, yayılıp yatıyorsun.
Çocukları alıp gezmeye gidiyorsun, eski-
den gidemezdik mesela, ancak o götürürse.
Eşim varken, ne düşünürsek ne
eğlence, yoktu öyle şeyler. Ancak evden
işe işten eve.

Gülser: Ama doğru dürüst bir adama
rastlarsan ille de eskisi gibi olacak diye
bir şey yok ki. Bu kadar şeyin altından
kalkmayı becermişsin, artık hangi erkek
sana aynı şeyleri yapabilir zaten.

**Yüksel: 47 yaşında, üç
çocuğu var, muhasebeci.**

serdar ortaç adam olmazmış!

serdar ortaç, kırık arazilerde dolanıp allalı bilir neler düşünürken, bir kız buna takar. önce cipiyle çamur sıçratır. oğlan oğun davranır, ses çıkarmaz.

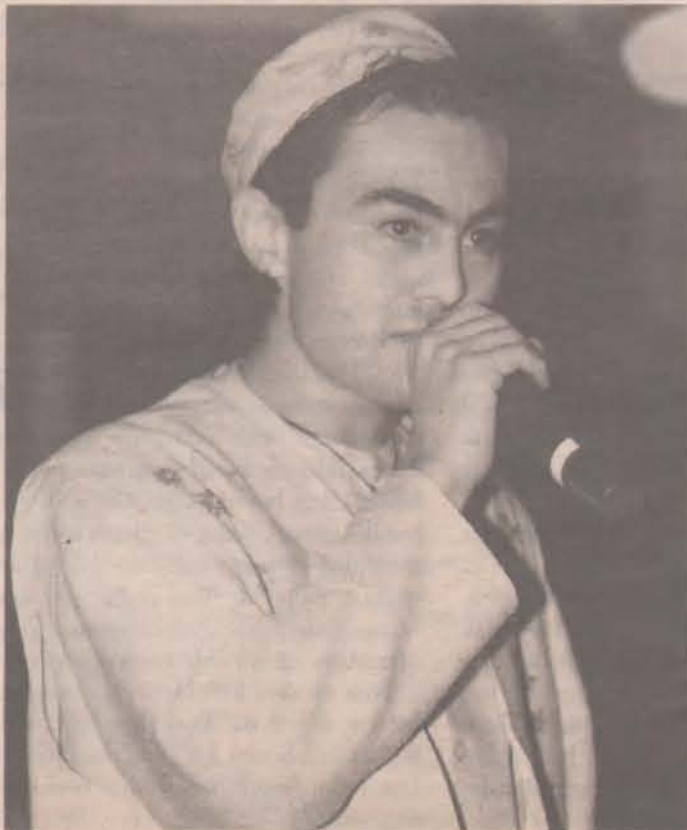
bu ay televizyon ekranlarından üzerimize boşalan pop, *flamenco*, arabesk bulamaçmın içinden hangisini yazacağıma bir türlü karar veremedim. epeydir sönen şöhretini milliyetçilikle diriltmeye çalışıp. "asker ocağında bayram sabahı." diye şarkı yapan zümra aycan gözüme batmadı değil. ama. ilerlemiş yaşma rağmen. "hiç bir kadın beni böyle vakmadı" diye sitem eden adnan şenses'e, bu yaşa kadar idare edebildiği için şükretmesini söylemek de uygun düşebilirdi. ya da serap acar'ı. "annem duysa kızar. babam duysa keser"deki gerçekçiliği için tebrik etmek olabilirdi. özellikle de pizza reklamında. kızları öpüşen ailenin iç rahatladıktan sonra... millet amerikan (havır italyan değil!) pizzası yi-yince amerikalı gibi davranıyor sanki. "seni kırdığım için çok üzgünüm. bana suçlar gözlerle bakma. utanmasam karşında ağ-larım şimdi." diyen gökhan güney'e "abi, ne var, erkekliğine hanel mi gelir. dök iki damla gözyaşı belki kızın gönlünü alırsın. demek de aklımdan geçmedi değil. neyse uzatmayalım. sonunda serdar ortaç'ta karar kıldım. zaten onunla ilgilenilmezse asabi-yetten yer bitirir insanı gibi bakıyor.

serdar ortaç, kırık arazilerde dolanıp allalı bilir neler düşünürken, bir kız buna takar. önce cipiyle çamur sıçratır. oğlan oğun davranır, ses çıkarmaz. zaten kızın taşılı ve de çok moda bir taşılı olması itibarıyla teknik üstünlüğü vardır. sonra bununla da yetinmez. direksiyondan indiği gibi serdar ortaç'ı vakasından öyle bir kavrar ki seyredenlerin aklına, "acaba bu herifin eskiden bir keleşti oldu da mı kız buna böyle gıcık gidiyor?" sorusu gelir. sonra kız, belli ki güçlü kuvvetli de bir şey; oğlanı tuttuğu gibi cipe savurur. serdar teslim. bir zamanlar *aktüel*'in pek meraklı olduğu, cem özer'in de hatırlarım, bir siyaset meydanı'nda ele aldığı kadınların da erkeklere tecavüz ettiği konusu hayata geçmek üzereydi sanki. ama bir bakarız ki serdar ortaç, çapkın çapkın gülümsüyor. belli ki ettiği naz, yaptığı cilve. yani, bövleleri çıkarttırıyor şu, "havır dersem belki demek, belki dersem evet anla..." gibi lafları. tam o sırada, kızın bir gece önce havahı bir barda keşiştiği sarışın olduğunu farkederiz. sonra bunlar birlikte şarkı söylemeye başlarlar. takım giyinmişlerdir, kızın üzerinde kırınıcı saten bir elbise, serdar'ın ceketinin içinde aynı kumaştan gömlek. hani 23 nisan'larda falan kızlarla oğlanlara bir örnek olmayan ama benzer kıyafet giydirirler ya öyle. kolyeleri bile aynıdır ama kızmıksi biraz daha büyük. çiftimiz, birbirlerini ve herkesi baştan çıkarmaya kararlı bir eda içindedirler. serdar ortaç, ara ara bir erkek

için inanılmaz bulduğum simli bir fanila da giymektedir (aklımızdan geçeni biliyorum. havır. değilmiş!)

neyse efendim, bunlar böyle cilveleşirken inanılmaz bir şey olur, araya parçavla hiç alakası olmayan bir "caz" girer. vani. sanıyorum ki bu müziğin meraklılarını delendirmek. katil etmek falan için hususi olarak hazırlanmış bir tezgâh bu ve kendilerinden bu tahrirke uymamalarını rica ediyorum. bu anlattıklarım en nihayetinde teknik ayrıntılar tabii ki. beni asıl etkileyen şarkı sözleri oldu: "anasını sattığının dünyası." diyor serdar ortaç. hani adam maço-nun allahı olur da böyle bir söz sarfeder, kızarın ama anlarım. şimdi ibrahim tatlıses falan gibi nice yiğitler dururken kral ekranlarında böyle çığırnak şu muhallebi çocuğuna mı kaldı, yazıklar olsun. sonra efendim, sonuna bakmayıp kafasını yormuvormuş serdar ortaç. yani adeta maceraların adamı ve inanır mısınız. adam olmaya da niyeti yok (ondan böyle bir beklentisi olan var mı.) ve son olarak en çarpıcı sözler, "şu deli gönlüm neler ister de, seni aldatmam." söyleyecek söz bulamıyorum ama şu erkeklerin gönülleri delirince akıllarına aldatmaktan daha heyecanlı ve renkli bir şey gelmemesi, yani ne bileyim dünyanın durumu hakkında bize bir fikir veriyor galiba.

ayşe düzkan

BANA NER ŞEY SENİ.

AHH ŞU DOĞADAKİ HER ŞEY BANA SENİ ANLATIYOR...

Sarah ile Musa

Hani olay Saralı ile Musa'nın aşk başlığı altında uluslararası skandal haline gelmemiş olsa, sanırsınız ki Musa sırf gariban kız onu sevdi, o da boş bulunup söz verdi diye, hatta milli onurumuzu kurtarmak ve kızı Müslüman edip sevap kazanmak üzere evlenmek istiyor.

Sarah ve Musa'nın aşkı konu alan, Halit Refiğ'in yönettiği dizinin ilk bölümünü kaçırdım. Tabii olayın ayrıntılarını ister istemez bildiğim için bir şey kaçırılmış sayılmazdım. Neyse, ikinci bölüm başladı. Bir tuhaflık vardı sanki. İngiltere'de *Sun* gazetesinin bürosu olduğu anlaşılınca, İngiliz muhabirler kendi aralarında yabancı aksanlı bir Türkçe konuşuyorlardı. Ben, "Acaba bunlar Türkiye'de bulunmuş çat pat Türkçe öğrenmiş muhabirler filan mı?" diye düşünürken, beş yaşındaki kızımı pat diye soruverdi: "Anne bunlar niye kekemence konuşuyorlar?" Çocuğa, "Kızımı kekemence diye bir dil yoktur," gibi şeyler söyledim tabii ama duruma kendim de vakıf olmadığım için

tatmin edici bir cevap veremedim. Sonra baktım, dizideki bütün İngilizler aynı şekilde konuşuyor, örneğin, Sarah'ın annesi ile Musa'nın ailesi tercümana filan ihtiyaç duymadan, yarı Türkçe yarı kekemence kolayca anlaşılıyorlar. O zaman bunun yeni bir teknik olduğunu kavradım tabii. Sonradan, olayın bütününe bakınca, bunun bir gerçekçilik kaygısından kaynaklandığına karar verdim. (Bu kaygı yapının tümüne

damgasını vurmuştur ve bunun örneklerini daha sonra göreceğiz.)

Biraz çelişik görünüyor ama hiç de öyle değil. Şimdi gerçekçilik açısından, normal olarak İngilizler'in İngilizce konuşmaları, ve mümkünse bunun altyazı denilen -ve belli ki artık eskimiş olan- bir teknikle Türkçe'ye çevrilmesi gerekirdi. Ama biliyorsunuz, bizde okuma alışkanlığı yoktur, sıkıyiveririz. Siz bilirsiniz de gerçekçi bir yönetmen bunu bilmez mi? İngilizleri de bizim konuştuğumuz Türkçeyle konuşurmak mümkün tabii. Ama o zaman onların İngiliz olduğunu ilk anda nasıl anlayacaksınız? Herkes konuşmadan önce adını mı söyleyecek? Ayrıca teorik olarak, Abdullah adında bir İngiliz ya da Antihony adında bir Türkiyeli olamaz denebilir mi? İşte bütün bunları titizlikle değerlendiren yönetmen, diyalektik bir biçimde sorunu çözüyor ve izlemeyi zorlaştırmadan, bir yabancılaştırma efekti kullanılarak gerçekçi çerçevesini koruyor: Her söyleneni rahatça anlıyorsunuz çünkü cümleler Türkçe dilbilgisi kurallarına gayet uygun, sadece R'ler yutuluyor ve mesela telefona *telefon*, mükemmele *mukemmel* deniyor.

Evet filmde gerçekçilik çok önemsenmiş, Örneğin Musa'yı Musa'nın ta kendisi oynuyor (Tabii bu olanlardan sonra ne kadar kendisi kalabiliyorsa), babasını da babasının ta kendisi. Gerçi adamcağızın oynadığı rolün gerçek haline benzediği şüphe götürür ama kolay mı bu yaştan sonra...? Sarah'ın annesini milli İngilizimiz Suna Yıldızoğlu oynuyor; filmde gerçek İngilizler ya da yarı İngilizler filan çok. İsan keşke Sarah da burda olsaydı da kendi rolünü kendi oynasaydı diye düşünmeden edemiyor. Nitekim her şey o kadar gerçeğe yakın bir biçimde seyrediyor ki, diziyi İngiltere'de izleyen gerçek Sarah hafif bir kıskançlık durumu yaşamış olsa gerek, "Ben ondan daha güzelim," demiş. Buna karşılık, bir canlı yayında kurulan telefon bağlantısında, sahne Sarah gerçek Sarah'ı, "Musa benim kardeşimdir, okey?" diye bir mesaj göndermek durumunda kalmış.

Filmde daha önce elinde oyuncak ayısıyla iri bir kız çocuğu şeklinde dolaşan Sarah, ayısını bırakıp başını örtüyor ve Musa'yla Maraş'ı gezmeye çıkıyor. Maraş'ın Kurtuluş yıldönümü törenleri yapılmaktadır. Sarah, "Maraş'ı kimlerden kurtardınız?" diye sorar. Musa, "Fransızlardan," diye yanıtlar. Kız tam derin bir nefes alacakken, Musa devam eder? "Sizinkiler de başka yerleri işgal etmişlerdi." Aşk meşk bir yana, öyle elin karısına taviz filan yok. Sarah suçluluk duyguları içinde kıvrılarak, "Evet, bir zamanlar İngiltere emperyalist bir ülkeydi," der. Görüyor musunuz aşk kadınlara neler yaptırıyor? Tabii bu arada-orasını kaçırmışız ama, herhalde Sarah ile Musa'nın

aşkından bu yana- İngiltere'nin artık emperyalist bir ülke olmadığını da öğrenmiş oluyoruz. (Çok şükür, bu aşk arasındaki olası engellerden biri daha kalktı). Devam edelim. Sarah Musa'dan dinlediklerinin etkisiyle aydınlanmış bir halde, İngiltere'deki okullarda Osmanlı İmparatorluğu'nun kendilerine kötü diye öğretildiğini söyler. Musa esefle Türkiye'de bile öyle öğretildiğini belirtmeden edemez ve Osmanlılarla olan tarihsel ve kalımsal bağlarına atıfta bulunduğunu sandığımız bir biçimde bunun tersini kanıtlar: "Benim aileme bak, onlar kötü insanlar mı?" Ne desin kız şimdi? Dün bir bugün iki, kaynanasına kayınpederine dil mi uzatsın?

Türk ve Osmanlı bayrakları, tüfek atışları, Atatürk heykeli, folklor gösterileri derken yoğunlaşan milli atmosfer içinde, Musa'nın ağızdan tarih dersi devam eder. Kurtuluş Mücadelesi, hamamdan çıkan kadınlara sarkıntılık eden Fransızlara Sütçü İmam'ın sıkıdığı ilk kurşunla başlamış. Bu arada Sarah ve Musa meşhur Maraş dondurması yemektirler ki Türkiye turizmine katkıda bulunsunlar. Temsili Sütçü İmam ilk kurşunu sıkarken, Musa'ya fotoğraf çekmeyeceğine söz veren *Sun* muhabiri ise, kahpe düşmanı temsil edersene, bir ağacın arkasına gizlenerek onların fotoğrafını çeker. Sarah had safhada üzgündür ve cedlerinin günahını omuzlarında taşımaktadır. Musa ise, Sarah'ın konuyu dağıtmak için sorduğu, "Bu imam süt mü satıyormuş?" gibi münasebetsiz soruları bile vakar ve sabırla yanıtlamaya çalışmaktadır. Gerçekçi film tekniği, milli kurtuluş tarihimiz, geleneklerimiz filan derken, farketmişsinizdir, film yabancı kadınları Türk erkeklerine duydukları karşı konulamaz zaafın ipuçlarını da Musa'nın kişiliğinde gözler önüne sermektedir. Sarah ne kadar Musa'ın içine düşecekmiş gibi görünüyorsa, Musa da o kadar oralarda değil gibi. Çocuk sadece gerekeni yapıyor. Öyle yalaka değil. Annesine Saralı'dan sözettüğünde, "Aşık oldum," filan demiyor asla, "Kız beni çok sevdi," diyor. Babası her Türk babasının yapması gerektiği gibi, "Kıza dokundun mu?" diye sorduğunda, anlıyoruz ki öyle bir şey yok. Musa sadece, "Söz verdim, geri dönemem," diyor. Kızın İngiliz olmasından dolayı biraz da müşkül durumda hissediyor kendisini ama anlayışlı annesi onu hemen rahatlatıyor: "Bakarsın Müslüman olur, sevap kazanırsın". Hani olay Sarah ile Musa'nın aşk başlığı altında uluslararası skandal haline gelmemiş olsa, sanırsınız ki Musa sırf gariban kız onu sevdi, o da boş bulunup söz verdi diye, hatta milli onurumuzu kurtarmak ve kızı Müslüman edip sevap kazanmak üzere evlenmek istiyor.

Ben bir bölümde bu dizinin tiryakisi oldum. Sakın kaçırmayın.

Nesrin Tura
19 PAZARTESİ

FEYHAN GÜVER

Eyvah! Yine tatil geliyor

Suçluluk duygularım en çok tatil günlerinde boğuyor beni. Çamaşır, yemek, bulaşık, faturalar peşimde. Oğlum ise sabırla bekliyor. Yemek ile çamaşır arasında belki bir *lego*. Bulaşık ile temizlik arasında belki birlikte söylenecek bir şarkı.

Biliyorum saat 17.05'de oğlumun gözleri kapıda. Minik güvercinimin bir dileği var benden: "Anne en sona kalmak istemiyorum. Beni en son çocuktan önce al!" Servisler gittikten sonra kalan birkaç çocuk ve nöbetçi öğretmenle aşıya indiklerinde, biliyorum ki oğlum, küçük savunmasız dünyasında ilk endişeleriyle yüzleşiyor. Zil çalınıp, annesiyle eve giden her çocuğun arkasından "Ya gelmezse?" sorusu ilk acılarıdır onun. Bundan mı her gün kapıda o gün kaçta gelip onu alacağımı sorması? Ya bu endişelere neden oluşturduğumu bildiğim bendeki o "her şey rağmen" kendim olma isteğim. Küçük mutlu kafesimin kapısını açıp dışarı çıkma dürtüm? Ya kendime ait oda için yüklediğim suçluluk duygularını? Günlük yaşamın tüm hoyrat ayrıntılarını yüklenen beynimin buna işyanı! Önceleri bir kendini adamaydı bu isyan. Şimdilerde bir kendim, bir de oğlum adına. Tuvalin çerçevesi hiç değişmiyor oysa. Hep dörtköşe. Dört sivri, keskin köşe. Değişen sadece renkler ve biçimler.

Akşam yemeği hazırlamak üzere aceleyle girilen mutfaklar!

Tezgâhın üstünde bana bakan havuç,

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

kereviz, patates yığınlarının renk ve biçimleri değişiyor bir günden diğerine. Tüm yapabildiğim bir önceki akşamdan kalmış bulaşık yığınlarının kübik aralıklarından bitişik odada sessizce resim yapan oğluma seslenip "Seni seviyorum" diyebilmek. İçerden "Ben de" diye yanıtlıyor oğlum. Yüreğim acıyla burkuluyor. Çünkü artık ne zamandır eteğime sarılıp "Anne gel, benimle oyna!" demekten vazgeçti. Onun istediği yaşam bu değil! Benim de! Peki ben neleri değiştirebildim binlerce yıldır?..

Tatil günlerini hiç sevmiyorum. Suçluluk duygularım en çok o günlerde boğuyor beni. Çamaşır, yemek, bulaşık, faturalar peşimde. Oğlum ise sabırla bekliyor. Yemek ile çamaşır

arasında belki bir *lego*. Bulaşık ile temizlik arasında belki birlikte söylenecek bir şarkı. Asıl hüner çamaşırları renkliler ve beyazlar olarak ayırırken oğlumla hangi şarkıyı söyleyeceğimize karar verebilmek, bulaşıkları yıkarırken ellerimdeki köpükleri masada resim yapan oğlumun bahar resmine katabilmek ve bunu yaparken de ertesi günkü varım günlük tatilden faydalanıp, kışlık giysilere katacağım naftalini unutmamak!..

Ya benim naftalinlenmiş baharlarımı? Onlar ne zaman?..

Kendime güvenirim nicedir. Aynı anda birçok düşünceyi barındırabilen beynimin gücüne, kısa zamanlarda uzun mesafeleri alabilen bacaklarımın ve kollarımın gücüne güvenirim.

Ne var ki, bedenim bu koşuda yavaşlıyor giderek. Beynim gün içinde horratça savrulan enerjimin kırıntılarını besleniyor artık.

Dün oğlumun tatiliydi. Benim de Tatil günü gün kararmadan az önce dönebildik eve!

Sözüm hâlâ geçerliydi ona. Birlikte oynayacaktık. Ne var ki, benim birlikte akşama değin, banka, kasa market demeyip koşturan, postacı kuyruğunda saatlerce bana ayakta eylem eden oğlumun gücü çoktan tükenmişti. Onun için yapabildiğim tek şey olarak; aceleyle aliverdiğim küçük yeşil oyuncak arabasıyla uyuya kalmış koltuğun üzerinde.

Ve birlikte yaşanan bir tatil gününe sona ermiş oldu böylelikle.

Hızla büyüyor oğlum. Öğreniyor. O da artık kavramlara yüklenen anlamların her zaman aynı olmadığını biliyor. Hani şu tatil günleri gibi!..

Geçenlerde fırında makarnanın nasıl yapıldığını sordu bana. Anaokulunda yemiş ve çok sevmiş. Makarnadan ekledi. "Benim için fırında makarna yapar mısın anne?"

Bilirim öteden beri makarnayı çok sever.

Binlerce yıldır didinir dururum. Ben neredeyim? Öğrenecek çok şey var hâlâ! Nereden başlasam? Fırında makarna? Olabilir mi? Ne dersiniz?

Nilgün Çetinalp Erentaş

Kararım isyan!

Bu kadar olayı yaşamak için ben mi kaşındım? Suçlu kim? Benim yüreğimdeki acıyı ailem bilse, neden feminist olduğumu anlarlar mı?

İkimiz aynı atölyede çalışıyoruz. O tahsilatçı, ben makineci. Yüzünü üç defa görebildiğim sözlüm ise askerde. Sözlüm iki ayda iki mektup yazdı. Ben cevap yazamadım. Ne yazabilirim ki? O kapıdan girdiğinde nasıl ateş bastığını mı? Onun adımlarını, öksürüğünü, hatta nefesini bile tamıyorum. Atölyenin kapısı açıldığında dönüp arkama bakmasam da onun geldiğini anlıyorum. Bunları mı yazacağım sözlüme?

Geçen gün bana, "İş çıkışı bir iki saat konuşalım mı?" dedi. Evdekilere, "Mesaideyim." diyerek yalan söyledim. Buluştuk. İkimiz de çok heyecanlıydık. Üç saatin nasıl geçtiğini anlayamadık. Ayrılırken yanağımın optü. Sonra bir kaç kere daha buluştuk. Benimle evlenmek istediğini söyledi.

Durumu sadece ablam biliyor. O sevdiğimi unutup, sözlümle ilgilenmemi söylüyor, "Yoksa babam öldürür seni," diyor. Benim fikrimi almadan söz kestiler. O zaman âşık olmak nedir bilmiyordum. Ses çıkarmadım. Şimdi biliyorum, ben âşığım. Karar verdim, babama ilk defa isyan edeceğim. Sözü bozup, sevdiğimle evleneceğim.

A. K.

Anneler Günü'nde telefon beklemek

Bugün aradığımda beni anlatacak, seni soracak özet cümleler bulacağım. Büyüdüğünü kabullendiğimi görecektir aradığımda. Ya aramazsa? Ne demek ya aramazsa?

Camın arkasındaki köksüz kadınlar

Geçen pazar eşim beni arabayla hava aldirmaya çıkardı. Gerçi ne zaman, "Seni biraz çıkarayım, hava alırsın," dese kendimi mapushane bahçesine volta atmaya çıkarılan mahkûmlar gibi hissederim ama bu kez aldirmadım. Çünkü evde otura otura solunacak hava bırakmamıştım.

Ashında ben koşuya, pikniğe ya da sine-maya gitmeyi isterdim ama nedense o beni hep "hava almaya" götürür. Evin pencerele-rinin gerisinden seyrettiğim yaşamı bu kez de arabamın camlarının gerisinden seyrede-rim. Tüm faaliyetler bir adım önümden ak-makta gibi gelir bana.

Ama bu kez farklı olsun istiyordum, cam-ötesine geçmeyi çok özlemiştim, cesare-timi toplayıp sordum: "Parkta biraz yürü-meye ne dersin?" Ters ters baktı, "Bu it ko-puşun arasında mı?" dedi. Pes etmedim, yi-ne sordum. "Biraz yol kenarında dursak da çiçek toplayalım"; "Gelip arkadan bindirsin-ler mi istiyorsun?" "Peki, arabayı ben kul-lansam?", "Olmaz öyle şey." Yine pes etme-dim. "Uzak uzak bir yere gitsek"; "O kadar vaktim yok." "O zaman yemeğe gidelim"; "Param yok." Sonra devam etti; "Neden güçlük çıkarıyorsun?"

Haklıydı, güçlüğü ben çıkarıyordum! Kendimden utandım, verdiği nimetler için teşekkür ettim! Ucuz röprodüksiyon resim-lerdeki el açıp tanrıya şükreden çocuklara benzettim kendimi; yırtık pırtık elbiseler içinde, fakir bir sofraya başmda...

Sahil yolu ürkütücü bir kalabalık için-deydi. Direksiyonlarda buruşuk suratlı er-kekler, bezgin, arabayı kullanmıyorlar da itiyorlar gibi... Yanlarında trafiğin yoğunlu-ğu kendi hatalarınımışçasına suçluluk içinde sinmiş "hava alan" kadınlar. Etraf sanki Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi!

Neyse, sonunda uygun bir yere park edip cam gerisinden denizi seyretmeye başladık. Keşke çıkıp kıyı boyunca koşabilsem ya da yüzümü deniz suyu ile ıslatabilsem diye dü-şündüm ama "izin" vermezdi bilirim. Ne ka-

dar masumca olsa da herkesin yapmadığı bir şey için ondan izin almak yetmiş iki ülkeye vize almaktan daha zordur. Bu yüzden hava almaya devam etmekten başka seçeneğim kalmıyordu.

Camın arkasında otururken kendimi se-rada yetişen bitki gibi hissediyordum; çün-kü bu kadar az faaliyet ancak bitkilere yakı-şırdı; ya da bitkisel hayat süren kadınlara. Evde bitki, gezmede bitki. Acaba bitkiler yaptıkları şeyler için bu denli çok izin almak zorunda mıydılar? Yoksa hiçbir şey için izin alamadıklarından mı sonunda bitki olmuş-lardı? Korku ile ayaklarıma baktım, kök fi-lan çıkıyor mu diye.

Ashında kocamın bu tavrı son derece de-mokratikti, demokratik Türkiye'nin anaya-sasına benziyordu. Ülkemizdeki erkek de-mokrasisi gereği kadınlar eşlerinin izni ol-madan çalışabiliyor muydu ki? Bankadan kredi de alamıyor, gayrimenkullerine ipotek de koyduramıyor, hatta hisse senetleri için sermaye artırımına dahi katılamıyordu izin-siz.

Bunlar aklıma gelince için kocama karşı şükranla doldu, bana verdiği özgürlükler için... İstedğim yemeği pişiremem de, iste-diğimde yıkanabiliyordum. Onu dilediğimde uyandırmasam da, istediğim saatte uyana-biliyordum. Gerçi sıcak suyu bitiririm diye banyoya önce girmeme veya sabahları ondan sonra uyanmama izin vermiyordu ama ne fark eder? Çünkü en önemlisi; istediğim ye-re gidemesem de, onunla hava almaya çıka-biliyordum. Bir an boşuna bunalmıştım, cam gerisinde olsa da özgürdüm ya. Hem en önemlisi; ayaklarımda hâlâ kök mök vakti.

hü gün anneler günü. Saat 17.30 oldu bile. Neyse canım, ne olursa olsun. Günlerden biri işte. Her güne ne çok benzi-yor. Bugün de güneş doğdu. Elbette doğudan. Batıdan do-ğup, tüm çocuklara anneler gününü anlatacak değil ya. Yoksa iyi mi olurdu. Olmazları düşünmek de niye? İşte gerçek. Akşam olmak üzere. Güneş direnip duruyor. Karanlıkla aydınlık en güzel ilkba-harda didişir. Sabah ve akşamları. Bugün güneşin güzelliği üstündeydi. Sa-bah nasıl uyandı acaba? Uyurken yorganı dü-şürdü mü? Yine açmıştır üstünü. On sekiz va-şında ama... Cam veya kapı açıksa üşümüştür. Bu ne tehlikelidir bilse. O yaşlarda, "Bana işlemez." diye düşünülür. Kimbilir belki de hasta olmuştur bile. Bu ne-denle arayamamıştır. Yok canım, neden hasta olsun ki?... "Olmuştur, olmuştur," diyen bu ses de ne oluyor? Gözlerim sulanıp duruyor bugün. Asıl ben grip olmaya hazırlanıyo-rum. Ağlamak mı? Yok canım. Ne denli güçlü olduğumu bilir. Hem geceye daha çok var, arar durur. Eh... uyandı-ğında bugünü düşünecek değil ya ilk. Kahvaltı yapmıştır. Kaçta yaparlar, neler yerler? Bir saniyelik telefonlarda, söylemeyi unuttuğum cümle; "Süt içmeyi unutma oğ-lum." Hep bunu söylediğim için mi aramıyor? Bugün söy-lemezdim halbuki. Ne bilecek? Ne bilecek, "Süt içmelisin mutlaka," demeyeceğimi. Evet, evet bu süt tekerlemesi bıktırması olmalı onu. Eh, haksız da değil. İki bin kilomet-reye edilen telefonda neye öncelik vereceğini bilemiyor in-san. Onca kaygının, özlemin, belirsizliğin bir-iki cümleyle özeti olur mu? Şimdi mi fark ediyorum, bu cümleyle ileti-şim mi olur? Bugün yeni özet cümleleri bulmalıyım. Söz. Bugün aradığımda beni anlatacak, seni soracak özet cümle-ler bulacağım. Büyüdüğünü kabullendiğimi görecektir aradı-ğında. Ya aramazsa? Ne demek ya aramazsa?

Uyanmış, kahvaltı yapmıştır. Bugün pazar ama belki okula gitmiştir. Orada itiş kakış banliyö trenleri yokmuş. Olsun. Başka zorluklar vardır. Arkadaşı, ilişkileri bozul-muş olabilir. İlk bugün terk edilmiştir belki de. İlk kırgın-lıklar dünyayı silmez mi gözünden insanın.

Kız arkadaşı var mı? "Anne, buradaki kızların göğüsle-ri çok büyük, korkuyor insan" demişti. Yıllarca yetmiş beş beden göğüslerle ona kötülük yaptım işte! Evé bisikletle dönmüştür. Bisikletini çaldırması olabilir. Bir kez olmuştu. Bisikletini çok sever. Öyle olmuşsa arayamaz. Bisiklet ve ben! O yaşlarda elbette bisiklet. Böyle kıskançlıkları aşma-lıyım.

Saat 20. 00. Akşam yemeği yeni yordur. Orada bir saat geri. Yemek var mıydı acaba? Ashında, böyle her gününü düşündüğümü söyleyecek olmuşum da; "Her akşam tabii yemek yiyoruz, ne saçma düşünüyorsun" demişti. Biktıra-cak kadar sormamıştım oysa. Şimdi yemek bitmiştir. En iyisi akşam yemeğinden sonra aramak. Nasıl düşüneme-dim? Orada da haberlerde anneler gününden söz edilir mutlaka. Gündüz bunca yoğunluk. Haberlerden sonra arar mutlaka.

Saat 23.00. Belki 24.00'te. Ama yılbaşı değil ki bu. Ka-rıştırmıştır belki. Anneler günüyle yılbaşı karıştırılır mı acaba?

Anlaşıldı; üç gün, bir hafta, bir ay sonra aranacağım. "Unuttum anne" diyerek. Bahane bile bulamadan.

Bir şeyler düşüp kırılacak. Bir daha onarılmamacasına. Sessizce.

Elvin

Isırgan otu

Çoğumuzun en önemli sorunları arasında yer alan demir eksikliği için ısırgan otu kullanabiliriz; kurutulmuş ısırgan otu ve tohumları suyla karıştırılarak haline getirilerek ılık geçirmeyen koyu renkte bir kavanozda saklanabilir. Bu tozu çorba, sos ve sebzeli yemeklerine katabilirsiniz. Çay, kahve, süt gibi miktarda demir olduğu için bu tozu kullanabilirsiniz. Mide yanmalarına ve çeşitli mide rahatsızlıklarına karşı da ısırgan kullanılır. Beyaz geniş bir kavanoza 1 avuç ısırgan otu içine iki avuç dolusu ısırgan yatağı atılır, üzerine varın litre votka dökülüp sıkıca ağzı kapatıldıktan sonra altı hafta güneşli ve sıcak bir yerde bekletilir. Daha sonra bu karışım, süzülür ve kavanoza süzülerek, boşaltılır. Günde iki defa yemeklerden sonra iki çorba kaşığı alırsanız mide sorunları halletmiş olursunuz. Isırgan otu çayı mide bulanzına rahatsızlıklarına çok iyi gelir gibi. mide, bağırsak, böbrek, romatizma ve gut hastalıklarına karşı da kullanılır. Isırgan çavının hazırlanışı da çok basit; Bir tatlı kaşığı kurutulmuş bir avuç taze ısırgan otunun üzerine çeyrek litre kaynar su dökülür. Ağzı kapalı olarak on dakika dinlendirildikten sonra süzülür.

Fusun Özlen

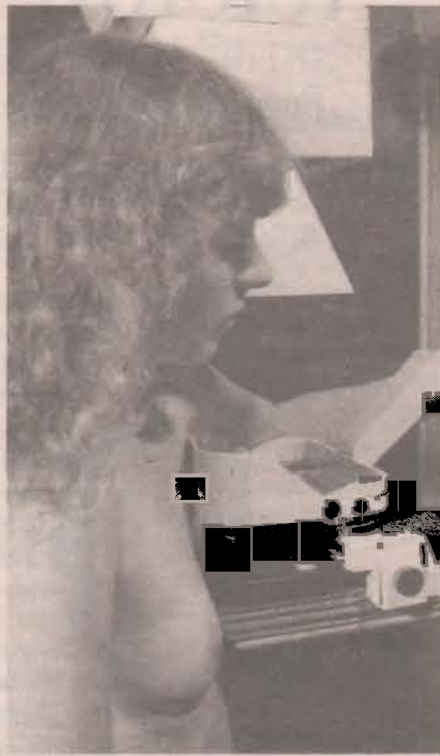
Meme kanserine dikkat!

Çevre kirliliği ve tarımda kullanılan kimyasal maddeler meme kanserine neden oluyor.

Meme kanseri, kadınlarda en sık görülen habis hastalıktır ve bu cinste görülen bütün kanserler arasında da ölümlerle sonuçlanma oranı en yüksek olanıdır. Otuzuncu yaştan önce nadiren görülen meme kanserinin tümör oluşumu menopoz sonrasında hızla artar. Bu nedenle menopoz sonrasında görülen meme kütlelerine, aksi kanıtlanmadıkça meme kanseri gözle bakılmalıdır... Oldukça ürkütücü gelen bu bilgilere karşın, daha önce de yazdığımız gibi erken teşhisin ve kendi kendimizi muayeneyi ihmal etmemenin yararları büyük.

Kadınlarda meme kanseri gelişme riski bugün, 50-60 yaş öncesine oranla iki misli artmış. Bu artışa hatırı sayılır ölçüde katkıda bulunan nedenler ise, çevre kirliliği ve tarımda kullanılan kimyasallar... Kuzey Amerika'da yaşayan kadınlarda meme kanseri gelişme oranı, Asya ya da endüstrileşmemiş ülkelerde yaşayanlardan çok daha yüksek. Özellikle tarımda yaygın olarak kullanılan böcek ilaçlarının kanserojen olduğunun 60 lı yıllarda ABD'de saptanmasıyla en çok kullanılan DDT yasaklanıyor. Son yıllarda, meme kanserinin çevreyle bağlantılı en ciddi ve ölümcül hastalık olduğu gösterilmeye başladığından beri de özellikle kadın araştırmacılar, feministler ve çevreciler konuya daha fazla ilgi göstererek bu alanda çalışmalar yapıyor. Bu çalışmaların ana teması, insan vücudu ve sağlığı ile gelişen teknolojinin yarattığı modern çevre ilişkisi; insan yararına geliştirilen teknolojinin kirlettiği çevrenin yine insana yönelik zararları.

Meme kanserinin gelişmesinde rol oynadığı kabul edilen başlıca etmenlerden biri (genetik olmasının dışında), vücudumuzun ürettiği östrojen hormonunun faaliyetleri. Burada hayvani yağ ve alkol tüketimi de etken savılıyor. çünkü bu maddeler östrojenin faaliyetlerini etkiliyor. Bu son derece işlevsel hormon, vücut içindeki görevlerini hücrelere bağlanıp kimyasal değişimlere katkıda bulunarak yerine getiriyor. Bazı meme kanseri tümörlerinin de östrojen ile beslendiği bulgusu, dikkatleri bu hormon üzerine çekmiş. Son zamanlarda geliştirilen ve değişik çalışma raporlarının sonuçlarına dayanan bir hipoteze göre ise "organoklorinler" diye anılan endüstriyel kimyasalların büyük bir bölümü, doğal östrojen gibi vücutta biyolojik

değişimlere yol açarak meme ve hatta diğer kanserlere neden oluyor. Vücutlarında yüksek düzeyde DDT bulunan kadınlarda meme kanseri gelişme riski, vücutlarında düşük düzeyde organoklorin bulunanlardan dört misli daha fazla.

Klorin bazlı organoklorin neden bu bileşikler, zararlı böcek ve bitki öldüren ilaçlar, petro-kimyasallar, plastikler, kağıt eriticiler, mantar ilaçları ve koruyucu katkı maddeleri gibi bir

çarpıda sayabileceğimiz günlük modern yaşamın parçası haline getirilmiş ürünlerin yapımında ortaya çıkıyor. Doğada kendi kendine büyük miktarlarda pek oluşmayan bu zehirli maddelerin insan vücuduna geçtiği zamanki zararlı etkisi, kendi işlevlerinin milyonlarca katı daha fazla. Çünkü vücudumuzda oluşan beslenme zincirine katıldıkları zaman yoğunlukları katlanarak artıyor. Bu nedenle de meme kanseri ile mücadele ve tedavi olanaklarının aranmasında, çalışmaların çevresel etmenleri dışlayarak yapılması gereği ortaya çıkıyor. Ancak burada, bilimsel ve teknolojik gelişmenin yararları ile oluşturduğu zararların karşı karşıya geldiği kaçınılmaz bir çelişki olduğunu görüyoruz. Şu aşamada ise yapılabilecek tek olumlu şey, gerçekçi ve sağlıklı politikalar üretmek. Feministler ve çevreciler de bu yönde çaba harcıyorlar. Çevreyi kirletenlerin dikkatlerini bu önemli noktaya çekerek gereken önlemlerin alınması için sanayicilerin ve yöneticilerin daha duyarlı ve sorumlu davranmalarını istiyorlar. "Düşmanla aynı yatağı paylaşmak" diye nitelenebilecek olan bu durumun ne denli zorlu bir mücadeleyi gerektirdiği açık, ama meme kanserinden ölen kadımların sayısının her yıl artması da bu mücadeleyi aynı ölçüde kaçınılmaz kılıyor.

Hangi vitaminlere ihtiyacımız var?

Bedenimizin her tür vitamene belli oranlarda ihtiyacı var ve bu sağlıklı bir beslenmeyle karşılanabiliyor. Ama kimi özel durumlar, yaşam tarzları ve yaş dönemleri bazı vitamin türlerine olan ihtiyacı özel olarak artırıyor.

Yoğun bir iş temposu içindeyseniz, stres altındaysanız...

B.C. Vitaminleri, kalsiyum, magnezyum, bakır

Sigara içiyorsanız...

C vitamini başta olmak üzere E vitamini ve beta-karoten

Alkol alıyorsanız...

B1, B6, C vitaminleri, folik asit, magnezyum, çinko

Perhiz yapıyorsanız...

A, B, E, C vitaminleri ve çeşitli mineraller

Hamileysiniz, ya da bebeğinizi emziriyorsanız...

Folik asit, A, C, E, B6, B12 vitaminleri, demir, kalsiyum

Doğum kontrol hapı kullanıyorsanız...

B6, folik asit

Menopoz dönemindeyseniz...

D vitamini ve kalsiyum

Büvüme ve gelişme çağındaysanız...

A, B, C, D, E vitaminleri ve çeşitli mineraller.

60 yaşın üzerindeyseniz...

E, C, B vitaminleri, demir ve kalsiyum

Spor yapıyorsanız...

C, E, B vitaminleri.

“Bu iş benim özgürlüğüm”

Evde kendi yaptığınız ya da annenizin yaptığı böreklerin tadını bir dükkânda bulursanız ne yaparsınız? Sahibini daha yakından tanımak istemez misiniz? İşte bu merakla tanıştığımız bir kadın Nuran. Kadıköy’de küçük bir börekçi dükkânı işletiyor. Ve bu işi yapmayı düşünen kadınlara danışmanlık yapabileceğini söylüyor.

B abası yaptığı işlerle ilgili bir takım hayaller kurduğu zaman Nuran bu hayallere ortak olurmuş, şöyle olsa, böyle olsa diye lafa girermiş, ağabeyi o zamanlar, “Ah keşke erkek olsan,” dermiş. Nuran bunun ne anlam geldiğini sonra anlamış, “İyi ki de takmadım,” diyor. “Yapmak istediğimi hep yaptım, kimse beni engelleyemedi.”

Nuran Uygur, otuz yedi yaşında, altı yıllık evli ve beş yaşında bir kızı var. Kocasını tersanede çalışıyor. Aile çevresinde ondan önce çalışan başka kadın olmamış. “Hatta bizim köyden başka çalışan kadın çıkmadı,” diyor. Sivas, Divriği’deymiş. Kadıköy’deki küçük dükkânın her köşesinde onun emeği var. Arka bahçeyi işçilerle birlikte kendisi temizlemiş. “Lezzetin adresi” diye yazmış tanıtım broşüründe. Kadıköy’de çok küçük bir börekçi dükkânındayız: Küp Börekevi.

Dükkânı geçen nisanda açmış. Küp Börekevi’nde bazen yer bulamıyorsunuz. Nuran müşterileriyle arkadaşça bir ilişki kurmuş sohbetler, ha-

berleşmeler onun üzerinden geçiyor. Mutfak ön tarafta, yani ne. nasıl yapıyor görüyorsunuz. Bu da çok ilgi çekmiş. Her gelen, “Aferin kızlar,” diye desteklemiş. Tanıtmak için pek bir şey yapmamışlar. Herkes birbirine söylemiş. Şimdi ikinci bir dükkân açma hayali var.

Önce mantıyla başlamışlar, sonra çiğ börek, poğaçaya, ev börekleri, artık tatlı da yapıyorlar, yani ev baklavası. Nuran’a göre bu börekleri başka yerde bulamazsınız. Müşterilerin talebi ile her gün bir yemek pişirmeye başlamışlar, sürekli gelenler, “Her gün börek olmuyor, bir de yemek olsa,” falan demiş, şimdi arnavut ciğerinden türkmen pilavına kadar hergün ayrı bir yemek yapıyor.

En büyük yardımcısı kız kardeşi Remziye. Remziye de çok genç yaşta evlenmiş. “Evde çok sıkılıyordu, ben de bu işi yapabileceğini anlattım,” diyor Nuran. Önce evinin önüne kurulan pazarda bir tezgâh açmış. böreklerini orada satmış Remziye. Nuran bu dükkânı, daha önce işletmecilik yapmış bir arkadaşıyla açmış, arkadaşları ayrılınca da Remziye dükkâna gelip gitmeye başlamış, şimdi her işi birlikte yapıyorlar. Nuran’ın deyimiyle de Remziye’de bunalmış falan kal-

mamış. Yanlarında çalışan diğer iki kadın da akrabaları. Yer müsait olsa bir iki yardımcı alacaklar ama onların da kadın olması şartı var. Mesela evlere servis yapmayı düşünmüyorlar. “Ah bisikletli bir kız bulsam,” diyor Nuran. Çünkü bu yiyecek işinde kadınların en iyisini yapacaklarını düşünüyor. Yapımından servisine kadar...

Küp Börekevi sabah sekizde açılıyor, yani kahvaltı için de uğrayabilirsiniz. Akşam dokuzda mesai bitiyor. Nuran, “Bakıyorum da bazı restoranlar akşam temizliği yapmadan kapa-

mıyor, sabah temizlikle uğraşıyorlar, öyle şey olur mu, benim aklıma yatmıyor,” diyor, “Sonra böcek olur, fare de çıkar.”

Sürekli hafif bir müziğin çaldığı küçük dükkânın dekorasyonu Nuran’ın imzasını taşıyor, neyi nasıl yaptığını anlatıyor uzun uzun;

“Lise bittikten sonra güvenceli bir iş bulmak için üç dört yıl uğraştım, sonunda Tekel’e girdim, yedi yıl orada çalıştım. Aslında çok vaktim oluyor, yapmak istediğim şeylere vakit buluyordum; mesela üç yıl kadar Dostlar Korosu’nda çalıştım, bazı dergilere gönüllü muhabirlik yaptım, sosyal bir insandım, ama Tekel’de az para alıyordum. Ben de istifa ettim. O sırada tanıdığım bir kaç arkadaşla birlikte çalışmaya başladım. Epey iş yaptık. Bu arada ben çalışma dünyasını, piyasayı öğrendim ve karar verdim böyle yiyecek işiyle ilgili bir yer açmak en iyisiydi. Dışarda bakıyordum da hiç kimse içine sinerek, şöyle rahatça yemek yediği bir yer bulamıyordu. İnsan hedeflediği şeyi çok istiyorsa mutlaka başarıya diye düşünüyordum. Burayı açmadan önce küçük küçük denemeler, canlı tanıtım mı denir işte öyle şeyler yaptım. Yani biraz çevrem olmuştu, onlarla konuştum, evde mantı, börek bir şeyler yapıp işyerlerine götürdüm. Herkes çok beğendi. Tek başıma yapıyordum. bazen gecikirdim, aç biilaç beni beklerlerdi. Bu beni cesaretlendirdi. Ufak bir mutfakla başlayayım artık dedim. İnsanın severek yaptığı bir işi olması çok önemli. Bazen şu Kadıköy Belediye Başkanı’na gidip konuşayım diyordum, sahilde bir sürü yer var ama doğru dürüst işletilmiyor, insanlar rahatça oturamıyor. Bunu her kadın düşünebilir, yapabilir de. Eşim bazen der ki, ‘Bu dükkân senin özgürlüğün’. Evet, bu dükkân benim özgürlüğüm, burası olmasaydı eve kapanır kalırdım. O yüzden gerçekten diyorum ki iş hayatı kadınların özgürlüğüdür. Şimdi yılların esnafı erkeklerle aynı konumdayım. Böyle bir şey yapmak isteyen kadınlar da kendilerine güvensinler. Kadınların çok becerileri var ama bunları iş hayatına çeviremiyorlar, bana danışabilirler. Şimdi bir tecrübem var, bunu aktarabilirim. Birbirimizden öğrenmemiz çok önemli. Bir de kendilerine güvenmeleri lazım.”

asuman

Pansiyon Piya’nın iki kadın işletmecisi Ayşen ve Ergül bu yıl üçüncü kez konuklarını karşılamaya hazırlanıyorlar. Soluksuz kalanları denizle ormanın kucaklaştığı bu güzel yarımada bekliyorlar.

Güzelçamlı - Kuşadası
(0.256) 646 20 96

UNUTAMAYACAKLARI BİR KAMP...

9-16 yaş öğrenciler için

Yabancı öğretmenler ve konuklara birlikte, İngilizce, Almanca, Fransızca dersleri, müzik, dans, kültürel ve sportif faaliyetler, izcilik.

17 gün Paşalimanı Adası’nın temiz sahillerinde deniz, güneş ve doğayla içiçe. Pazartesi okurlarına taksit olanağı.

GÜLİVER ULUSLARARASI YAZ OKULLARI
VE DİL HİZMETLERİ LTD.

Levent Tel: (0212) 280 97 57, 282 81 09 Fax:282 81 00
Beşiktaş Tel: (0212) 260 41 90, 260 26 48 Fax:260 26 48

Uğraşp duruyoruz

Küçük bir öngörü

O sıralarda 25 yaşındaydı Aygen. Selçuk'u çok seviyordu. Nişanlanmak üzereydiler. Sevinçli ve mutlu. Çok iyi anlaşıyorlar, geziyor, seviyor, hayatın tadını çıkarıyorlardı. Artık ailesiyle de tanışmıştı Selçuk'un. Onlar da belli ki kendisini sevmişlerdi. Terbiyeli, hanım bir kız diye düşünmüşlerdi ilk görüşmelerinde. Her ne kadar Selçuk'un annesi eltisine, "çok çelimsiz, gösterişsiz bir kız, oysa benim oğlum aslanlar gibi," diye yakmıştı da bu duygularını hiç belli etmemişti Aygen'e. Nişandan birkaç gün önce Selçuk'un annesi ve kızkardeşiyle buluştu; alışverişe gitti Aygen. O gün boyunca hiç bir sorun çıkmadı, ama gün sonunda epeyce yoruldu. Dönerken müstakbel kayınvalide taksiye binmek istedi. Ay sonuydu ve Aygen'in bütçesi oldukça kısıtlıydı. O sıralarda iyice bir maş bile taksiye binmeyi olanaklı kılmıyordu. Kaldı ki nişan masrafları da sıkıştırmıştı Aygen'i. Fakat Selçuk'un annesi istediğine göre herhalde yüklenecek diye düşündü Aygen. Takside de Aygen ortada oturuyordu. Selçuk'un annesinin ve kardeşinin arasında büzüşüp kalmıştı. İkisi de üzerine abanmış ona hiç hitap etmeden onu hiç ilgilendirmeyen bir konuyla ilgili birbirleriyle konuşuyorlardı. Birdenbire o denli hevesle ve keyifle beklediği evlilik Aygen'in gözünde bambaşka bir biçim aldı. "Evlilik böyle birşey mi yoksa," diye düşünmekten kendini alamadı. O denli sevdiği Selçuk'un ailesi hiç farkında olmadan ve hiçbir kötü niyet beslemeden böyle çullanacaklar mıydı hep üstüne?

"Bak Aygen" diye uyardı kendisini, "Buna hazır değilsen, derhal bu arabadan in ve kurtar kendini". Peki ama sevgisi ve aşkı ne olacaktı? Kendisine o denli değer veren Selçuk korurdu onu mutlaka. "Saçmalıyorum," diye düşündü. "Ben de çocuk değilim ya, hem gereken sevgi ve saygıyı gösterir hem de kendimi kollarım." Aygen sıkışık durumda, kendini böyle rahatlatmaya uğraşırken müstakbel evlerine varmışlardı bile. Taksi ücretini de ona bırakıp indiler. Şaşkınlığının üstesinden gelmek için bu kez de şöyle bir akıl yürütme çabasına girdi Aygen. "Onlar bana oğullarını ve kardeşlerini veriyorlar, ben bir taksi ücreti ödemişim ne çıkar." Oysa zamanla onların kendisine oğullarını vermeyip onu oğullarına aldıklarını türlü çeşitli olaylarla öğrendi Aygen. Nedense hep dışında kaldı, içine alındığını sandığı ailenin. Kendisine hiç de ilginç gelmeyen aile sorunlarını dinlerken orada olmaması gerekiyormuş duygusuna kapılıyordu. Aslında bu sıkıcı sorunların dışında kalmayı o da yeğlerdi ama bu sefer de ilgisizlikle suçlanmaktan çekiniyordu. İlgilenip fikir beyan etmeye kalkınca da, "Bu bizim aile içi sorunlarımız. sen karışma lütfen," kelimelerini duvar gibi oluyordu.

Selçuk'un annesi onlarda kalmaya gelince kendisinin o evde fazla olduğunu hissediyordu. Garip bir suçluluk duygusuydu. Aygen'in erkek kardeşi her vesile ile Selçuk'u methediyor, ona karşı duyduğu minneti dile getiriyordu. Fakat Aygen'in Selçuk'un kızkardeşine gösterdiği yakınlık nedense bir türlü takdir edilmiyor, karşılık bulmuyordu. Bir garip huzursuzluk vardı hep atmosferde.

Aygen şimdi elli beş yaşında. Artık taksi ücretini çok rahat ödeyebilecek durumda. Üstelik taksinin arkasında da kimse üzerine çullanmadan tek başına oturuyor. Fakat zaman zaman otuz yıl önce o büzüşerek oturduğu arabadan insemiydi acaba diye düşünmekten kendisini alamıyor!

Fulin Derin

Pencere Yayınları
Salkım Söğüt Sokak, 2/4, Cağaloğlu, İstanbul
Tel: 0212.513 27 17

cinsel şiddete ve tecavüze karşı

kendimizi

Osavunurken*

YASANANLAR, ONLEMLER VE GÜNLÜK YAŞAMA GERİ DÖNÜŞ EL KİTABI

Rosalind Wiseman / Çev: Lale Akalın

Hangi caddeden yürürseniz yürüyün, hangi saatte dışarıda olursanız olun, ne içerseniz için, ne giyerseniz giyin cinsel saldırıya ya da tecavüze uğramanın sorumlusu siz değilsiniz.

*Sel Yayıncılık
Babiali Cad. 20 / 1 Cağaloğlu, 511 10 05

Osmanlı'da Peçe, korse

Kadınların giyiminin neredeyse bir devlet politikası olduğu Osmanlı'da hemen her padişah bu işe karışmış.

Sis Dergisi, 1923.

Siz çarşafı Atatürk'ün mü yasakladığını soruyordunuz? Oysa Cumhuriyet'in ilanından çok önce, 1876-1908 yılları arasında hüküm süren II. Abdülhamit'di bu yasayı koyan. Öldürülme korkusuyla çarşafın içi erkeklerin gizlenebileceği, rahatlıkla saklanabileceğini ileri sürmüş, aynı zamanda çarşaf giyen Müslüman kadınların matan tutan Hristiyan kadınlara benzediğini iddia ederek çarşafı yasaklamıştı.

Birçok padişah, kadınların kıyafeti üzerinde kafa yormuş, yasaklamalar ve yeni düzenlemeler getirmiştir. Örneğin, Lale Devri (1718-1730) padişahlarından III. Ahmet ve oğlu III. Mustafa, Müslüman kadınların kıyafetlerinin açık ve süslü olduğu gerekçeyle, bu tür giyinmeyi yasaklayan yasalar koyarak kadın kıyafetlerini denetim altına almaya çalışmışlardır.

Padişahlar sadece Müslüman kadınların değil, gayrimüslim kadınların kıyafetine de bir takım kısıtlamalar getirerek, Müslüman kadınlardan ayırt edici kıyafetler giymelerini zorunlu kılmıştır. Hristiyan kadınlar yaşmak kullanmaz, onun yerine ince tül bentten baş tütüsü takar, ayaklarına, Ermeniler kırımızı, Rumlar mavi, Yahudiler mavimsiyah olmaları üzere farklı renklerde ayakkabılar giyerlerdi. Kadının kıyafeti, Osmanlı toplumu için

Sokak kıyafeti olarak kullanılan çarşaf.

de dini zorunluluğun yanı sıra toplumun kadına bakış açısını da yansıtır.

Tanzimat'dan önce Osmanlı kadınlarının giysisi ev içi ve ev dışı olarak üzere farklılık gösterirdi. Evde önlük ve kalçadan itibaren iki yanı yırtma arkası saray kıyafetlerinde olduğu gibi kuyruklu bir üç etek entari ve kadından sarmal, işlemeli, mevsimine göre kürklü hırka giyilir, kemer takılır (kemer zenginlik derecesine göre yapılırdı), entarinin önü yeldirme gibi bırakılırdı.

Daha önceleri bu kıyafetin yerini şalvar ve gömlek giyilirdi. Osmanlı kadınları için ev içi kıyafet bir saygınlık ölçüsüydü. Mücevhere çok önem verilirdi, boynuna takılan gerdanlık bir zenginlik göstergesi olarak algılanırdı. Yeni zaman saçlar bile zümrüt ve elmasla iğnelerle süslenirdi. Dış kıyafet yaşmak ve feraceden oluşurdu. Ayaklara sarı çedik ve sırma işlemeli şalvar pabuç giyilirdi. Saçlar tek ya da örgü örülerek arkaya bırakılır, kıyafetin rengine göre tepesine inciler, kuyruklu taşlarla süslenmiş hotoz takılırdı. Zamanla kadınların etek entari giymeye başlamasıyla, Avrupa modasına uygun korse de kullanılır oldu. Kadınların iç giysileri zenginliklerinin, dış giysileri ise namuslarının göstergesiydi. Kadının kıyafetinden sadece kocası

Kadın olmanın bilinci bu kitaplarla başlar

Yıldız Cıbrıoğlu

KADININ YAZISIZ TARİHİ "M" ve "N" Sesi

Fiyatı: 480 bin TL.

Bu kitap, tanrı-analar çağında kadınların dünyayı kendi görüşleri doğrultusunda yorumlayıp bir felsefe oluşturduklarını, evrensel bir dil yarattıklarını; günümüz sanat alanında kullanılan imgelerin, simgelerin de onların bu felsefesinden çıktığını "sözcük bağlantıları"ndan hareket ederek kanıtlamaya çalışmaktadır.

PAYGEL

Cağaloğlu Yokusu, Evren Han Kat:4 No: 63 Cağaloğlu, İstanbul
Tel: 0212. 511 82 33, 0212. 528 44 09 Fax: 0212. 512 43 53

se, iskarpin...

ğil, tüm mahalle halkı sorumluydu.

III. Selim devrinden itibaren başlayan Batılılaşma hareketi kıyafette de yansımalarını bulmuş, Avrupa modası, özellikle büyük şehirlerde izlenmeye başlamıştır. Bu durum pazarını hemen yaratmış, öncelikle Beyoğlu'nda olmak üzere yabancı sermayeyle çeşitli giyim mağazaları açılmıştır. Bunlar arasında Galata'da *Tring*, Beyoğlu'nda *Bonmarşe*, *Mayer*, Bahçekapı'da *Orozdibak* örnek verilebilir. Yerli sermaye ile Avrupa eşyası satan mağazalarda, *Mustafa Şamlı*, *Macit Mehmet Karakaş*, *Selanik Bonmarşesi*, *Şişmanyanako* gösterilebilir. (1)

Çarşaf ilk olarak II. Mahmut döneminde kullanılmaya başlanmıştır. II Abdülhamit devrinde ise, Avrupa modalarına uygun olarak çeşitli elbiseler, etek bluzlar, kabarık etekler ortaya çıkmıştır; bu değişime çarşaf da ayak uydurmuş. daha önceden tek parça olan ve belden büzülen çarşaf etek ve pelerin olmak üzere ikiye ayrılmış. etek boyu gittikçe kısalmış (tango çarşaf) ve Batı modeli tayyörlere benzetilmeye çalışılmıştır. Terlik yerine Avrupa modeli botlar ve iskarpinler giyilir olmuş, peçe de giderek ince bir tül halini almıştır. Orgü saç modeli yerini topuza bırakarak çeşitli taraklarla süslenmiştir. O günlerin modasını daha iyi anlayabilmek için dönemin kadın dergilerinden olan ve 1908 yılında çıkmaya başlayan *Mehasin* adlı dergiyi incelemek yerinde olur.

İnci Dergisi'nin 1919 yılında yayımlanmış iki kapağı.

Bu derginin diğer kadın dergilerinden farklı, bol fotoğraflı oluşu ve moda verdiğini önemi.

Son moda Paris tuvaletleri, en son moda elbise patronları, iç çamaşırları, saç şekilleri, incili, pırlantalı tarak modelleri, takılar fotoğraflarıyla birlikte bu dergide yer almıştır.

Dergide korsenin önemi özellikle vurgulanmakta, geçmişteki etine dolgun kadın tipi, yerini ince belli, düz karnı Avrupalı kadın tipine bırakmaktadır. Dergide görülen Paris tuvalet modelleri o dönem için son derece dekoltedir. Bu tuvaletleri bizim kadınlara uydurmak için tül veya dantelden yakalar önerilmiştir. Ayrıca dergide, çeşitli elbise mağa-

Solda, saç modelleri, Mehasin Dergisi, 1908.

zalarının reklamları da yer almaktadır.

1913 yılında çıkmaya başlayan *Kadınlar Dünyası* dergisinde de saç modelleri ve kadın kıyafetlerine rastlıyoruz. Gündüz ve akşam kıyafetleri gibi açıklamalara yer verilirken, gündemde kıyafetle ilgili en çok yer alan konu, peçenin evlenecek gençler önünde bir engel oluşu, hiçbir şekilde çalışma yaşamıyla uyum içinde olmayışı ve bir an önce kaldırılması gerektiğidir.

Kadınlar Dünyası muharrirleri örtünme (tesettür) tartışmasını en çok yapan kadınlardır. Kadın taleplerini her zaman gündemde tutan bu dergi, örtünme konusunda da tutarlı bir tavır sergilemiş, kadının özgürleşmesine engel olan örtünmeye karşı da tepkisini her fırsatta dile getirmiştir.

Derginin muharrirlerinden Mükkerrem Belkis kadınlara şöyle seslenmektedir: "(Peçe) bizi daha ziyade bozmadan biz onu bozalım. Yırtalım, çiğneyelim. İslam kadınlarna hitap ediyorum. Menfaatlerimizi kesr eden (kıran), hissiyatımızı ihlal eden, bizde masumiyet bırakmayan ve hiç bir faydesi olmayan, yanlış izdivaçlar yaptıran o peçeyi, yüzümüze örtüğümüz siyah örtüyü kaldıralım, yırtalım. Artık bu hakikati anlamak zamanı gelmiştir. Cansız, kansız olmayalım... onu yırtacak kadar da ellerimizde kuvvet yok mu? Yoksa, yazık!... Yazık!..." (2)

Feryal Saygılıgil

1. Muhadere Taşçıoğlu. *Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri*. Ankara 1958. s. 22.

2. *Kadınlar Dünyası*, 1329 Mükkerrem Belkis. "İzdivaç ve Usul-ı İzdivaç". 5 Ekim 1329 no: 112 s. 4-5.

Kaynaklar

- Muhadere Taşçıoğlu. *Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri*. Ankara 1958.
- Serpil Çakır. *Osmanlı Kadın Hareketi*. Metis Yayınları. 1993.
- Rukiye Bulut. "İstanbul Kadınlarının Kıyafetleri ve II. Abdülhamit'in Çarşafı Yasaklaması" s. 34-36. *Belgelerle Türk Tarihi*, sayı 8. 1968.
- *Tarih ve Toplum*, sayı 4. Nisan 1984. İletişim Yayınları.
- *Kadınlar Dünyası*, 1913.
- *Ana Britannica*. Genel Kültür Ansiklopedisi.
- *Mehasin*, yıl 1908.

Yaşamak: Müslüman kadınların başlarını ve yüzlerinin bir bölümünü örtmek için kullandıkları beyaz tülbenitten örtü. İki parçadan oluşurdu; parçalardan biri yukarıdan başı ve alın, öbürü aşağıdan göz hizasına kadar yüzü örterdi. Lale devrinde yaşamaklar o kadar incelmişti ki adeta örtünmek amacıyla değil, süs için kullanılır oldu.

Ferace: Osmanlı kadınlarının ev dışında giydikleri bol ve uzun üstlük mantoyu andırırdı. 19. yüzyılda kullandıkları feracenin en göze çarpan tarafı, boynu dolaşarak çene altında birleşen uzun yakasıydı. İlk zamanlarda çuha ve softan koyu renk olarak yapılan ferace, daha sonra yerini ipekli feracelere bıraktı. Kullanımın varlık durumuna göre dantelli, simli, vs. olurdu.

Yeldirne: Devrik yakalı, takıma kolla örden düğme ile iliklenen mantoya benzeyen kıyafet.

Cedike: Potine benzeyen yalnız farklı olarak bilek kısmı bol olan, üzerine pabuç giyilerek sokağa çıkılan, meste benzeyen bir tür ayakkabı.

Hotoz: Osmanlı kadınlarının saç tuvaletini tamamlayan başlık. Önü yüksek, arkası ve üstü açık bir tepelik görünümünde olurdu. İnce bir bağla, kaküllerle perçemleri dışarıda bırakacak biçimde topuza bağlanır. değerli taştan yapılmış bir iğne ile yandan saça tutturulurdu.

Moda defterinden bir sayfa. Bu yaz nasıl elbise giyiniyecek. İnci Dergisi 1919.

tiran'da her sokak, genellikle kadınlara çalıştığı evden bozma küçük işletmeler ve seyyar satıcılarla dolu.

değişim sürecinde

ARNAVUTLU

arnavutluk'un nesini hatırlarsın dersenez, "flörtünü" derim açıkçası. erkekler de kadınlar da adeta sürekli bir cilveleşme halindedir. erkekler her konuda olduğu gibi bu konuda da biraz öne çıkıyorlar tabii!

a rnavutluk gerçekten çok küçük bir ülke. toplam nüfusu 3.5 milyon. başkent tiran'da ise 700 bin kişi yaşıyor. uzun yıllar enver hoca'nın başkanlığındaki emek partisi'nin yönetiminde bir tür kapalı sosyalizm yaşamışlar. sonra, emek partisi bölünmüş, küçük bir komünist parti, sosyalist parti, sosyal demokrat ve liberal parti kurulmuş. şu anda yönetiminde liberal parti var. 25 mayıs'ta, yani siz bunları okumadan önce seçimler yapılacak. bu seçimlerde en büyük muhalefet partisi olan sosyalist parti hayli iddialı.

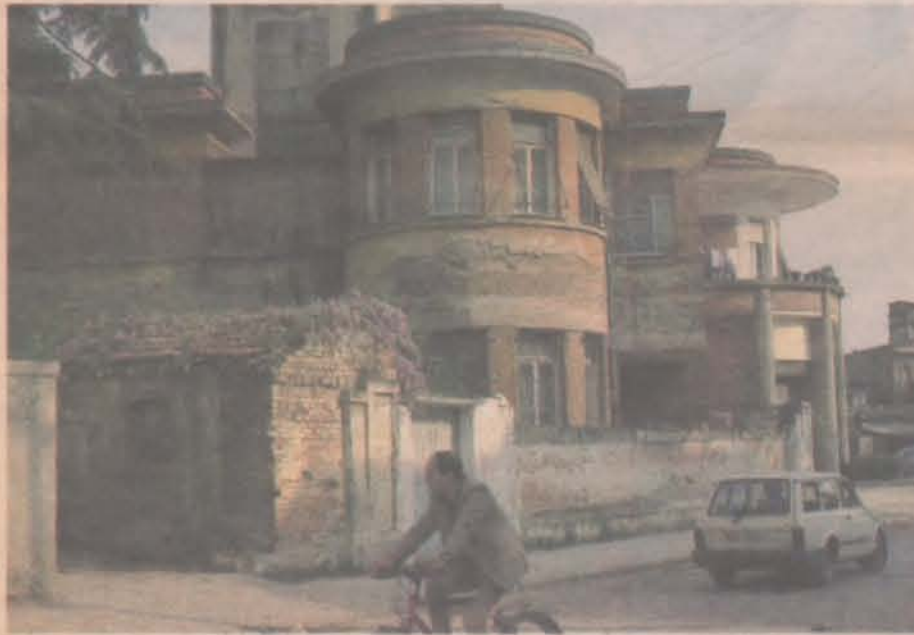
değişim neler getirmiş?

arnavutluk, baştaki liberal parti'nin yönetiminde büyük bir değişim süreci yaşamış. bu sürecin adı bize çok tanıdık: özelleştirme. sürecin sadece adı değil, yaşananlar da tamdık. ucuz gitmiş diye çürümeye bırakılan fabrikalar, daha önce parasız olan bütün sosyal hizmetlerin özelleştirilip paralı hale getirilmesi. bunun bedelini en ağır kadımların ödediğini söylemeye gerek yok herhalde. diğer eski sosyalist ülkelerde olduğu gibi arnavutluk'ta da meselâ çocuk bakımı artık paralı; paralı olmaktan da öte, pahalı. bunun sonucunu tahmin etmek güç değil; kadınlar eve!

iş bununla da bitmemiş, daha ace yasak olan aile içi şiddet, daha açık ifade edersek koca dayacağı olmaktan çıkmış. konuştuğum yirmi iki yaşındaki sosyalist partiyesi, uluslararası sosyalist genel birliği ikinci başkanı monica, "ah, erkekler her yerde erkek, evde karıyı dövüklerine inanmak istemiyorum. ama gerçeklerin de farkındayım. kadın hakları için çalışan kadın grupları var arnavutluk'ta ama he çok güçsüzler," diyor.

felce uğramış ekonomi

arnavutluk'a gitmeden önce, ülkeyle ilgili karıştırdığımız dergilerönümüze hep yoksulluk manzaraları çıkmıştı. arabasız sokaklar, yolculuğunun ağırlığından devrilen otobüsler faliran'da bunların hiç birine rastlamadık. aksine yollar mercedes'ler, iyan arabalarıyla doluydu, dükkânlar da da epeyce tüketim malına rastlamıyordu. ayrıca inanılmaz sayıda bar, kahve göze çarpıyordu. o kadar ki ha önce new york'a gitmiş bulmuş semra, orada bu kadar çok bar rastlamadığını farkettili! ama fotoğrafı da yalan söylemiyordu tabii. konuştuğumuz insanlar da bu görüntüleri son dört yılda değiştiğini anlattılar. bir tür "refah" gelmiş arnavutluk'ta buna karşılık arnavutluk'ta üretilecek tek bir mala bile rastlamıyorduk.

tiran 1940'ların ege kasabalarını hatırlatan güzel bir akdeniz şehri. fakat türk müteahhit firmalarının orada da iş başında olduğunu öğrenince görüntünün kısa sürede değişeceğini düşünüyoruz. sokaklarda çok sayıda "özel imalat" at arabalarına rastlanıyor.

“Önce kadın, sonra anne, sevgili, parti başkanı”

İsveç'teki Sol Parti son kongresinde “sosyalist feminist” kavramının programa yazılmasına karar verdi. Bu kararı, partideki 70'li yılların en deneyimli ve en kararlı feministlerinin yanı sıra bazı erkekler de destekledi. Partinin genel başkanı da bir kadın. Kendisini, “Önce kadın, sonra anne, daha sonra sevgili, en nihayet parti başkanıyım,” diye tanımlıyor.

Seçimlerde kazandığı yüzde 10'luk oyla İsveç Parlamentosu'nda yeri olan ve İsveç'teki politik yaşamın en büyük sol partisi olan Vanster Parti (Sol Parti) dört gün süren bir kongre yaptı. Kongrenin en önemli tartışma konularından biri sosyalist feminist kavramının parti programına yazılması önerisiydi. 1970'li yılların feminist hareketinin en deneyimli ve en kararlı feministleri bu partide. Bir süredir feminizmin artık parti programına girmesi gerektiği tartışılıyordu. Partinin kadın başkanı Gudrun Schyman'ın hararetle savunduğu öneri kongrede oldukça nitelikli bir tartışmaya yol açtı. Önerinin muhalifleri genellikle işçi kökenli delegeler ve klasik sol geleneğin sınıf perspektifinin gölgelediği anlayışından kopamayan kadınlardı.

Karardan sonra bir maden işçisi, “Pazartesi günü madene indiğimden arkadaşlarıma, ‘Biz artık feministiz,’ deyince bana ne diyecekler, nasıl anlatacağım onlara?” diye kaygısını dile getiriyordu. Otuz yaş civarında, “meseleyi kavramış” bir erkekler nesli var İsveç'te. Bu nesil, “erkekler değişiyor” tezini destekliyor. Kongrede tartışmalara çok katkıları oldu. “Feminist perspektifi kabul etmeden insanlığa tam

bir kurtuluş sağlamak mümkün değildir, sınıf perspektifi feminist perspektifle tamamlanmalıdır,” dediler! Öneri oy birliği ile kabul edildi. Bir gazeteci parti başkanına, “Bu şimdi ne anlama geliyor?” deyince aldığı cevap şu oldu: “Parlamentonun alacağı her kararı, bu kararı kadınların toplum içindeki yeri bakımından ne anlama geleceği doğrultusunda inceleyeceğiz. Bizim gündeme getirdiğimiz sorunlarda çalışan yığınlar kadar kadınların durumu da ön planda olacak. Biz sınıflı toplum kadar kadımları ezen ataerkil sisteme karşı da mücadele edeceğiz.”

Vanster Parti 1921'de Sosyal Demokrat Parti'den ayrılan komünistlerin kurduğu ve 1967'ye kadar İsveç Komünist Partisi adını taşıyan bir parti. 1970'lerden itibaren Sovyetler Birliği'nden kopma sürecine giren parti, Avrupa Komünizmi hareketinin taraftarı oldu. Duvarın yıkılmasından sonra adındaki komünist sözcüğünü de kaldırdı. İsveç sol literatüründe komünizm, Stalinizmle eş anlamlıdır. Parti uzun zamandır tarihin bu olumsuz mirasıyla boğuşup duruyor. Gudrun Schyman yeni bir sol kültürün temsilcisi olarak algılanıyor. Alkışlarla yemden başkan seçildikten sonra kürsüye gelip ilk konuşmasını yaparken söze şöyle başladı: “Ben önce kadını, sonra anneyim, daha sonra sevgiliyim ve en nihayet parti başkanıyım. Bu sıfatları bu sırayla taşıyorum. Bazı toplantılara bazen anne ya da sevgili olduğum için katılamayabilirim. Bunu bilmenizi isterim. Zaten bilmediğiniz bir şey değil, beni seçerken böyle bir seçim de yapmış olunuz!”

Ne dersiniz? Solda yeni bir kültür oluşuyor değil mi? Bu partiden feminist arkadaşlarım, tarihsel bir karar verdikleri için çok sevinçliydim ve kararı yaşama geçirmeye sıvanıyorlar.

Latife Fegan, Stockholm

durus kasabası dönüşü trende tanıştığımız roman aile ile hemen samimiyet kurduk. takılar ve adresler alındı verildi, şarkılar söylenip, göbekler atıldı.

sofra bar'ın şarkıcısı behiye ve roman saz arkadaşları bizim için “mavi mavi”yi çaldılar.

dükkanlarda. çünkü tarım dışında üretim tamamen durmuş. her şey dışarıdan, özellikle de Yunanistan ve İtalya'dan geliyor. peki insanlar nasıl geçiniyorlar? 500 bin kişi başta İtalya olmak üzere komşu ülkelerde çalışmaya gitmiş ve geride kalan ailelerine bakıyorlar. Arnavutluk Türk parasıyla bile çok ucuz; meselâ İtalya'da kazandığı asgari ücretle insan ailesine bakabilir gerçekten. nüfusun bir kısmı da kapitalizme, yani küçük işletmelere yönelmiş. küçük işletme dediysek, bir masa, üzerinde üç şişe kola, bir kaç kutu bisküvi, birkaç çörek gibi birşey gelsin gözünüzün önüne. ve tabii bunun biraz büyüğü olan prefabrik kahveler, barlar. işsizlik inanılmaz boyutlarda olduğu için buraları dolduran da çok. ve tabii uyuşturucu, silah, fuhuş Arnavutluk'a girmiş. konuştuğumuz genç bir kadın, “kapitalizmin yan nimetleri,” diye gülüyor acı acı.

din

Arnavutluk nüfusunun yüzde 70'i Müslüman, bunların yüzde 40'ı Bektaşî. kalan nüfus Katolik ve Ortodoks. ama herkes bu resmi rakamların tartışılabilir olduğunu söylüyor. din uzun yıllar baskı görmediyse bile destek-

lenmediği için dini ayrımlar çok güçlü değil. Hıristiyan isimli Müslümanlar, Yahudi isimli Hıristiyanlar yaygın. Tiran'da, çok az sayıda örtülü kadın da gördük. ama dinin bir hayat tarzı olarak güçlü olmadığı açık.

aşk meşk mevzuları

deminden beri, toplumsal, sosyolojik bir şeyler anlatmaya çalışıyorum. ama Arnavutluk'un nesini hatırlarsın dersiniz, “flörtünü” derim açıkçası. semra'yla birlikte, hiç bu kadar flört meraklısı bir millet görmediğimiz konusunda hemfikir olduk. erkekler de kadınlar da adeta sürekli bir cilveleşme halindedir. erkekler her konuda olduğu gibi bu konuda da biraz öne çıkıyorlar tabii! gerçi tavırları hani “teklif var, ısrar yok,” derler ya, o cinsten. ama rahatsız edici olmasa bile komik olan bir “teklif” her an etrafımızda. ve insan burada dört beş gün değil de ömrünü geçiririyor olsa canı epeyce sıkılabilir diye tahmin ediyorum.

küçük de olsa bir ülkeyi beş günde tanımak mümkün değil tabii. ama biz tanıdığımız kadarıyla Arnavutları, Arnavutluk'ta yaşayanları ve Balkanlar'm bu en küçük ülkesini sevdik...

ayşe düzkan

Bu kızın acelesi var

“Var olan ve var olmayan erkeklerle dolu bir hayat... Ama bu kötü bir şey yani şimdi şimdi kötü bir şey diye düşünüyorum, onlarla ilgileneneğine biraz kendinle ilgilen. Bu hayatta ne yaptın? Onlar bu hayata karşı donatmıyor insanı -genç arkadaşlara duyurulur-. Onlar yazı yazmam için birer coşku malzemesi olmuş meğer. Şimdi eski aşk mektuplarına bakıyorum da, şu cümle iyi olmamış, bu cümle burada pek iyi değil diye okuyorum. Bu mektup kime yazılmış, onunla neler yaşamışım bunu düşünmüyorum. Yazılı bir yaşam aslında birazcık namussuzca bir yaşam galiba.

Yirmi üç yaşında bir kızım. İzmir’de doğdum, İzmir’de büyüdüm. ‘İyi okul’larda okudum. Asla matematik öğrenemedim. İki kardeşiz. Annem resim öğretmeni. Babam avukat. Ve yazmayı öğrendiğimden beri yazıyorum. Okula gittiğim ilk gün, ‘Ben âşık oldum,’ diye gelmişim, ninem, ‘Bu kız orospu olacak,’ demiş, annem gülmüş.

İlkokulda kompozisyon yarışmalarında birincilikler aldım ve o zaman şunu öğrendim; insanlar yazıdan çok etkileniyor. Yazı yazmak kısa süre içinde benim silahım oldu. Babamla ilişkimde, özel ilişkilerimde hep yazılı yaşadım. Canımı acıtmak istediğim insanın canını yazıyla acıttım. Beni sevmesini istediğim insana, buna uygun mektuplar yazdım yine işe yaradı. Yazmamı destekleyen en önemli insan annemdi, o da resim yapıyordu. On üç yaşından beri daktiloyla yazı yazıyorum, gece yarılara kadar. O resim yapardı, ben yazardım, sonra birbirimize gösterirdik. Annemle bunu yaşamak beni çok heyecanlandıran bir şeydi. Kitabın kapağı da canım annemin bir resmi.

Şimdi Ankara’da tek başıma yaşıyor, gazetecilik yapıyorum. Buraya ilk geldiğimde, hani gazetecilik yapmak isteyen, genç edebiyat heveslilerine karşı bir “ehlileştirme operasyonu” vardır ya, bana da uygulandı bu. Gazetecilikle, kendim için yazdıklarımı karıştırmıyorum, ama kendi yazı halimi buraya taşıdım, bu da hoşuma gidiyor.

Bu kitap nasıl ortaya çıktı? Yazılarım kamuya açıldı zaten. Yazdığım her şeyi arkadaşlarıma gösteriyordum. Bir ekranda ajans haberine takla attırırken, öbür ekranda kitaba bir bölüm daha ekliyordum. Altı ayda bitti. Yalnızca son beş gün bir yere kapanıp son halini verdim.

Kitabın önce adını koymuştum: ‘Bütün Kadımların Kafası Karışık’. Benim kafam karışık. Her gün benden bu lafı duyabilirsiniz. Bakıyorum da bütün kadımların kafası karışık. Bir sürü soru var, ‘Kadın gibi mi olsam, erkek gibi mi?’, ‘Evlensem mi, evlenmesem mi?’, ‘Sevsem mi sevmesem mi?’, ‘İşim mi önemli, ilişkim mi?’ yüzlerce tercih arasında kalıyorsun. Ayrıca bizde empati yeteneği olduğu için, yani evin içindeki durumu anla ve ona göre davran, olay çıkartma, olayın çıkmasını önle, baba ne istiyor gözünden anla, anne ne durumda kavra... Böyle bir paranoid çember içinde yaşıyorsun; bu kadımların kafasının karışık olmaması mümkün mü? Herkese göre bir şey yapmak zorundasın. Kendisi olmak diye bir şey öğretilmiyor, birilerine göre bir şey yapmak öğretiliyor. Biri olmak da öğretilmiyor, bir ‘işlev’ olmak öğretiliyor; bu, birçok işlevlilik, yani ben yazı yazıyorum ama kek yapmayı da biliyorum. Niye benim evim çok temiz olmalı?

Bir de ortalıktaki sen beni kolla, ben seni kollayayım, akşam rahat uyuyalım ilişkilerinden bağımsız durmak istediğin, biraz daha hassas olduğun zaman ek bir karışıklık başlıyor. Üstüne gelirse oradan bir karışıklık, ‘Aaa ne oluyor sana, çok duygusalsın, niye

Kitabın adı ilgi çekici; *Bütün Kadınların Kafası Karışık*tır. Herkesin, kendinden bir parça bulabileceği, hayata dair bölük pörçük notlar. Sıkı bir kitap. Elinize aldığınızda bırakamayacağınız cinsten. Yazarı Ece Temelkuran kendini anlattı.

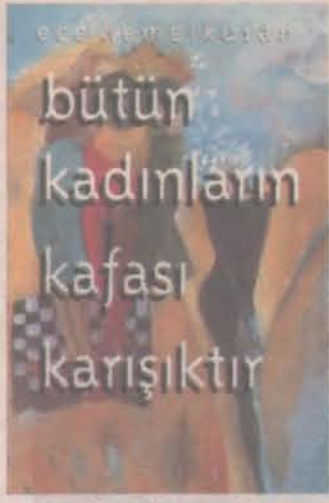
ağladın şimdi?’ Bu durumu anlatırken de bir karışıklık yani dehşetli bir karışıklık hali var ve ben bütün kadınların bu durumu yaşadıklarını düşünüyorum. Ne yaşadığımız çok önemli değil, nasıl yaşadığımız önemli, aynı şeyi başka başka şekillerde yaşıyoruz. Bunun farkında olanlar var, farkında olmayanlar var. Kafa karışıklığını, yaşam politikası olarak savunuyorum, bunun bir güç olduğunu düşünüyorum. Bununla yaşamayı öğrendiğin zaman, yani hem kafan karışık hem de bir düğüne gidip iki göbek atarsın, böyle bir hale getirdiğin zaman güç olur.

Zor değil mi? Tabii ki zor, ama zaten zor şeyler yaşıyoruz, kendini iyi kamufle etmek gerekiyor, ‘Neden oynamıyorsun kız?’ diyorlar, onu anlatmak bence oynamaktan daha zor, kalkıp iki dönersin biter. Kadının toplumsal hayatına ilişkin böyle örnekler çoktur, kamufle olanın iyi olması gerektiğini düşünüyorum.

Ne mi anlatmak istiyorum? Acıyı yaşatan babaysa bunu öğreten de anne, acıya katlanmayı öğretiyor. O bir yaşam kurmuş, seçimini yapmış, sen bunun bilincine vardığından itibaren onunla birlikte bu hali yaşamaya başlıyorsun. Acıya katlanmayı öğreniyorsun, bunun için susmayı öğreniyorsun, ilişkiyi nasıl idare edeceğin öğreniyorsun ve sekiz yaşında bir kadın olarak yaşıyorsun, kız çocukları çok erken kadın olmayı öğreniyorlar, çok hastalıklı bir şey bu. Her kesimden kadınlar ve kızları bunu yaşıyor. Hayatları tedavi ile geçiyor, babayla kurulan ve umduğunu bulamadığın aşk ilişkisi, daha sonraki erkeklerle ilişkiye yansıyor, sürekli kendini beğendirmeye çalışıyorsun, elim yüzüm düzgün genç bir kadımsın, çok zekiyim, bir sürü şey biliyorum, söyleyim, böyleyim ama onaylanmaya doymuyorsun, hergün onaylanayım. Yeni baştan onaylanayım istiyorsun ve hayatın bir onaylanma çemberi içinde dönüp duruyor. Erkekleri merci yerine koyuyorsun. Bu acayip bir zaman kaybı çünkü kendin olamıyorsun, kendin olmadığın gibi kendi yaşamını kuramıyorsun. Erkekleri onları sevdiğin için değil, onların yaşam biçimini sevdiğin için birlikte oluyorsun. Yaşamını kendin kuramıyorsun ve bir yaşam gerekiyor sana. Onlarla birlikte bir yaşam yaşıyorsun, onları yaşamından birini seçiyorsun, çünkü kendine bir yaşam kurmak için zaman olmamış bütün bu hastalıklardan ötürü ve küçük bir kız olmaktan başlayarak bağımlı, kendi hayatı olamayan biri olup çıkmışsın. Tek başına dağa çıkamıyorsun, dağa çıkmayı seven bir erkekle birlikte oluyorsun, bu arada kendine onu onaylatıyorsun ve onu sevdiğini zannediyorsun. Kadınların bu yüzden sevgiyi içtenlikle yaşayamadıklarını düşünüyorum, aşk denilen şey de böyle bir onaylanma gereksinimi. Acıklı bir durum ama böyle. Sürekli tedirgin bir hal, ‘Şimdi ne olacak?’, ‘Şimdi kızacak mı?’, ‘Acaba ne düşünüyor?’... Bunlar sağlıklı şeyler değil ki, sevgi ilişkisinde böyle şeyler olmamalı. Zaten insanlar öncelikle yanlış anlıyorlar, tuhaf biçimde önyargılılar bir de hayatta öylesine şeyler oluyor ki, sana da öyle yaklaşıyorlar, ‘Mutlaka bir numaran vardır,’ diye. Yazdıklarına öyle yaklaşanlar oldu.

Kitabın türünü de çok sordular, tanıtımıyla ilgili yazılan bir yazıda ‘anlatı’ demişler, ne olduğu beni ilgilendirmiyor, yazı yazanın görevinin bu olmadığını düşünüyorum, eleştirirler var, çok ilgilendirilmezler diye yazdıkları var. Kafka’nın da yazarken, ‘Şu anda bir roman yazmaktayım,’ dediğini sanmıyorum. Yazarken zaten kendinle didişiyorsun, bir de ne olsun diye mi karar vereceksin.

İletişim’den tanıdığım kimse yoktu, gerçek bir taşralı yazar olarak dosyayı hazırlayıp gönderdim. Bir gün bir telefon geldi öleceğim zannettim, ‘Kitabınızı basmaya karar verdik, İstanbul’a gelebilir misiniz?’ dediler, ben, ‘Bir şey getirmem gerekiyor mu?’ dedim şaşkınlıkla, ne götürmem gerekiyorsa, ‘Yok, kendinizi getirin yeterli,’ dediler.

Ece Temelkuran, Bütün Kadınların Kafası Karışık, İletişim Yayınları, 1. Baskı, 1996, İstanbul.

Kız evi terk ediyor. Bu kitabın bir kadının hayatına bir yerinden etki etmesi çok önemli. Yine sevgilisiyle hiç konuşmayan bir kadın benzer bir şey anlattı. Onların sonu iyi bitiyor. Kitabı okuyan kadınlardan mektuplar alıyorum, hem de ‘Nasıl yazar olunur?’ diyen mektuplar değil, ‘Yaa ben de böyle yaşadım,’ diyen. Mutlu oluyorum.

Kitabı yazarken, şöyle olsun dediğim bir tek şey vardı; mutfak sohbeti tadını versin. Bir de insanlar akşamüstü ile gece arasında o tuhaf saatlerde, yalnız oldukları zaman, çok dertleri olduğunda ne okusam dediklerinde ‘Bu iyi gelir,’ diyerek benim kitabımı ellerine almaları olabilecek en iyi şey. Öyle olmasını istedim.

Kendimden hareket ederek yazmam çok eleştirildi, özellikle de erkekler niye kendini anlatıyorsun, bu kimi ilgilendirir ki dediler. Evet, tabii ki kendimi yazdım. ama sadece kendimi yazmadım, kendimden yola çıkarak yazdım. Çünkü en iyi bildiğim kendim, bir de bir insan kendini anlatır ve bunu iyi anlatırsa bir yığın insan anlatmış olur. Bir de bunu yazmasan başka bir şey yazamazdım. Daha doğrusu şöyle diyeyim, bunu kamuya açmasam, kamuya açık başka bir şey yazamazdım, böyle hissettim. Benim hayatta ilk anlatmak istediğim şey bu. Şimdi yeni bir şey yazıyorum, kitabın adını bu kez henüz koymadım ama içinde mutlaka ‘hazin’ sözcüğü olacak. Hazin, kısa, erkek öyküleri olacak. Aslında tam öykü de değil. Yalnızca erkekleri yazdığımı daha sonra farkettim. Erkeklerin hazin halleri... kadınlar da var elbette ama esas erkekler kendilerini, kendi yaşadıklarından bir şeyi anlatıyorlar. Bir kadın bunu yazabilir mi çok emin değilim, erkeklerin bunları okuyunca ‘ya böyle de olmaz ki’ demelerini istemiyorum, yazdıkça erkeklere okutmaya çalışıyorum. Şimdilik iyi gidiyor.

Biraz bekleyip yazdıklarına yeniden bakmak mı? Keşke, o kadar sabırlı olsaydım, ne kadar az hata yapardım hayatta. Dehşetli sabırsız biriyim. Herşey bugün olsun. Heyecanlıyım. Hayat çok kısa geliyor. Ölmek çok korkutuyor beni. İnsanoğluna bir haksızlık. Ölmek ne demek, böyle şey olur mu? O kadar yaşıyorsun, bir sürü şey yapıyorsun ve sonra ölüp gidiyorsun. Ne kadar büyük bir haksızlık. Birilerinin bu işe bir çare bulması lazım diye düşünüyorum. Ben ölmeden bunun bir çaresi bulunursa da çok mutlu olacağım.

Ben neden yazıyorum, niçin yazıyorum? Çok fazla üzerinde düşünmeden kısa cevaplarla geçmiştim, şimdi yeni yeni ölmekle ilgili çok fazla takıntı yaptığım için farkına vardım ki; yazarak, ben ölümden sıyrılmaya çalışıyorum.

Rosalind Wisemand Cinsel Şiddete ve Tecavüze Karşı Kendimizi Savunurken

Çeviren: Lale Akalın, Sel Yayıncılık

“Hangi caddeden yürürseniz yürüyün, hangi saatte dışarıda olursanız olun, ne içerseniz için, ne giyerseniz giyin cinsel saldırıya ya da tecavüze uğramanın sorumlusu siz değilsiniz. Bu yüzden asla ve asla kendizi suçlamayın.”

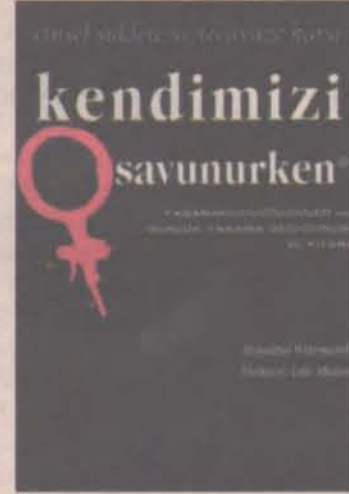
“Kadınlar tecavüzle ilgili çeşitli olayları duymalarına rağmen, ‘Benim başıma gelmez,’ diye kendilerini kandırmayı sürdürürler, çünkü duydukları ile kendileri arasında ne kadar mesafe koyarlarsa o kadar güvenliğe olduklarını düşünürler.”

Rosalind Wisemand on dört yaşında sınıfın yakışıklısı Michael’e aşık oluyor ve kendini yıllar süren şiddet dolu bir ilişkinin içinde buluyor. “Başımdan geçen kesinlikle tecavüz değildi, ama gördüğüm kötü muameleden sonra hissettiklerim tecavüzden farksızdı,” diyen Wisemand üniversitede karateye başlıyor, birinci derecede siyah kuşak sahibi oluyor ve kadınlara kendilerini nasıl savunabileceklerini öğretmek amacıyla “Kadınca” adlı bir savunma merkezi açıyor. Kitap, gerek bu merkezde, gerekse de kâr amacı gütmeyen “Gücümüzü Artıralım” örgütünde edinilen deneyimlere dayanarak kadınlara temel savunma tekniklerini ve saldırıdan korunmayı öğretme, aynı zamanda da güçsüzlük ve çaresizlik duygularını aşabilmeleri için özgüvenlerini artırıcı bilgiler vermeyi amaçlıyor.

Kitabın ilk bölümü “Bizim Hikayelerimiz”de tecavüze uğrayan kadınların tanıklıkları yer alıyor. “Savunmaya Doğru”da saldırganlar karşı karşıya kaldığında nasıl davranılması gerektiği ve muhtemel bir saldırıdan korunmak için alınabilecek önlemler anlatılıyor. “Fiziksel Savunma Becerileri” bölümünde temel savunma teknikleri şemalarla gösterilmiş. “Flört-tecavüz Tartışması” ise tecavüz ile flört arasındaki sınırı sorguluyor. Kitabın sonunda tecavüze uğrayan kadınların sistemden nasıl yararlanabileceği ve tecavüzün etkilerinden kurtulma süreci hakkında bilgi veriliyor.

Yalnızca okumak bile kendime güven duygumu artırdı. “Benim başıma gelmez,” demeyin.

Tüten Ateş

Edebiyat yarışmalarıyla ilgilenenlere...

Almanya’nın Sesi Radyosu iki yılda bir açtığı uluslararası edebiyat yarışmasını bu yıl Türkçe’ye ayırdı. Profesyonel ve amatör Türkçe yazar tüm yazarlara açık olan yarışmanın amacı, “Halklar arası anlayış ortamının güçlendirilmesi ve karşılıklı bilgilendirme”. Yarışmaya katılacak eserlerde aranan koşul ise, “Kültürel ve sosyal konuların işlenmesi ve yerel yaşam koşullarının yöre insanının bakış açısıyla aktarılması”. Bu yıl “Radyofonik Piyas” ve “Öykü” dallarında seçilen birincilere 5 bin mark da ödül verilecek. Yarışma koşulları ve başvuru formları “Deutsche Welle, Türkische Redaktion 50588 Köln, Almanya” adresinden veya Ankara, İstanbul ve İzmir’deki Alman Kültür Merkezlerinden temin edilebilir. Almanya’nın Sesi Radyosu Türkçe Servisi Tel. 0221 389 4661, fax. 0221 389 4611.

Çalışma masasıyla beşik arasında nasıl bir ilişki olabilir? Bir mutsuzluk öyküsü:

Abelard ve Heloise

Orta Çağın sonlarına doğru, dönemin önemli kentlerinden Paris'te, diyalektik alanında ünlenmiş filozof Abelardus'a âşık olsaydınız ne yapardınız? Heloise gibi yapıp, evliliği filozofun "selameti" için reddedip manastıra çekilmeyi mi, yoksa, "Ben de varım," diyerek kendi kariyerinizi yapmak için çalışmayı mı, yoksa ünlü filozofla evlenip -zamanın ölçülerine uygun şekliyle- çoluk çocuğa karışmayı mı seçerdiniz? Aslında Heloise'ın birincisi dışında başka bir seçeneği yoktu ve öyle yaptı.

Konuya baştan başlayalım. Heloise çağının azınlıkta kalan eğitim görmüş kadınlarından. Dayısının yanında büyümüş ve dayı çok sevdiği Heloise'ın, "Eğitimi sağlamak için hiçbir şeyi esirgememişti". Heloise bilgisiyle, "Öteki genç kızlardan ayrılıyordu ve krallığın her yanında büyük bir isimdi." Abelard bu genç kızı görünce onunla ilişki kurmayı aklına iyice koyar ve araya araçlar sokarak Dayı'ya yaklaşmaya çalışır. Sonunda Dayı, Heloise'ın iyi yetişmesi için Abelardus'u felsefe ve dinbilim dersleri vermek üzere evine çağırır. "Cinsel eğilimlerden kendisini uzak tutma konusundaki ünü" nedeniyle çok güvendiği Abelardus'a Heloise'ın eğitimini teslim eder.

Abelard, Heloise'ın doğallığına hayran olur ve o güne değin diyalektik ve felsefe alanında başarı ve ün peşinde koşan ve cinsel arzularını tamamen bastırılmış olan Abelard ile Heloise arasında bir gizli aşk başlar. Abelard'a güvenen Dayı'nın, ihanete uğradığını öğrenmesi halinde tehlikeli olabileceği ve Abelard'ın ününe yakışmayacak bir şekilde bir kadına âşık olmasının duyulması korkusuyla bir süre gizli kalan ilişkilerini, Dayı çok geçmeden öğrenir ve büyük bir düş kırıklığı ve öfke duyar. İki sevgili evden kaçmak zorunda kalırlar. Bu arada Heloise'ın bir çocuğu olur. Abelard durumu düzeltmek için Dayı ile erkek erkeğe konuşmaya gider. Ona kendisini affetmesi için yalvarıp yakarır ve her istediğini yapmaya razı olur. Abelard, şöhretine zarar vermemesi ve gizli kalması koşuluyla, baştan çıkardığı Heloise ile evlenmeyi kabul eder. İki erkek bu konuda anlaşılır.

Gelgelelim Heloise bu anlaşmaya itiraz eder. Heloise'a göre Abelardus gibi, "Doğanın tüm dünya için yarattığı bir insan, bir kadına kul köle olmuş ve şerefsiz bir boyunduruğa girmişti!" "Yalnızca bir kadının felsefe çalışmalarına getirdiği engellerden sözetmiyoruz," diyor Heloise, "Üstelik yasal bir bağlılığın sizi içine sokacağı durumu iyice düşünün. Okul çalışmalarıyla ev gürlütüsü, çalışma masasıyla, beşik, bir kitap, tablet ya da bir kalem arasında nasıl bir ilişki olabilir? Kutsal Kitap'la ilgili derin düşüncelere ya da felsefeye kendini vermiş bir adam, yeni doğmuş bir bebeğin yaygaralarına, onu uyutan sütannenin ninnilerine, gidip gelen konuklara... ardi arkası kesilmeyen kokulara, bebeğin pisliklerine katlanabilir mi?" diye soruyordu.

Heloise için sevgili ünvanı yeterliydi; Abelard'ı "Evlilik bağlarıyla zincire vurmak için değil, sevecenliğinin verdiği tatlılıkla korumak isteyen Heloise için sevgili ünvanı eş ünvanından daha kutsaldı". Ancak bütün bu itirazlar, Abelard'ı Dayı'ya verdiği sözü tutmak için gizlice evlenmek fikrinden caydıramaz ve sonunda Heloise, "Eğer birbirimizi yitirmek istiyorsak, yapılacak şey, aşkımızın büyüklüğüne eşit olan bir acıyla hazırlanmaktır," der ve istemeye istemeye gizli törene katılır. Ancak evlilik töreninin hemen ardından Fulbert (Dayı) evliliklerini açıklamak üzere baskı yapar ve Abelard, sonradan "kıskançlıktan" olduğunu açıkladığı bir biçimde, Heloise'ı bir manastıra gönderir. "Örtünme dışında manastır yaşamına uyan giysiler" giyinmesini ister. Bu bardağı taşıran son damla olur ve Dayı ve adamları, Abelard'dan intikam almak için

Heloise dinsel giysilere bürünerek manastıra kapamırlar.

Petrus Abelardus'un yukarıda alıntılan ve bir dostunu teselli etmek için yaşamöyküsünü yazdığı mektubu *Bir Mutsuzluk Öyküsü* bir rastlantı sonucu Heloise'ın eline geçer ve iki sevgili arasında 1121-1136 yılları arasında süren mektuplaşmaların başlangıcı olur. R. Duncan'ın bu yüzyılda, bu mektuplara dayalı olarak yazdığı "Abelard ve Heloise" oyununun arka planı, Abelard'ın anlattıklarına göre böyledir.

Aksanat Prodüksiyon Tiyatrosu'nda Tilbe Saran ve Cüneyt Türel'in oynadığı oyun, mektuplaşma dönemini canlandırıyor. Öykünün arkasında varolan gerilim oyun boyunca sürüyor. Oyunu, bir bakıma, Heloise'ın saf ve hesapsız sevgisine karşılık Abelardus'un, felsefe alanındaki yerine uygun olarak, güç ve dengeleri kollayan tutkusunu anlatıyor. Heloise hocasına ve dönemin ünlü ve dikkat çeken bir filozofuna âşık olan bir kadının, kendini yoksayan, özverili, herşeyden öteye aşkı koyan tutkulu bir sevgiliye dönüşmesini temsil ediyor. Abelard ise güçlü olabilmek için dünya nimetlerinden -bu arada kadınlardan- uzak durmak gereğini yerine getiremediği için öfke duyan ve acı çeken, hırslı bir filozofu. Işıklar yandığında ağızımızda acı bir tat hissediyorsunuz. Bir van-

da, kendini yok etmiş yetenekli bir kadın, öte yanda aşkı uğruna hadım edilmiş, sakatlanmış bir erkeğin, bir filozofun acıları... Işıl Kasapoğlu'nun incelikli yönetimi, Duygu Sağıroğlu'nun sahne tasarımı, Tilbe Saran'ın Heloise ile bütün bütüne özdeşleşen oyunu, Cüneyt Türel'in çelişki ve gerilimi iyi yansıttığı oyunu, ve Zeynep Avcı'nın nefis çevirisi oyunu benzersiz kılıyor.

Abelard olayın ertesi günü acıdan çok utanç duyduğunu yazar. Eriştiği büyük şan ve şeref bir anda yok olup gitmiştir. "Hadımlar kiliseye gidemez," kuralı Abelard'ı herşeyden çok üzer ve bu olayın ardından Abelard ve

Yaprak Zihnioğlu

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza **Pazartesi** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 600.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 300.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

FESTİVAL

• 9. Uluslararası Yapı Kredi Gençlik Festivali 19 Haziran'a kadar devam ediyor. Festival bünyesinde gerçekleştirilen Gençlerarası Pop Müzik Yarışması'nın yarı final tarihi 13 Haziran. 16 Haziran Pazar günü de final var.

• Parliament Superband Jazz Festival 96'da birbirinden ünlü cazcıların 20-21-24-25 Haziran tarihlerinde gerçekleştireceği konserlerin biletleri Vakkorama mağazalarında satılıyor. En ucuz bilet ne yazık ki 600 bin lira.

SERGI

Kadın Kütüphanesi'nde 6 Haziran-4 Temmuz tarihleri arasında Nalan Danabaş Tuncer sergisini gezebilirsiniz. İstanbul için, "bana göre her anlamda bir kimliksizlik süreci yaşamaktadır" diye düşünen sanatçı 1965 doğumlu ve Türk Seramik Derneği Sanat Kurulu üyesi.

TİYATRO

• Marguerite Duras'ın "Ölüm Hastalığı" adlı öyküsünden yola çıkarak sahneye konulan *Yalnızlıktır Benim Gizli Sevgilim* adlı oyunu 24 Haziran Pazartesi saat 19.00 ve 25 Haziran Salı günü yine aynı saatte Fransız Kültür Merkezi'nde izleyebilirsiniz. Teksti düzenleyen, oyunlaştıran Nejat İşler, aynı zamanda rejî ve oyunculuğu da üstlenmiş.

FİLM

• *12 Monkeys* (12 Maymun) İstanbul sinemalarında gösterime giriyor. Batılı bazı eleştirmenlere göre 90'ların en iyi on filmi arasında olduğu söyleniyormuş.

Görmeden bir şey söylenemez ama filmde Brad Pitt ve Bruce Willis var. Gelecekte geçmişe dönme hikâyesi pek de yeni bir konu değil ama sinema tekniği ilerledikçe filmler daha çarpıcı olabiliyor.

TARTIŞMA

• Bundan sonra her cumartesi gündüz 12.00'den gece varısı 12.00'ye kadar Bilsak'ta her konuda, herkesin katılacağı tartışmalar düzenlenecek. Hafta içinde Bilsak'm 0212.243 28 79 numaralı telefonuna adınızı ve hangi konuda konuşmak istediğinizi söylüyorsunuz. Cumartesi günü de kürsüye çıkıyor ve gündeme getirmek istediğiniz her konuda gelenlerle tartışyorsunuz. Kadınlar için de önemli bir fırsat.

SEMİNER

• Ankara'da Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat İçin Vakıf seminerleri ilginizi çekebilir.

Geçtiğimiz ay "Dünyada ve Türkiye'de Sosyalist Feminizmin Gündemi" başlığı altında yapılan seminerler devam ediyor. 6 Haziran'da "Reel Sosyalizm, Sonrası ve Kadınlar", Özlem Akarsu ve Yasemin Özgün'ün konuşmalarıyla, 13 Haziran'da "Feminist Gündemi Genişletmek", Fevziye Sayılan'ın konuşmasıyla saat 18.00'de başlayacak. Tel. 0312. 435 27 94.

• 22 Haziran Cumartesi günü saat 14.00'de Evrensel Kültür Merkezinde "Clara Zetkin'den Bugüne Kadın Hareketi" başlığı altında yapılacak olan seminere kimlerin katılacağı belli değil ama siz de katılabilirsiniz. Tel. 0212. 243 08 03.

ÇOCUK

• Çocuk Hakları Ulusal İşbirliği Konseyi 12 Haziran, saat 13.00'de Çocuk Dostları Derneği Alarko Binası arkası Maslak adresinde toplanıyor.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin uygulanması, ihlallerin izlenmesi ve bu konuda yapılabileceklerin tesbiti amacıyla gerçekleştirilecek çalışmalar herkese açık.

GEZİ

• Gençtur'un yalnızca kadınlara açık olan uluslararası kampları var. Değişik uluslardan kadınların katılımına açık olan bu kamplarda kadınlara yönelik bedensel çalışmaların yanı sıra çeşitli ülkelerden kadınlarla tanışma, tartışma, bilgi alışverişi mümkün. Hani şu bahçe düzenlemesi ya da boya badana gibi işlerin hep birlikte gönüllü yapıldığı kamplar. Almanya, Belçika, Hollanda, İngiltere ve ABD'de özellikle kadın kültürleri, kadın sığımları ve benzeri yerlerde gerçekleştirilen ve konaklama ücreti alınmayan bu kamplara katılmak isterseniz ayrıntılı bilgi için Tel. 0212. 249 25 15.

Serindere

• Fotoğrafi'nin haftasonu gezi programı şöyle; 1 Haziran Erikli Yaylası, 2 Haziran Serindere, 9 Haziran Nüzhetiye, 15-16 Haziran Çiğdem Yaylası, Turnalı'da kampli gezi, 16 Haziran yine Çiğdem Yaylası, 22 Haziran Sülüklü Göl, 23 Haziran Aygır Deresi, 29-30 Haziran Uludağ'da çadır konaklamalı gezi. Tel. 0212. 251 05 66.

• Göçerler Fotoğraf Kulübü'nün Haziran ayı günlük yürüyüşleri için 1.250.000 TL ödeyerek farklı bir haftasonu geçirebilirsiniz. 9 Haziran Delmece Yaylası, 16 Haziran Serindere, 23 Haziran Çaldere, 30 Haziran Doğançay yürüyüşleri. Bu fiyata, ulaşım, kumanya ve rehberlik dahil. Tel. 0216. 336 58 43.

• Kitaplı Kahve, çay kahve servisi ve bulaşık için yarım gün çahşacak yardımcı arıyor. Büyükparmakkapı Sokak, 5/3, Beyoğlu, İstanbul. Tel: 0212.243 26 95

• Demet Aras, Türkan Alpagut, Birsal Aydın, Sahure Bekar, Zeliha Demirkol, Ayten Duyar, Yıldız Ebrişim, Halime Güner, Sündüs Haşar, Demet Işık, Müiğân İbrişim, Candan Kaya, Gülizar Kılıç, Semiha Öncel, Hasan Özcan, Nurcan Özkaplan, Süheyla Sungar, Arzu Ural ve Sevinç Ünal'a yaptıkları bağışlar için, büromuzun tüm açılış çalışmalarında inanılmaz destekleriyle işimizi çok kolaylaştıran Reha ve Hakan'a çok teşekkür ediyoruz. **Pazartesi Ankara Bürosu**

• İngilizce bilen, tercihan yüksek okul mezunu ve kadın konusunda çalışmış kadın sekreter aranıyor. İlgilenenler 0212.248 16 80'e başvurabilirler.

• Gündüz yuvaya giden dört yaşındaki çocuk için, yatılı bakıcı aranıyor. Ücret çok uygun. 0212.511 60 02.

• Dergimizin Nisan sayısında yer verdiğimiz "İlk Kürt Kadın Dergisi" haberindeki fotoğrafta ortadaki kadın bir gazetenin muhabiriydi. *Roza*'cılarla bir ilgisi yoktur. Belirtmediğimiz için özür dileriz.

Pazartesi

• İzmir'de okur toplantısı düzenlemek istiyoruz. İlgilenenler 463 85 42'den beni arasinlar.

Şükran

• *Pazartesi* dostu bir araştırma şirketi telefonlara bakacak, on parmak daktilo ve bilgisayar kullanabilen, güler yüzlü, çalışkan bir sekreter arıyor. İlgilenenler 0212.257 71 91'den Şevkiye hanımı arayabilir.

• Çamaşır ve ütü işlerine yardımcı aranıyor. Yarım gün de olabilir. 0212.245 24 06.

Türkiye'de:

.12 yaş üstü toplam nüfusun yüzde 50.06'sı kadın.

.Bu oranın yüzde 32.30'u işgücüne katılıyor. Aynı oran erkekler için yüzde 72.8.

.SSK'ya bağlı çalışan kadınların ortalama günlük kazançları 79.093 TL; erkeklerinki 87.488 TL.

.İstihdam edilen 6.086.896 kadından yüzde 18.7'si sosyal güvenlik kapsamında erkeklerin ise yüzde 53.07'si.

.SSK güvencesi altındaki her 100 erkeğe 11, Bağ-Kur kapsamındaki her 100 erkeğe 10, Emekli Sandığı kapsamındaki her 100 erkeğe 44 kadın karşılık geliyor.

.İstihdam edilen kadınların yüzde 71.91'i tarım sektöründe; bu sektördeki her 1000 kadından sadece 4'ü sosyal güvenlik kapsamında.

.İşgücünü oluşturan kadınların yüzde 68.12'si ücretsiz aile işçisi, yüzde 13.07'si kendi hesabına, yüzde 17.40'ı ücretli, yüzde 4.04'ü mevsimlik-geçici işçi olarak çalışıyor ve sadece binde 3.67'si işveren.

.Toplam kırsal mülkiyetin yüzde 77.96'sı erkeklerin; yüzde 4.66'sı kadınların.

.Toplam kentsel mülkiyetin yüzde 68.34'ü erkeklerin; yüzde 12.71'i kadınların.

Kaynak: DİE ve ilgili kuruluşların yıllıkları.

DDPT-Türk Aile Yapısı Araştırması, 1992.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete

(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)

Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali,

Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre.

(Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkın

Tekgül.

Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)

Beril Eyüboğlu, Emel Deniz, Fadime Gök,

Filiz Kerestecioğlu, Füsün Özlen, Gülnur Savran,

Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya,

Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş.

Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):

Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer,

Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.

Adres: Şehit Muhtar Caddesi, 60/5,

Talimhane, Taksim, İstanbul.

Tel: (0212) 256 28 59, 256 98 14-15

Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti.,

Hadımköy, İstanbul.

Dağıtım: Birleşik Basın Dağıtım.